ІНСТИТУТ ПРАВА ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОЗЮРЕНКО РОСТИСЛАВ СТЕПАНОВИЧ

УДК 342.95.03:347.99](477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ДІЯЛЬНІСТЬ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Галузь знань 081 Право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ **Р.С. Козюренко**

Науковий керівник **Бортник Надія Петрівна**
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2017

АНОТАЦІЯ

Козюренко Р.С. Діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 – Право). – Інститут права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом, Київ, 2017.

Зміст анотації. У дисертації проведено комплексне дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Проаналізовано загальні положення провадження у справах про адміністративні правопорушення судами.

Сформульовано пропозиції та рекомендації пов’язані з напрямами удосконалення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Підкреслено, що адміністративні провадження нині є найпоширенішими, оскільки охоплюють майже всі сфери нашого життя, діяльність установ, підприємств, організацій та насамперед держави. Але все ж таки, незважаючи на таке поширення, адміністративні провадження, так само як і адміністративний процес, достатньо не розглянуті й донині. Значна кількість адміністративно-правового матеріалу та його досить складна систематизація створюють ще більшу складність у його вивченні.

Наголошено, що при прийнятті рішень у справах про адміністративні правопорушення суддя потребує певних знань та використання всіх діючих правових норм і принципів, в тому числі міжнародних, аналіз конкретних правових ситуацій і приведення детальних правових мотивів. Тоді його правові

позиції будуть більш прозорими, в тому числі і при необхідності перегляду постанов і рішень. В результаті цього зростає передбачуваність наступних судових постанов і рішень.

Констатується, що діяльність суду загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, передусім, полягає у всебічному, своєчасному, якісному і неупередженому розгляді справи та притягненні винної особи до адміністративної відповідальності за вчинений нею правопорушення (проступок). У цьому контексті суттєвого значення набуває з'ясування змісту самого поняття «адміністративна відповідальність» та тих її заходів, які застосовуються судами до правопорушників.

Зазначається, що до підвідомчості районних (міських) судів законом віднесено справи про адміністративні правопорушення, у яких необхідне оперативне застосування заходів адміністративної відповідальності, а також справи, які характеризуються підвищеним ступенем небезпеки та перебувають на межі з кримінально-караними діяннями. Водночас, до виключної судової підвідомчості віднесене застосування певних видів адміністративних стягнень, а також розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років. При цьому адміністративно-деліктні повноваження судів виходять за межі статті 221 КУпАП.

Підкреслено, що статус суду як суб'єкта адміністративної юрисдикції визначає його компетенція, що є нормативно закріплена сукупність повноважень з розгляду певних категорій справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень по них у встановлених порядку та формі.

Предметна компетенція включає в себе повноваження з розгляду встановленого кола справ про адміністративні правопорушення. В основному саме вона (поряд з функціональною компетенцією) визначає місце суб'єкта адміністративної юрисдикції серед інших суб'єктів. Предметна компетенція обумовлює необхідність включення того чи іншого суб'єкта у відповідну систему.

Територіальна компетенція пов’язана з наявністю повноважень з розгляду конкретних категорій справ про адміністративні правопорушення в певних територіальних межах, де функціонує суб’єкт адміністративної юрисдикції. Це компетенція також впливає на побудову системи суб’єктів адміністративної юрисдикції.

Процесуальна компетенція складає сукупність повноважень суб’єкта адміністративної юрисдикції щодо здійснення провадження у справі. Маються на увазі встановлений порядок підготовки до розгляду справи та його розгляду по суті; передбачені форми актів, які фіксують як процесуальні дії, так і результати рішень, прийнятих у ході адміністративно-юрисдикційної діяльності. Така компетенція фактично нерозривно пов’язана з регламентацією всього адміністративно–юрисдикційного провадження, оскільки правам і обов’язкам учасників провадження повинні кореспондувати повноваження суб’єкта адміністративної юрисдикції, що зв’язує всіх учасників цього провадження в єдине ціле.

Водночас, підтримано думку науковців, що особливість статусу суду як адміністративно-юрисдикційного органу і, водночас, як органу правосуддя визначають його виключні повноваження щодо застосування окремих видів адміністративних стягнень, таких як арешт, конфіскація майна, застосування заходів адміністративного впливу до неповнолітніх.

Вказується, що аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення

законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

Наголошеного, що процесуальне провадження у справах про адміністративне правопорушення, виступаючи компонентом адміністративного процесу, становить складне системне явище, комплекс пов’язаних і взаємообумовлених процесуальних правових процедур, що характеризуються однорідністю процесуальних відносин, яким властива певна предметна спрямованість, що охоплює одну або декілька процесуальних стадій, спрямованих на правовий результат.

Структурно процесуальне провадження включає: процесуальні правовідносини; правові процедури, які регулюють конкретні правовідносини; процесуальні акти, документи; стадії процесу; особливий суб’єктний склад, сукупність правових процедур, які застосовуються на кожній з цих стадій.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із чотирьох стадій, з-поміж яких виокремлюють: порушення справи про адміністративне правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення і виконання постанови по справі. Ще одна стадія, перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення, є факультативною.

Аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

У контексті діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення особливе значення має визначення, наскільки результативні адміністративні стягнення, який вплив вони надають на свідомість і поведінку людей, бо без достовірних даних про ефективність адміністративних стягнення неможливо оптимізувати практику їх застосування, удосконалювати законодавство про адміністративну відповідальність.

Визначення ефективності адміністративних стягнень передбачає розгляд 1) поняття, 2) умов і 3) чинників ефективності названих засобів охорони правопорядку.

Поняття ефективності адміністративних стягнень включає в себе два елементи: 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування адміністративних стягнень і 2) мета, для досягнення якої були прийняті відповідні правові санкції. Отже, ефективність адміністративних стягнень у сфері охорони правопорядку виражається співвідношенням двох величин – результату застосування адміністративних стягнень і мети їх законодавчого встановлення.

Підкреслено, що у контексті підвищення довіри до органів публічної влади, з метою інформаційного забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, рішення за якими приймається у позасудовому порядку, більш доречним виглядає створення єдиної інформаційної бази про накладання адміністративних стягнень, яка містить не узагальнені кількісні показники адміністративної деліктності, а дані про правопорушників і призначені їм стягнень за аналогією Єдиного державного реєстру судових рішень.

Констатується, що Кодекс України про адміністративні правопорушення, який вступив в дію в 1984 році і діє до теперішнього часу увібрав в себе не тільки різноманітні за змістом види адміністративних правопорушень, а й по-різному орієнтовані процесуальні положення, що встановлюють алгоритм провадження в адміністративному та судовому порядку.

Оцінюючи проблематику правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, маючи на увазі теоретичну не розробленість і наявність прогалин Особливої частини законодавства про адміністративні правопорушення, в чому зумовлено численні зміни та доповнення, видається, що назріла необхідність формування нової правової основи адміністративно-деліктного провадження. У перспективі цілком можлива та навіть бажана роздільна кодифікація адміністративно-матеріального і адміністративно-процесуального законодавства у вигляді самостійних кодексів;

При розробці нового Кодексу про адміністративні проступки, істотній переробці слід піддати процесуальну частину, доповнивши її детальною регламентацією адміністративних процедур. Цілком допустимо поява двох відносно самостійних частин, що регулюють адміністративно-юрисдикційне провадження і адміністративне судочинство в частині не врегульованій Кодексом адміністративного судочинства України. Нова редакція Кодексу, зокрема його Особлива частина, повинна містити переважний порядок притягнення до адміністративної відповідальності посадовими особами органів адміністративної юрисдикції. Однак з огляду на те, що окремі адміністративні стягнення є досить специфічними, і особи, уповноважені застосовувати такі покарання, повинні володіти глибокими знаннями в галузі адміністративного законодавства та відповідними повноваженнями в їх застосуванні, повністю виключати суддів з переліку суб'єктів адміністративної юрисдикції не доцільно. Однак, внесені пропозиції є можливо дискусійними та вимагають подальшого дослідженні і обговорення.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Козюренко Р. С. Захист прав людини в адміністративному судочинстві. *Митна справа*. 2012. № 5. Ч. 2. Кн. 1. С. 125–130.

2. Козюренко Р. С. Заходи адміністративної відповідальності за вчинені правопорушення: поняття та класифікація. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2015. № 845. С. 94–99.

3. Козюренко Р. С. Адміністративна відповідальність за правопорушення пов'язані з корупцією. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Зб. наук. праць з економічних та юридичних наук*. 2015. Вип. 12. С. 120–127.

4. Козюренко Р. С. Компетенція – основний елемент правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2017. № 874. С. 102–107. *(наукометрична база Index Copernicus)*

5. Козюренко Р. С. Зміст стадії розгляду та винесення постанови (рішення) у справі про адміністративне правопорушення. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Зб. наук. праць з економічних та юридичних наук*. 2016. Вип. 16. С. 89–95.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Козюренко Р. С. Адміністративне судочинство як основа демократизації суспільства та захисту прав людини. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: збірник тез учасників І Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 25 квітня 2012 р.) Львів, 2012. С. 132–134.

7. Козюренко Р. С. Діяльність судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в контексті євроінтеграції. *Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції*: збірник тез науково-практичної конференції, (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.). Львів, 2016. С. 30–32.

8. Козюренко Р. Компетенція як складова правового статусу суду щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. *Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку*: збірник тез доповідей науково-

практичного круглого столу (м. Львів, 29 лютого 2016 р.) Ч. 2. Львів, 2016. С. 46–49.

9. Козюренко Р. С. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері інформації. *ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Львів, 18 листопада 2016 р.) Львів, 2016. С. 89–92.

10. Козюренко Р. Адміністративно-процесуальна діяльність суду як органу, наділеного адміністративно-юрисдикційними повноваженнями. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Львів, 30 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 46–48.

SUMMARY

Kozyurenko R. S. Activities of courts of general jurisdiction in relation to cases of administrative violations. – Qualifying research paper as a manuscript.

The Thesis for a Candidate of Law degree by specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law» (081 – Legal Science). – Volodymyr the Great Institute of Law of Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2017.

Annotation content. In the dissertation the complex investigation of activity of the courts of general jurisdiction concerning the consideration of cases on administrative violations has been carried out.

The theoretical and methodological principles of research of activity of courts of general jurisdiction concerning consideration of cases on administrative violations are considered. The general provisions of the proceedings in cases of administrative offenses by courts are analyzed.

The suggestions and recommendations related to the directions of improvement of the activity of courts of general jurisdiction concerning the consideration of cases of administrative violations are formulated.

It was emphasized that administrative procedures are now the most widespread, since they cover almost all spheres of our life, the activity of institutions, enterprises, organizations and, above all, the state. Yet, despite this spread, administrative proceedings, as well as the administrative process, have not been sufficiently considered to this day. A significant amount of administrative and legal material and its rather complex systematization create an even greater difficulty in its study.

It is stressed that in judging cases on administrative violations a judge needs certain knowledge and use of all existing legal norms and principles, including international ones, analysis of specific legal situations and the bringing of detailed legal motives. Then his legal positions will be more transparent, including, if necessary, revision of decisions and decisions. As a result, the predictability of subsequent court rulings and decisions increases.

It is noted that the activity of the court of general jurisdiction concerning the consideration of cases on administrative offenses is, first of all, the comprehensive, timely, qualitative and impartial consideration of the case and the bringing of the guilty person to administrative responsibility for the offense (misconduct) committed by him. In this context, the essence of the concept of "administrative responsibility" and its actions, which are applied by the courts to the offenders, becomes essential.

It is noted that in the jurisdiction of district (city) courts the law deals with cases of administrative offenses, which require the prompt application of administrative liability, as well as cases that are characterized by an increased degree of danger and are on the verge of criminal punishment. At the same time, the exclusive use of judicial jurisdiction includes the application of certain types of administrative penalties, as well as the consideration of cases of administrative offenses committed by minors aged sixteen to eighteen. At the same time, the administrative and tortious powers of the courts go beyond the scope of Article 221 of the Code of Administrative Offenses.

It is emphasized that the status of a court as a subject of administrative

jurisdiction determines its competence, which is a normatively established set of powers for consideration of certain categories of cases on administrative violations and taking decisions on them in the established order and form.

Subject competence includes the authority to consider a set of cases of administrative offenses. Basically, it (along with functional competence) determines the place of the subject of administrative jurisdiction among other entities. Subject competence determines the need for the inclusion of a particular subject in the appropriate system.

Territorial competence is connected with the availability of powers to review specific categories of cases of administrative offenses within certain territorial boundaries, where the subject of administrative jurisdiction functions. This competence also influences the construction of the system of subjects of administrative jurisdiction.

Procedural competence is a set of powers of the subject of administrative jurisdiction in conducting proceedings. It means the established procedure for preparing for the consideration of the case and its substantive consideration; provided forms of acts that record both procedural actions and the results of decisions taken in the course of administrative and jurisdictional activity. Such competence is inextricably linked with the regulation of all administrative and jurisdictional proceedings, since the rights and obligations of the parties to the proceedings must correspond to the powers of the subject of administrative jurisdiction, which connects all participants in this proceeding as a whole.

At the same time, it is supported by the opinion of the scholars that the peculiarity of the status of the court as an administrative and jurisdictional body and, at the same time, as the body of justice, determine its exclusive powers regarding the application of certain types of administrative sanctions, such as arrest, confiscation of property, the use of administrative measures for minors.

It is indicated that the analysis of the norms of administrative and administrative procedural law, which regulate the procedure and conditions for the implementation of administrative and tort proceedings, indicates that there is no

common conceptual approach to the application and improvement of administrative and tort law. This situation gives rise to scientific discussions on the application of law, the competition of legal norms, the practice of application of measures of administrative responsibility different in its meaning. Ensuring the effectiveness of the legal regulation of administrative and tort proceedings involves work on a new conceptual approach to legal regulation, improvement of law-making activity, including departmental level and law enforcement practice.

It was emphasized that procedural proceedings in cases of administrative offense, acting as a component of the administrative process, constitute a complex systemic phenomenon, a complex of related and mutually determined procedural legal procedures characterized by the homogeneity of procedural relations, which has a certain object orientation, covering one or several procedural stages , aimed at the legal result.

Structured procedural proceedings include: procedural legal relations; legal procedures that regulate specific legal relationships; procedural acts, documents; process stages; a special subject structure, a set of legal procedures that apply at each of these stages.

The proceedings on administrative violations consist of four stages, among which are the following: the initiation of a case concerning an administrative offense, consideration of a case concerning an administrative offense and execution of a ruling on a case. Another stage, a review of a ruling on an administrative offense, is optional.

The analysis of the norms of administrative and administrative procedural law that regulate the procedure and conditions for the implementation of administrative and delinquent proceedings testifies to the lack of a common conceptual approach to the application and improvement of administrative and tort law. This situation gives rise to scientific discussions on the application of law, the competition of legal norms, the practice of application of measures of administrative responsibility different in its meaning. Ensuring the effectiveness of the legal regulation of administrative and tort proceedings involves work on a new conceptual approach to legal regulation,

improvement of law-making activity, including departmental level and law enforcement practice.

In the context of the activity of the courts of general jurisdiction over the consideration of cases of administrative offenses, it is particularly important to determine how effective the administrative charges are, what impact they have on the consciousness and behavior of people, since there is no reliable data on the effectiveness of administrative penalties, it is impossible to optimize the practice of their application, to improve the legislation on administrative responsibility.

Determining the effectiveness of administrative penalties involves consideration of 1) the concept, 2) the conditions and 3) the factors of effectiveness of these means of law enforcement.

The concept of the effectiveness of administrative penalties includes two elements: 1) the actual (actual) result of the application of administrative penalties and (2) the purpose for which appropriate legal sanctions were adopted. Consequently, the effectiveness of administrative penalties in the field of law and order protection is expressed by the ratio of the two values - the result of the application of administrative penalties and the purpose of their legislative establishment.

It was emphasized that in the context of increasing confidence in the bodies of public authority, in order to provide information support for proceedings on administrative violations, the decisions of which are taken out of court, it seems more appropriate to create a unified information base on imposing administrative penalties, which contains non-generalized quantitative indicators of administrative delusions, and data on offenders and their imposed penalties by analogy with the Unified State Register of court decisions.

It is noted that the Code of Administrative Offenses of Ukraine, which entered into force in 1984 and is in force until now, has absorbed not only various types of administrative offenses in its content, but also differently oriented procedural provisions establishing an algorithm for administrative and judicial proceedings the order.

Assessing the issues of legal regulation of administrative and tort proceedings, bearing in mind the theoretical lack of elaboration and the availability of gaps in the Special Part of the Law on Administrative Offenses, which is due to numerous changes and additions, it seems that the necessity of forming a new legal basis for administrative delinquency proceedings has come to an end. In the long run, it is quite possible and even desirable to separate the codification of administrative-material and administrative-procedural legislation in the form of independent codes;

In developing the new Code of Administrative Offenses, substantial processing should be subjected to the procedural part, supplemented by detailed regulation of administrative procedures. It is entirely permissible to establish two relatively independent parts that regulate administrative and jurisdictional proceedings and administrative proceedings in part not regulated by the Code of Administrative Justice of Ukraine. The new wording of the Code, in particular its Special Part, should contain a preferential procedure for bringing administrative officials to justice in administrative jurisdictions. However, given that certain administrative penalties are rather specific, individuals authorized to apply such penalties should have profound knowledge in the field of administrative law and appropriate powers in their application, it would be inappropriate to exclude judges from the list of subjects of administrative jurisdiction completely. However, the suggestions made are probably controversial and require further research and discussion.

LIST OF PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THESES:

in which the main scientific results of the thesis were published:

1. Kozyurenko R. S. Protection of human rights in administrative proceedings. Customs business. 2012. No. 5. Ch. 2. Kn. 1. P. 125-130.

2. Kozyurenko R. S. Measures of administrative responsibility for the committed offenses: the concept and classification. Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Law Sciences. 2015. No. 845. P. 94-99.

3. Kozyurenko R. S. Administrative liability for offenses related to corruption.

Scientific notes of Lviv University of Business and Law. Zb sciences works on economics and law. 2015. Issue 12. P. 120-127.

4. Kozyurenko R. S. Competence - the main element of the legal status of the subject of administrative and tort jurisdiction. Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Law Sciences. 2017. No. 874. P. 102-107. (Scientific Metric Base Index Copernicus)

5. Kozyurenko R. S. Contents of the stage of consideration and adoption of the resolution (decision) in the case of an administrative offense. Scientific notes of Lviv University of Business and Law. Zb sciences works on economics and law. 2016 16. P. 89-95.

which certify the approbation of the materials of the thesis

6. Kozyurenko R. S. Administrative justice as the basis for the democratization of society and the protection of human rights. Protection of the rights and freedoms of man and citizen in the conditions of formation of the rule of law: a collection of abstracts of participants of the First All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Lviv, April 25, 2012) Lviv, 2012. P. 132-134.

7. Kozyurenko R. S. The Activity of Courts on the Review of Administrative Offenses in the Context of Eurointegration. Legal, socio-psychological and information processes of state formation in the context of European integration: a collection of abstracts of the scientific and practical conference, (Lviv, February 8-9, 2016). Lviv, 2016. P. 30-32.

8. Kozjurenko R. Competence as an integral part of the legal status of the court in the consideration of cases of administrative offenses. Administrative law and process: problems and prospects of development: a collection of abstracts of scientific-practical round table (Lviv, February 29, 2016) Ch. 2. Lviv, 2016. P. 46-49.

9. Kozyurenko R. S. Administrative liability for offenses in the field of information. IT Law: Issues and Prospects for Development in Ukraine: A Collection of Materials for a Scientific and Practical Conference (Lviv, November 18, 2016) Lviv, 2016. P. 89-92.

10. Kozyurenko R. Administrative and procedural activity of the court as an authority entrusted with administrative and jurisdictional powers. Protection of the rights and freedoms of man and citizen in the conditions of formation of the rule of law: a collection of theses of the VI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, (Lviv, May 30, 2017). Lviv, 2017. P. 46-48.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
КМУ	Кабінет Міністрів України
ВСУ	Верховний суд України
ВРУ	Верховна Рада України
ЄС	Європейський Союз
РЄ	Рада Європи

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ …… 2

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 17

ВСТУП …… 20

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ……. 28

1.1 Наукознавчі основи дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення …….. 28

1.2 Методологічні підходи до дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення …….. 43

1.3 Адміністративно-правові засади формування поняття про правовий статус суду загальної юрисдикції як суб'єкта, уповноваженого розглядати справи про адміністративні правопорушення …….. 54

Висновки до розділу 1 …… 70

РОЗДІЛ 2 НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ …….. **74**

2.1 Заходи адміністративної відповідальності, що застосовуються судами при розгляді справ про адміністративне правопорушення …… 74

2.2 Зміст юрисдикції судів загальної компетенції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення …..…….. 88

2.3 Зміст та значення стадій провадження у справі про адміністративне правопорушення ……. 102

Висновки до розділу 2 …… 116

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ..…… 121

Висновки до розділу 3 …….. 150

ВИСНОВКИ ……. 154

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 161

ДОДАТКИ …… 182

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах розбудови в Україні правової держави судова система потребує комплексного підходу до її вивчення, адже розширення судової юрисдикції, розвиток сильної та розгалуженої системи органів судової влади є, насамперед, невід'ємною умовою формування та існування правової держави. Однак широкомасштабність процесу становлення та належного функціонування судової системи в сучасних умовах реалізовано ще не повною мірою. Вже декілька років поспіль Україна переживає важливий етап становлення та розвитку національного державотворення й правотворення, ознаменований судовою реформою, метою якої є посилення рівня захисту громадянських, соціально-економічних і політичних прав громадян, забезпечення доступу громадян до правосуддя, підвищення якості правосуддя, подолання судової тяганини, забезпечення розгляду судових справ у розумні строки. Саме тому певна кількість теоретичних та практичних аспектів такої категорії, як діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, потребують якнайглибшого аналітичного осмислення та науково-системного узагальнення.

Вказана проблема актуалізується ще й тим, що процес розвитку судової системи України в сучасних умовах трансформації суспільства та побудови правової держави переживає складний період перебудови. Сьогодні процедура вирішення справ про адміністративні правопорушення повинна бути максимально наближена до європейських і міжнародних правових стандартів, а це вимагає розпочати новий етап у розвитку вітчизняного законодавства, яке регламентує порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, зокрема судами загальної юрисдикції.

Натомість слід зауважити, що діяльність суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції є особливим напрямом наукових досліджень: значний науковий доробок у цій сфері складають роботи Л. Анохіної, О. Бандурки, Ю. Битяка, І. Бородіна, Н. Бортник, С. Гусарова, Р. Ігоніна, В. Колпакова,

А. Комзюка, Д. Калаянова, Т. Коломоєць, О. Кузьменко, І. Личенко, Д. Лук'янця, В. Любліна, О. Остапенка, Д. Приймаченка, В. Тильчика, М. Тищенка, А. Суббота, В. Шамрая, В. Шкарупи, Х. Ярмакі та ін.

Питання функціонування судової системи загалом та окремих її складових традиційно привертали і продовжують привертати увагу і вітчизняних, і зарубіжних учених. У сучасній юридичній науці достатньо робіт, які присвячені тематиці судової системи, судочинства, судоустрою та більш глобальному питанню – судовій владі, з-поміж них слід назвати праці В. Авер'янова, П. Євграфова, Ю. Зайцева, Б. Зімненко, В. Комарова, В. Кононенка, В. Онопенка, В. Ортинського, В. Паліюка, П. Рабіновича, Б. Романюка, О. Скакун, В. Тихого, Д. Третьякова, С. Фурси, С. Шевчука, В. Шепітька та ін.

Названими вище та іншими вченими зроблено значний внесок у розвиток суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції, зокрема діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду окремих категорій справ про адміністративні правопорушення, наукова позиція кожного з них вирізняється індивідуальністю підходу до висвітлення різноманітних питань, що стосуються цієї теми, зокрема: елементів правового статусу таких суб'єктів, критеріїв їх класифікації, розкриття повноважень більшості з них. Однак вищевказані нами обставини, пов'язані зі змінами сучасних пріоритетів адміністративної відповідальності, зумовлюють необхідність перегляду та уточнення окремих питань, що стосуються діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення як суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції, здатних акумулюватися в ефективно діючий механізм реалізації функцій і завдань, покладених на цих суб'єктів, що також зумовлено адаптацією національного законодавства до вимог європейських стандартів.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно із Законами України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (ст. 3), «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про

судоустрій та статус суддів»; Указами Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020»», «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» та ін.

Тема дисертаційної роботи відповідає науковому напряму Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», затвердженому Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» 24.06.2014 р. протокол № 5. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний номер 0116U004099).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних досягнень юридичної науки, законодавства України, судової та адміністративної практики розглянути діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та на цій основі сформулювати висновки та рекомендації, спрямовані на вдосконалення відповідного законодавства України та практики його застосування.

Для досягнення цієї мети сформульовано такі *завдання*:

– здійснити аналіз наукознавчих основ дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

– визначити методологічні підходи до дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

– проаналізувати адміністративно-правові засади формування поняття про правовий статус суду загальної юрисдикції як суб’єкта, уповноваженого розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– розкрити правову регламентацію заходів адміністративної відповідальності, що застосовуються судами при розгляді справ про адміністративне правопорушення;

– проаналізувати поняття юрисдикція судів загальної компетенції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

– розкрити зміст та значення стадій провадження у справі про адміністративне правопорушення;

– окреслити напрями удосконалення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Предмет дослідження становить діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступає сукупність філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, які забезпечують об'єктивний аналіз досліджуваного предмета.

За допомогою діалектичного методу пізнання здійснювалось дослідження та обґрунтування основних понять, які використовуються в роботі та вивчення правових явищ у контексті їх виникнення, функціонування, розвитку та взаємозв'язку (пп. 1.1, 1.2, 1.3). Методологічною базою дослідження є також низка загальнонаукових та спеціально-наукових методів, з-поміж яких: порівняльний метод – використовувався при дослідженні заходів адміністративної відповідальності, що застосовуються судами при розгляді справ про адміністративне правопорушення (п. 2.1); історичний метод – для дослідження формування правових поглядів на поняття юрисдикції судів загальної компетенції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (пп. 1.1, 2.2); системний метод дав змогу визначити завдання та принципи діяльності судів загальної юрисдикції щодо захисту прав і свобод людини та громадянина при розгляді справ про адміністративні

правопорушення (пп. 1.1, 1.3, 2.2, 2.3, Розділ 3); спеціально-юридичний метод використовувався для визначення юридичної природи досліджуваних явищ та формулювання відповідних юридичних понять (пп. 1.3, Розділ 2); метод інтерпретації (тлумачення) використовувався для з'ясування змісту правових норм, що регулюють діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (Розділи 2, 3).

Нормативну основу роботи склали Конституція України, Закони України та інші нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також адміністративне законодавство деяких зарубіжних держав.

Емпіричну базу дослідження становить аналіз практики судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також статистичні дані щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що пропонована дисертація є комплексним науковим дослідженням діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. У результаті дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків та рекомендацій, зокрема:

вперше:

– на основі системного аналізу законодавства України з урахуванням новітньої судової практики стосовно діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення запропоновано поняття ефективності адміністративних стягнень, що включає в себе два елементи: 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування адміністративних стягнень і 2) мету, для досягнення якої були прийняті відповідні правові санкції;

– обґрунтовано доцільність використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності судів загальної юрисдикції з метою якісного розгляду справ про адміністративні правопорушення, з урахуванням

позитивного досвіду зарубіжних держав;

– встановлено, що процесуальне провадження у справах про адміністративне правопорушення, виступаючи компонентом адміністративного процесу, становить складне системне явище, комплекс пов'язаних і взаємообумовлених процесуальних правових процедур, що характеризуються однорідністю процесуальних відносин, яким властива певна предметна спрямованість, що охоплює одну або декілька процесуальних стадій, спрямованих на правовий результат;

удосконалено:

– підходи щодо визначення поняття *«правовий статус суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції»* як сукупності урегульованих нормами адміністративно-деліктного законодавства правових можливостей суб'єктів владних повноважень мати права, обов'язки та нести відповідальність, зумовлені виконанням завдань і функцій щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності та застосування адміністративних стягнень за вчинення останніми адміністративних правопорушень (деліктів);

– питання щодо виокремлення елементів правового статусу суду як суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції;

– **підходи до** характеристики правової регламентації адміністративної відповідальності;

набуло подальшого розвитку:

– позиція щодо визначення юридичної природи суду, який розглядаючи справи про адміністративні правопорушення, є адміністративно-юрисдикційним органом (органом адміністративно-деліктної юрисдикції) і одночасно органом адміністративно-деліктної юстиції (правосуддя);

– питання нормативного закріплення критерії віднесення окремих категорій адміністративних деліктів до відання саме судових органів;

– визначення та детальний аналіз *компетенції суду як суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції;*

– напрями удосконалення діяльності судів загальної юрисдикції щодо

розгляду справ про адміністративні правопорушення;

– аргументація необхідності прийняття нового кодексу про адміністративну відповідальність.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальших наукових досліджень проблеми діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

– *правотворчій діяльності* – для удосконалення законодавства, що регулює діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

– *правозастосовній діяльності* – для тлумачення та застосування відповідних положень законодавства при розгляді справ про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції;

– *навчальному процесі* – при викладанні студентам вищих навчальних закладів дисципліни «Адміністративне право», «Адміністративний процес», а також підготовці підручників, навчальних посібників та навчально-методичних матеріалів з цих навчальних дисциплін (*Акт впровадження Інституту права ім. Володимира Великого МАУП від 12.10.2017 р.)*

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції сформульовані й обґрунтовані здобувачем самостійно.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні положення та висновки оприлюднено на І Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 25 квітня 2012 р.); науково-практичній конференції «Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.); засіданні науково-практичного круглого столу «Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 29 лютого

2016 р.); науково-практичній конференції «ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні» (м. Львів, 18 листопада 2016 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 травня 2017 р.).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення у 10 публікаціях, з яких 5 наукових статей, опублікованих у виданнях, що визнані в Україні як фахові з юридичних наук, у тому числі одна – у виданні, яке внесено до наукометричної бази Index Copernicus International, а також у 5 тезах доповідей на науково-практичних заходах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1.1 Наукознавчі основи дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення

Євроінтеграційні прагнення, котрі обумовили новий парадигмальний підхід в осмисленні проблем судоустрою зберігають актуальність і по сьогоднішній день. Існують різні оцінки політико-правових процесів, що супроводжують інтеграцію України у Європейський Союз, у тім більшість з них сходяться у тому, що процес євроінтеграції буде надзвичайно тривалим та потребуватиме неабияких зусиль у плані правового реформування [1].

Судово-правова реформа становить не лише нормативно-правові акти, що визначають організацію та діяльність судової системи, а передусім, є захистом законних інтересів, прав і свобод людини та громадянина, визначає межі державних інтересів та інтересів державного апарату, що в недалекому минулому характеризувались абсолютним пріоритетом [2, с. 45].

Як слушно зауважує О.С. Коробка, «реформувати судову владу України в період вступу до Європейської спільноти означає привести її у відповідність до демократичних стандартів, які існують у Європейському Союзі» [3, с. 18].

Імплементація у вітчизняну правову систему стандартів європейського судочинства щодо забезпечення права на справедливий суд передбачає, зокрема, втілення заходів щодо дотримання строків розгляду і вирішення справи. Вагомим кроком нашої держави у цьому напрямі є запровадження проекту «Електронний суд», який передбачає обмін електронними документами між судом і учасниками судового процесу й електронного доступу до правосуддя. Концепція галузевої програми інформатизації судів

загальної юрисдикції та інших установ судової системи встановлює, що одним з основних моментів цієї програми є скорочення термінів розгляду судових справ і підвищення доступу до правосуддя на основі комплексного використання новітніх інформаційних технологій [4].

Отже, проблематика дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення має і теоретичне, і прикладне значення. Загалом питання, присвячені вивченню розгляду справ про адміністративні правопорушення, доволі активно розглядались науковою спільнотою. Окремі аспекти цієї проблематики досить ґрунтовно досліджені у науці адміністративного права. Зокрема, фундаментальними науковими працями, у яких висвітлено питання, що стосуються адміністративних деліктів, є роботи знаних українських вчених-адміністративістів О.І. Остапенка [5] та Додіна Є.В. [6], В.Б. Авер'янова [7], В.К. Колпакова, [8], О.В. Кузьменко [9], Т.О. Коломоєць [10], О.П. Рябченко [11], О.М. Бандурки [12], Ю.П. Битяка [13], М.М. Тищенка [14], Л.В. Коваля [15], В.О. Заросила [16], В.О. Шамрая [17], В.К. Шкарупи [18], А.І. Суббота [19], Р.В. Ігоніна [20], Х.П. Ярмакі [21], М.В. Коваліва [22], В.І. Курила [23] та ін.

Водночас, в умовах сьогодення, коли наша держава поетапно проходить шлях інтеграції з європейською спільнотою, що, з-поміж іншого, передбачає наближення законодавства держави до кращих європейських стандартів, у цьому спектрі слід окремо виділити дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і на цій основі зробити висновки щодо удосконалення адміністративно-деліктного законодавства.

Передусім, слід зауважити, що адміністративні провадження нині є найпоширенішими, оскільки охоплюють майже всі сфери нашого життя, діяльність установ, підприємств, організацій та насамперед держави. Але все ж таки, незважаючи на таке поширення, адміністративні провадження, так само як і адміністративний процес, достатньо не розглянуті й донині. Значна

кількість адміністративно-правового матеріалу та його досить складна систематизація створюють ще більшу складність у його вивченні.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і інші види судочинства, має свої особливості. З одного боку, його процедурні питання вимагають додаткової регламентації, а з іншого – повноваження посадових осіб органів виконавчої влади, які здійснюють функції державного нагляду (контролю), суду, регламентовані великою кількістю підзаконних нормативних актів.

В умовах розбудови в Україні правової держави діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення потребує комплексного підходу щодо її вивчення, адже розширення судової юрисдикції, розвиток сильної та розгалуженої системи органів судової влади є насамперед невід'ємною умовою формування та існування правової держави. Однак, широкомасштабність процесу становлення та належного функціонування судової системи в сучасних умовах реалізовано ще не повною мірою. Вже декілька років поспіль Україна переживає важливий етап становлення та розвитку національного державотворення й правотворення, ознаменований судовою реформою, метою якої є посилення рівня захисту громадянських, соціально-економічних і політичних прав громадян, забезпечення доступу громадян до правосуддя, підвищення якості правосуддя, подолання судової тяганини, забезпечення розгляду судових справ у розумні строки. Саме тому певна кількість теоретичних та практичних аспектів такого питання, як діяльність судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, потребують якнайглибшого аналітичного осмислення та науково-системного узагальнення.

Необхідно зазначити, що судово-правова реформа, що проводиться в Україні, прийняття нових матеріальних і процесуальних законів суттєво впливають на вдосконалення системи принципів судової влади, надаючи деяким нового змісту [24, с. 19].

Дотримання принципів законності, всебічності, обґрунтованості,

розумних строків та інших, про які йдеться в Конституції України [25], КУпАП [26] та Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [27] забезпечує своєчасний захист конституційних прав і законних інтересів усіх учасників адміністративного процесу, гарантує дотримання балансу публічних і приватних інтересів у кожній справі про адміністративне правопорушення. Порушення цього балансу спотворюють зміст і сутність інституту адміністративної відповідальності. Дія принципу вирішення справи у розумний строк не повинна вести до необґрунтованого притягнення осіб до адміністративної відповідальності. Негативні наслідки подібного притягнення виражаються не тільки в порушенні прав і законних інтересів конкретних учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення та інших членів суспільства, а й у можливому порушенні принципів дії законодавства про адміністративні правопорушення в часі і в просторі [27].

При прийнятті рішень у справах про адміністративні правопорушення суддя потребує певних знань та використання всіх діючих правових норм і принципів, в тому числі міжнародних, аналіз конкретних правових ситуацій і приведення детальних правових мотивів. Тоді його правові позиції будуть більш прозорими, в тому числі і при необхідності перегляду постанов і рішень. В результаті цього зростає передбачуваність наступних судових постанов і рішень.

Процес побудови в Україні правової держави нерозривно пов’язаний з удосконаленням всіх сторін життя суспільства й, насамперед, з удосконаленням правової бази, створенням належних механізмів реалізації правових норм. За таких умов неабиякої актуальності набуває питання удосконалення законодавства, яке регламентувало б порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції.

Водночас, сучасний стан розвитку адміністративного права, наближення його до стандартів, що існують в країнах Європейського Союзу, зумовлює потребу максимального наближення процедури вирішення справ про адміністративні правопорушення згідно з Кодексом України про

адміністративні правопорушення до традиційного для сучасного європейського процесу рівня судочинства. Багато принципів судочинства, про дотримання яких упродовж тривалого часу говориться лише в наукових працях мають отримати своє практичне втілення.

До цього нашу державу спонукають положення ст. 14 «Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод» Розділу III «Юстиція, свобода та безпека» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Україною 16 вересня 2014 року [28]. Згідно з цією статтею в рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки «Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією. Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод» [28].

Отримання певних позитивних зрушень у розгляді справ про адміністративні правопорушення, удосконалення норм чинного законодавства у цій сфері обумовлено ще й тим, що основи національного судочинства знайшли своє закріплення в нормах конституційного права, законодавстві про судову систему. У цьому зв’язку вивчення питання діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення слід починати з аналізу положень Конституції України [25] та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [27], які регламентують правовий статус суду (судді) у процесі, визначають основи організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд.

Зокрема, відповідно до ст. 3 Конституції України, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» [25]. Водночас, ст. 55 Основного Закону визначає, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» [25].

Натомість, ст. 124 Конституції України містить норму про те, що «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи» [25].

У будь-якому виді процесу суду належать функція – вирішення справи. Судочинство здійснюється на відповідних засадах, основними з яких є (ст. 129 Конституції України):

«1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;

2) забезпечення доведеності вини;

3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором;

5) забезпечення обвинуваченому права на захист;

6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;

7) розумні строки розгляду справи судом;

8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення;

9) обов'язковість судового рішення» [25].

Наведені вище вимоги Конституції України покладають на суддів обов'язок при розгляді справ про адміністративні правопорушення ставиться до своїх обов'язків завжди виключно сумлінно і ні на хвилину не забувати, що

незалежно від тяжкості і ступеня суспільної небезпеки вчиненого правопорушником, суворості призначуваного їй покарання судді вирішують долю людини, творять правосуддя іменем України (ст. 129^1) [25].

У концепції адміністративної реформи в Україні вказується, що на сучасному етапі розвитку нашого суспільства метою адміністративно-правового регулювання є встановлення й регламентація таких взаємин громадян, при яких кожній людині повинно бути гарантоване реальне дотримання й охорона в сфері виконавчої влади належних їй прав і свобод, а також ефективний захист цих прав і свобод у випадках їх порушення [29]. З огляду на це, на нашу думку, ключову роль у досягненні цього відіграють адміністративно-процесуальні норми.

Натомість, загальна тенденція розвитку України на шляху формування громадянського суспільства зумовлює необхідність чіткого розуміння правових меж його взаємин з державною владою, що вимагає принципово нових методів адміністративно-правового регулювання, у тому числі діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Натомість унікальність історії права нашої держави, коли впродовж останніх двох століть докорінно кілька разів змінювався тип правового регулювання суспільних відносин, дає нам інформацію для з'ясування нинішнього стану розвитку адміністративного права загалом та провадження у справах про адміністративні правопорушення як окремого інституту цієї галузі зокрема [30].

Останнім часом у юридичній літературі є спроби теоретичного обґрунтування поділу адміністративного права на адміністративне й адміністративно-деліктне право. На нашу думку, це деякою мірою пов'язано й з проблемами адміністративного процесу, зокрема з питанням про автономність провадження у справах про адміністративні правопорушення в рамках адміністративного процесу.

Тривалі дискусії у національній правовій науці про зміст і структуру адміністративного процесу, не привели поки до вироблення однакового

теоретичного пояснення цього правового феномена. Інтегроване розуміння адміністративного процесу, що містить різні види адміністративних проваджень, сьогодні поділяється значною частиною вчених-адміністративістів. Основним результатом досліджень і наукових суперечок з цього питання доцільно визнати сам факт активного розвитку адміністративного процесу та постановку питання про адміністративний процес як галузі права. Адміністративний процес є правовою реальністю, що концептуально не заперечується представниками різних напрямів наукового юридичного знання.

Активізація наукових розробок адміністративного процесу почалася в шістдесятих роках минулого століття. У цей час з'явилися дві традиційно протиставлювані концепції адміністративного процесу.

Якщо брати до уваги думки стосовно цього питання, які були висловлені автором цієї ідеї В.К. Колпаковим, можемо припустити, що інститут адміністративної відповідальності генетично однорідний з інститутами цивільної й кримінальної відповідальності [31, с.17-21]. У цьому випадку логічно припустити й однорідність процесуальних норм, що регламентують притягнення до адміністративної відповідальності, із цивільним і кримінальним процесами і, як результат, виділення у структурі адміністративно-процесуального права адміністративно-деліктного процесуального права. Однак, вважаємо, що такий підхід є не цілком правильним. Безумовно, не можна заперечувати певної спільності цих видів процесів, адже всі вони складають врегульовану відповідними процесуальними нормами діяльність, пов'язану з реалізацією норм матеріального права. Попри те, ряд характерних рис дозволяє виділити адміністративний процес з-поміж так званих «традиційних» видів процесу.

Насамперед, варто підкреслити ту важливу обставину, що у разі, якщо цивільний і кримінальний процес реалізуються в такій специфічній формі державної діяльності як правосуддя, то адміністративний процес значною мірою характерний для іншого виду державної діяльності – управлінської. Слід

також мати на увазі, що цивільний і кримінальний процеси – суть діяльність правозастосовна, натомість адміністративному процесові характерно не тільки правозастосування, але й нормотворча діяльність, наприклад, при розробці й прийнятті актів управління нормативного характеру. Не можна також не зауважити і те, що адміністративний процес, на відміну від традиційних видів процесу, забезпечує реалізацію матеріальних норм не тільки адміністративного, але й інших галузей права. Його особливість підкреслюється й характером управлінської діяльності, що носить в основному позитивний характер, тоді як цивільний (меншою мірою) і кримінальний процес є за своєю суттю юрисдикційними. Особливість управлінської діяльності багато в чому обумовлена і значно ширшим колом суб'єктів здійснення адміністративного процесу. І, нарешті, розмаїтість управлінських зв'язків, різнобічність і різноманіття управлінської діяльності визначають і структуру адміністративного процесу, значну кількість проваджень, які його складають.

Юрисдикційна концепція (вузького тлумачення адміністративного процесу) і найбільш науковий її виклад відображено І. Пахомовим у підручнику «Радянське адміністративне право» (І. М. Пахомов. Львів 1962 рік), управлінська концепція широкого тлумачення адміністративного процесу була обґрунтована в роботах В. Цветкова [32; 33].

Концепція вузького розуміння адміністративного процесу (юрисдикційна), запропонована Є. Додіним, визначала процес, як встановлену законом діяльність з вирішення виникаючих суперечок між сторонами, які не перебувають в службовому підпорядкуванні, та щодо застосування заходів адміністративного примусу [34].

Представники юрисдикційної концепції визначали адміністративний процес, погоджуючи його сутність з існуючими традиційними процесами: цивільних і кримінальних. Юрисдикційна природа цих процесів була взята за основу, з огляду на це адміністративний процес подавався ними як порядок вирішення суперечок, які зачіпають компетенцію органів управління, і як порядок застосування заходів адміністративного примусу.

Як зазначає Т. Коломоєць, розкриваючи ґенезу адміністративного процесу в українській науковій думці, широке тлумачення адміністративного процесу сформулювали праці О. Якуби, Ю. Битяка, В. Зуй, Л. Коваля, В. Шкарупи, Н. Саліщевої та інших, які писали, що адміністративний процес в широкому розумінні становить виконавчо-розпорядчу діяльність органів державного управління; адміністративний процес у вузькому сенсі є діяльність органів державного управління з розгляду індивідуальних підвідомчих справ [35, с. 155].

Ретроспективний погляд на накопичений юридичною наукою матеріал, зіставлення розробок українських вчених з результатами сучасних досліджень в галузі провадження у справах про адміністративні правопорушення дозволив зробити низку висновків, найбільш важливими з яких є такі:

– поняття, ознаки, концепція розвитку адміністративного процесу та провадження у справах про адміністративні правопорушення зокрема, інші висновки, що становлять основу сучасного розуміння цієї категорії, були сформульовані до 90-х років XX століття та зараз розвиваються в контексті адаптації національного законодавства до вимог адміністративного законодавства, що застосовується в країнах-членах Європейського Союзу;

– для наукових доктрин, які існували до набуття Незалежності держави у галузі адміністративного права, характерно домінування нормативістської концепції, що зумовлювала переконання дослідника в абсолютній достатності правових засобів для вирішення будь-яких питань, що виникають, в тому числі, в сфері провадження у справах про адміністративні правопорушення. За основу приймається теза про те, що в разі конфлікту між вимогами правового припису і іншої соціальної норми гарантується пріоритет перших. Адміністративістика з її орієнтацією на стан нормативної складової сприймалася як не точна наука. Однак, насправді, здоровий глузд в нормативному регулюванні, до якого прагне будь-який дослідник цієї сфери, категорія конкретно історична, що залежить не тільки від предмета правового регулювання, а й від системи цінностей,

характерної для того середовища, в якій здійснюється державна управлінська діяльність.

Характерною особливістю є те, що з'являються нові теорії та доктрини класифікації юридичних наук. А. Кириченко і Ю. Ланцедова пропонують будувати класифікації юридичних наук на основі їх гіпергрупових завдань, що покликана охопити все існуюче та перспективне різноманіття юридичних наук, розкрити їх справжню наукову сутність і основи та показати перспективу розвитку кожної з юридичних наук [36, с. 139].

На думку А. Тантули, справжня юридична природа юридичних наук, розкривається коли всі існуючі та перспективні видові поділи за вказаною класифікаційною основою доцільно уявити в контексті першого та другого базисного завдання юриспруденції, тобто в контексті відповідно правотворчості та правозастосування, з одного боку, і антиделіктної діяльності, з іншого боку [37, с. 57].

А. Кириченко, Ю. Ланцедова та А. Тантула виділяють таке: процедурні юридичні науки, на які покладається завдання щодо розробки правової форми (процедури, порядку) раціонального, ефективного і якісного подолання кожної з різновидів правопорушень: внутрішні (полінауковий процедурний напрям – теорологія антиделіктних відомостей (теорія доказів); супутні (Конституційне судочинство України); моноантиделіктне (антикримінальне (кримінально-процесуальне) і адміністративне (адміністративний процес) судочинство України); регулятивно-антиделіктне: трудове (частково-процедурна частина Кодексу законів про працю, в основному – ряд інших дисциплінарних правових актів), де-факто майново-договірне (цивільне процесуальне) і де-юре майново-договірне (господарське процесуальне) судочинство України [38, с. 60].

З початку XXI століття, вчені (В. Авер'янов, І. Голосніченко, С. Гончарук, Р. Калюжний, С. Ківалов, Л. Коваль, Т. Коломоєць, В. Колпаков, І. Коліушко, Д. Лук'янець, Н. Нижник, О. Кузьменко, О. Остапенко, В. Пєтков, М. Тищенко та інші) давали узагальнену характеристику адміністративного процесу, визнаючи право на існування двох концепцій: юрисдикційної і

управлінської. Однак, різне судження виражалося не тільки з приводу змісту адміністративного процесу, а й в тотожність понять «процес» і «провадження».

Представники юрисдикційної концепції вважали, що категорія «провадження» ширше категорії «процес», воно охоплює практично всі сторони діяльності апарату державного управління.

Критикуючи таку позицію, Ю. Битяк зазначав, що процес можна порівняти з провадженням; процес є форма діяльності, а провадження є змістом цієї діяльності. Іншими словами процес виражається в здійсненні провадження [39]. Обґрунтовуючи детермінованість цих категорій, О. Кузьменко визначає процес, як суму проваджень, провадження – як частина процесу.

В юридичній літературі запропоновано варіант поділу процесу на провадження: адміністративний процес представлений як комплекс юрисдикційних і процедурних проваджень. Процедурні провадження включають ліцензійно-дозвільне, реєстраційне, щодо прийняття правових актів управління. Видами юрисдикційних проваджень можуть бути: провадження у справах про адміністративні правопорушення, дисциплінарне провадження, провадження за зверненнями (скаргами, заявами, пропозиціями).

Водночас, М. Самбор зазначає, що важливим аспектом проблеми визначення місця адміністративно-деліктного права в системі права виступають питання, пов’язані з тим, що адміністративно-деліктне право об’єднує норми матеріального та процесуального права, що вже вказує на неможливість його ототожнення з одним інститутом у межах однієї галузі права [40, с. 102].

У роботах вчених-адміністративістів (О. Бандурки, М. Тищенка, С. Гринько, Т. Гуржій, О. Кузьменко, Г. Лиско, А. Лялька, Д. Мовчан, Т. Москаленко, О. Остапенка, Я. Пономарьова, В. Тимощук, І. Ткач) розглядаються різні види адміністративних проваджень, які доволі часто не збігаються ні за визначенням, ні за змістом [41]. Необхідність систематизації адміністративних проваджень в структурі адміністративного процесу обумовлена їх різною орієнтованістю за змістом і завданням.

При цьому, як зазначає Д. Лук'янець, процедура притягнення до адміністративної відповідальності оформлена у вигляді адміністративного провадження з усіма притаманними йому ознаками. Уявлення про роль адміністративної відповідальності в умовах сучасного суспільства дають три її основні концепції – управлінська, публічно-сервісна та правозахисна. Відповідно до управлінської концепції адміністративна відповідальність становить специфічний засіб реалізації примусового методу державного управління. У контексті публічно-сервісної концепції адміністративна відповідальність може виступати як засіб забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із договорів та інших відносин, які не належать до державного управління. З погляду правозахисної концепції, адміністративна відповідальність є елементом механізму захисту прав і свобод [42, с. 32].

Представники управлінської концепції пропонують класифікувати адміністративні провадження за характером індивідуально-конкретних справ [43, с. 572]. У зв'язку з цим у межі адміністративного процесу включають законодавче закріплення провадження: нормотворче; за зверненнями громадян; щодо адміністративно-правових спорів, скарг; у справах про заохочення та нагородження, у справах про адміністративні правопорушення; у дисциплінарних справах, провадження щодо надання прав (реєстраційне, ліцензійне), виконавче провадження. Критикуючи такий підхід вчені зазначають, що запропонована конструкція містить простоту сприйняття, проте плутанина полягає в тому, що адміністративний процес розділяється на три види проваджень, які водночас включають ще цілу низку проваджень.

О. Когут аналізуючи співвідношення адміністративного процесу з адміністративними провадженнями, зміст та класифікацію останніх, зробила висновок про те, що, враховуючи тісний зв'язок адміністративного процесу з державним управлінням, необхідно розділяти адміністративні провадження за змістом адміністративно-процесуальної діяльності на: процедурні (пов'язані з діяльністю правозастосовного характеру, за якої відбувається реалізація диспозиції відповідної адміністративно-правової норми) та юрисдикційні

(пов’язані з правоохоронною діяльністю, спрямованою на реалізацію санкції відповідної норми) провадження [44, с. 3]

Ґрунтуючись на існуючих варіантах класифікацій адміністративних проваджень, О. Кузьменко і Т. Гуржій пропонують компромісний варіант видів проваджень і включають практично всі раніше запропоновані в теорії адміністративного права провадження. При цьому автори вважають, що в структуру можуть входити інші адміністративні провадження, нові, що виникають в процесі розвитку доктрини адміністративного права та процесу.

Водночас, наукове обґрунтування та визначення місця адміністративно-деліктного провадження в структурі адміністративного процесу має важливе значення. Це, на наш погляд, спричиняє необхідність більш детально зупинитися на питаннях структурування адміністративного процесу. З погляду на дослідження В. Тімашова, критерієм структурування адміністративного процесу може бути зміст функцій, які виконуються адміністративними органами, що вбачає правозастосовну діяльність держави в двох напрямах: як адміністративну і як судову [45]. У структурі адміністративного процесу виділяють два процеси: адміністративно-регулятивний і адміністративно-охоронний. При цьому адміністративно-регулятивний процес включає провадження, що надають право (ліцензійне, дозвільне, заохочувальне), екзаменаційно-конкурсне, експертно-посвідчувальне. Адміністративно-охоронний процес містить адміністративно-примусові і адміністративно-конфліктні провадження.

Існують інші точки зору, наприклад, виділяють в адміністративному процесі три види процесів (адміністративно-правотворчий, адміністративно правонадільний, адміністративно-юрисдикційний), які в свою чергу включають в себе, відповідно, правотворче (щодо прийняття нормативних актів органами виконавчої влади), правонадільне (приватизаційне, заохочувальне, реєстраційне, атестаційне) і юрисдикційні (за зверненнями, у справах про адміністративні правопорушення, дисциплінарне, виконавче) провадження. У юридичній літературі зустрічається пропозиція про доцільність поділу

адміністративного процесу на три види процесів: адміністративно-управлінський, адміністративний юрисдикційний, адміністративно-судовий.

Розглянуті судження про зміст адміністративного процесу орієнтовані на включення в адміністративний процес декількох видів процесів: адміністративно-управлінського (адміністративно-правотворчого, адміністративно-правонадільного, оперативно-розпорядчого), адміністративно-юрисдикційного (адміністративно-охоронного), адміністративно-судового (адміністративно-захисний, адміністративно-юстиційний, адміністративного судочинства), які в свою чергу включають низку адміністративних проваджень.

На наш погляд, різні адміністративні провадження необхідно систематизувати в структурі адміністративного процесу.

У свою чергу, зауважимо, що при всій різноманітності класифікацій проваджень в структурі адміністративного процесу, незмінним є визнання існування провадження у справах про адміністративні правопорушення, як складової адміністративно-юрисдикційного процесу. До того ж, детальні та вичерпні, на наш погляд, дослідження численних публікацій в юридичній літературі останніх десятиліть проведено в роботі А. Тарасюк «характеристика адміністративної юстиції в працях провідних вітчизняних вчених» [46].

Отже, підсумовуючи проведений у першому підрозділі аналіз наукознавчої основи дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення можемо зробити висновки, що:

– адміністративні провадження нині є найпоширенішими, оскільки охоплюють майже всі сфери нашого життя, діяльність установ, підприємств, організацій та насамперед держави. Але все ж таки, незважаючи на таке поширення, адміністративні провадження, так само як і адміністративний процес, достатньо не розглянуті й донині. Значна кількість адміністративно-правового матеріалу та його досить складна систематизація створюють ще більшу складність у його вивченні;

– провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і інші види судочинства, має свої особливості. З одного боку, його процедурні питання вимагають додаткової регламентації, а з іншого – повноваження посадових осіб органів виконавчої влади, які здійснюють функції державного нагляду (контролю), суду, регламентовані великою кількістю підзаконних нормативних актів;

– при прийнятті рішень у справах про адміністративні правопорушення суддя потребує певних знань та використання всіх діючих правових норм і принципів, в тому числі міжнародних, аналіз конкретних правових ситуацій і приведення детальних правових мотивів. Тоді його правові позиції будуть більш прозорими, в тому числі і при необхідності перегляду постанов і рішень. В результаті цього зростає передбачуваність наступних судових постанов і рішень;

– останнім часом у юридичній літературі є спроби теоретичного обґрунтування поділу адміністративного права на адміністративне й адміністративно-деліктне право. На нашу думку, це деякою мірою пов’язано й з проблемами адміністративного процесу, зокрема з питанням про автономність провадження у справах про адміністративні правопорушення в рамках адміністративного процесу.

1.2 Методологічні основи дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення

Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми призводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки [47].

Саме поняття «методологія» (від грец. μέθοδος – правильний, вірний шлях, шлях дослідження) неоднозначно розуміється в сучасній науці.

У широкому розумінні слова методологія – це теорія людської діяльності, «це діяльність пізнання, мислення або, якщо говорити точніше, вся діяльність

людства, включаючи сюди не лише власне пізнання, але й виробництво. Можна сказати, що методологія … є теорія людської діяльності» [48, с. 6]. У вузькому розумінні слова під методологією розуміють сукупність методів, прийомів, процедур наукового дослідження [49, с. 5-6]. Саме таке ставлення до методології переважає, наприклад, в зарубіжній (американській і взагалі англомовній) науковій літературі.

Своєрідним компромісом між надто широким і надто вузьким розумінням методології як шляху пізнання виступає багаторівневий підхід, коли розрізняються: найзагальніші методи наукового пізнання – аналіз і синтез, сходження від абстрактного до конкретного тощо (філософська методологія); загальні для багатьох наук, міждисциплінарні методи пізнання – системний та організаційний аналіз, кібернетичний, синергетичний підходи тощо (загальнонаукова методологія); теорія і методи конкретної науки, галузі знань; методика, сукупність операцій і процедур, що застосовуються в конкретних дослідженнях [50, с. 40].

Поняття «методологія» складається із двох частин – «метод», що на грецькій мові означає «шлях дослідження», і «логія», що на тій же грецькій мові означає «вчення», тобто, дослівно, «методологія» – це вчення про шляхи дослідження.

Згідно з «Великим тлумачним словником сучасної української мови» методика – це «сукупність взаємозв’язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи» або «документ, який описує послідовність методів, правил і засобів виконання роботи», а методологія – це «сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об’єкта її пізнання» [51].

Отже, методологія системного пізнання є одним з «ключів», що допомагає розібратися у механізмі світобудови і законах її руху... Метод пізнання і результати пізнання взаємопов’язані, впливають одне на одне: метод пізнання сприяє більш глибокому проникненню у суть речей і явищ; у свою чергу, накопичені знання вдосконалюють метод» [52]).

У «Філософському енциклопедичному словнику» (2002) сказано: «Розвиток науки характеризують: метод (як шлях дослідження, спосіб формування та усвідомлення); знання, відкриття (як форма прирощення знання); технологія (як спосіб використання знань)» [53, с. 411].

Основним об'єктом вивчення для методології згідно з вищезгаданим «Філософським енциклопедичним словником» є «продуктивний, творчий та дійовий метод, його сутність та сфера функціонування, структура та взаємодія з іншими методами й елементами пізнавального інструментарію, його відповідність характеру досліджуваного об'єкта та зв'язок з пізнавальною метою або цілями практичної діяльності» [53].

Водночас, як зазначається у вищезгаданому словнику, метод – це «систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів» [53].

Як бачимо, основою цього визначення є «систематизований спосіб досягнення» мети. А спосіб згідно з визначенням «Великого тлумачного словника сучасної української мови» це – «Певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось» [53], тобто, фактично, спосіб – це реалізація однієї чи кількох взаємопов'язаних процедур.

Крім загального і конкретних об'єктів, а також предмета дослідження, кожна наука має свої методи пошуку і обґрунтування наукової істини. Метод наукового дослідження – це система розумових і (або) практичних операцій (процедур), які націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети. В кінцевому підсумку і мета, і завдання дослідження зумовлені духовними і матеріальними потребами суспільства і (або) внутрішніми потребами самої науки.

Тут важливим є те, що «метод» чи не вперше свідомо визначено цілісно, в єдності двох його функцій: і як «шлях дослідження», і як «спосіб».

Поряд із цим, однак, у Словнику мають місце залишки традиційних частковостей. Насамперед це стосується дисциплінарної структури науки. Тут сказано: «Н(аука) має дисциплінарну структуру, яка визначається поділом на галузі природознавства, суспільствознавства та технікознавства. Кожна з цих галузей має певну специфіку щодо об'єктів дослідження, щодо співвіднесеності теоретичного та практичного знання, суб'єктивного та об'єктивного, щодо вимог творчості». А поряд: «Н(аука) впливає на формування світогляду з боку затвердження норм раціонального, критичного та адекватного бачення дійсності і в цьому відношенні протилежна містиці та марновірству» [53].

Функція методу полягає в тому, що з його допомогою отримують нову інформацію про навколишню дійсність, заглиблюються в сутність явищ і процесів, розкривають закони і закономірності розвитку, формування і функціонування об'єктів, які досліджуються. Від якості методу, правильності його застосування залежить істинність отриманого знання. Істинні знання можна одержати лише у випадку застосування правильного методу (методів) [54].

Розглядаючи методологію та організацію наукових досліджень Б. І. Мокін та О. Б. Мокін вказують, що практично у кожному з навчальних посібників, присвячених методології чи організації наукових досліджень [55], в число однопроцедурних способів дослідження входять:

- спостереження – як спосіб пізнання об'єктивного світу без втручання у його процеси;

- вимірювання – як спосіб визначення чисельного значення величини шляхом порівняння з еталоном;

- порівняння – як спосіб встановлення загального чи розходжень в матеріальних об'єктах;

- розрахунок – як спосіб визначення чисельного значення величини шляхом виконання математичних дій за відомими співвідношеннями, що зв'язують параметри матеріальних об'єктів з параметрами їхніх режимів функціонування;

- абстрагування – як спосіб виділення основних властивостей матеріальних об’єктів шляхом їх виокремлення із другорядних;

- ідеалізація – як спосіб пізнання об’єкта дослідження шляхом заміни його реальних характеристик ідеальними, котрі у природі із-за існуючих обмежень досягнутими бути не можуть, але наближення до яких для об’єкта дослідження бажане чи, навпаки, небажане;

- формалізація – як спосіб відображення параметрів і характеристик об’єктів дослідження у середовище однієї із відомих штучних мов, за допомогою встановлених правил якої дослідження процесів у цих об’єктах можна замінити дослідженням взаємодії між словами вибраної штучної мови;

- конкретизація – як спосіб руху під час дослідження від загального до конкретного;

- узагальнення – як спосіб виділення головного поняття або головного результату із множини усіх понять чи результатів, які вибудовуються в процесі дослідження об’єкта;

- еквівалентування – як спосіб представлення одного об’єкта дослідження іншим, у якомусь сенсі рівноцінним, тобто об’єктом однієї і тієї ж або іншої природи, але з подібними характеристиками, які можуть відрізнятись лише масштабом і (або) розмірністю;

- умовивід – як спосіб міркування, за допомогою якого від одного або кількох вихідних висловлювань (суджень), тобто думок, які щось стверджують або заперечують, і які можуть бути істинними або хибними, застосовуючи певні правила доведення, переходять до нового висловлювання (судження), яке теж може бути істинним або хибним [55].

При цьому вчені розрізняють багатопроцедурні способи дослідження, які підпадають під визначення методів дослідження, і які ними названо методами дослідження та поділено на чотири рівні. До першого рівня, науковці відносять такі як:

- індукція – як метод виведення загальних тверджень шляхом логічного умовиводу за певними правилами, застосованими до відомих одиничних фактів;

- дедукція – як метод вичленення часткового із загального шляхом логічного умовиводу за певними правилами, застосованими до загальних характеристик об’єкта дослідження;

- синтез – як метод об’єднання за певними правилами окремих елементів пізнання в єдине ціле з заданими властивостями;

- аналіз – як метод пізнання об’єкта шляхом розчленування його на складові частини та дослідження цих складових.

Що ж до методів дослідження більш високого другого рівня, складовими яких можуть бути і окремі чи усі методи дослідження попереднього першого рівня, на думку вчених, до них, передусім, відносять:

- гіпотетичний метод – як метод дослідження, застосування якого починається з формулювання певного судження про причину, що викликала відомий нам наслідок, яке іменують гіпотезою, і подальших умовиводів, за допомогою яких висунуту гіпотезу або підтверджують, або спростовують;

- аксіоматичний метод – як метод дослідження, застосування якого починається з висунення певних вихідних припущень, істинність яких приймаються без доведення і які називають аксіомами (в природознавчих та технікознавчих науках) або постулатами (в суспільствознавчих науках), і подальших умовиводів, за допомогою яких отримуються нові наукові результати;

- історичний метод – як метод дослідження об’єктів, процеси і явища в яких розвиваються в хронологічному порядку;

- метод моделювання – як метод дослідження об’єктів, який починається з побудови моделей (натурних, фізичних, математичних чи кібернетичних) процесів в об’єкті, що досліджується, адекватних чи еквівалентних процесам цього об’єкту, та заміни досліджень на об’єкті дослідженнями на моделі і

завершується приведенням результатів, отриманих моделюванням, до умов функціонування об’єкта.

До наступного класу методів дослідження, ще більш високого рівня, який Б. І. Мокін та О. Б. Мокін визначили як третій, слід віднести лише два методи – метод системного аналізу, що застосовується при теоретичних дослідженнях і складається із п’яти етапів, та метод експериментальних досліджень, що застосовується при дослідженнях, пов’язаних з постановкою експериментів, і теж складається із п’яти етапів.

І завершує структурну піраміду методів дослідження, на думку Б. І. Мокіна та О. Б. Мокіна, яку ми підтримуємо, діалектичний метод, котрий відноситься до найвищого четвертого рівня і базується на трьох філософських законах – законі єдності та боротьби протилежностей, законі переходу кількості в якість та законі заперечення заперечення, які в діалектичному методі можуть проявлятись поодинці, парами і усі три одночасно.

Діалектичний метод, певною мірою, проявляється у будь-якому методі дослідження нижчого рівня, і без його свідомого чи підсвідомого застосування не обходиться жоден науковець у своїх дослідженнях.

Застосовуючи один чи кілька методів дослідження різних рівнів і публікуючи у наукових журналах чи монографіях їх результати група науковців, які можуть жити і займатись науковими дослідженнями в одній науковій організації чи в різних, у тому числі і розташованих в різних країнах, створює теорію, яка згідно з «Філософським енциклопедичним словником» [53] є «формою вірогідних наукових знань, що дає цілісне і систематичне уявлення про закономірності та сутнісні характеристики об’єктів» або «особливою сферою людської діяльності та її результатів, яка включає в себе сукупність ідей, поглядів, концепцій, вчень, уявлень про об’єктивну діяльність, протистоїть практиці як предметно-чуттєвій діяльності і водночас перебуває з нею в органічній єдності» [55].

Натомість слід підкреслити, що перед сучасною наукою з цілковитою очевидністю постало надзвичайно важливе завдання – переосмислення

багатоманітної теоретичної спадщини та створення на її основі нової конструктивної та дієвої теорії провадження у справах про адміністративні правопорушення загалом та у сфері діяльності судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, зокрема.

З урахуванням викладеного вище можемо стверджувати, методи вивчення діяльності судів загальної компетенції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення – це сукупність спеціальних прийомів дослідження окремих аспектів судового провадження у цій площині.

У методологічному аспекті, як перспективний метод вивчення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення виступає системний підхід. Система суб'єктів адміністративно-деліктного права розглядається як єдина цілісна сукупність суб'єктів різних категорій, в якій вони знаходяться в стані структурно-функціональних зв'язків між собою з метою забезпечення оптимальної діяльності у межах правових відносин, які за своєю природою є соціально-правовими цілями, що визначають особливості організації, законодавчого закріплення і реалізації системи юридичних засобів адміністративно-правового регулювання. Встановлення системи суб'єктів адміністративно-деліктного права забезпечується відповідною системною правовою регламентацією в законодавстві, яка входить складовою частиною в систему юридичних засобів адміністративно-правового регулювання.

Множинність та різноманітність органів – не єдина особливість системи суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Ще однією її особливістю є неоднорідність суб'єктів адміністративної юрисдикції. Так, одні суб'єкти – створені спеціально для здійснення функції розгляду та вирішення адміністративно-деліктних справ, для інших - виконання цих функцій не є єдиним завданням, а одним з багатьох. Утім, усі суб'єкти, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, об'єднані у реалізації спільних завдань, що сформульовані законодавцем у статті 245 КУпАП, і до таких віднесені – своєчасність,

всебічність, повнота та об’єктивність з’ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а тим самим – запобігання правопорушенням, зміцнення законності.

Л. Попов та А. Шергін зазначають, що особливістю системи органів, які здійснюють адміністративно-юрисдикційну діяльність є специфічний принцип побудови такої системи, а саме – територіально-галузевий принцип. Така побудова системи суб’єктів адміністративної юрисдикції зумовлена необхідністю забезпечення захисту суспільних відносин від адміністративних правопорушень по усій території держави, а також боротьби з ними в окремих галузях управління. Отже, на думку авторів, в системі суб’єктів уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, можна виділити дві основні підсистеми: територіальну і галузеву [56, с. 141-142].

Поєднання територіальних та галузевих начал у формуванні досліджуваної системи видається правильним, адже таким чином гарантоване охоплення юрисдикційним захистом охоронюваних за допомогою адміністративних стягнень відносин у сфері державного управління як в межах усіх адміністративно-територіальних одиниці, так і в межах окремих галузей.

Проте, як слушно зауважує І. Личенко, сукупність органів, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, прийнято називати системою [57, с. 88-89], хоча про їх системність можна говорити з великою часткою умовності, оскільки, по-перше, дані органи переважно не пов’язані єдиним керівним і координаційним центром, по-друге, усі вони характеризуються неоднорідністю та доволі різняться між собою в компетентному розумінні.

Отже, дослідження проблеми діяльності судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення можливо здійснити лише на основі комплексного та системного підходів, наукові та пізнавальні можливості яких за останні роки знаходять все більшого застосування. Комплексність та системність запобіжного впливу на адміністративну деліктність є складним,

внутрішньо взаємопов’язаним і цілісним процесом, що охоплює всі форми позитивного впливу на правопорушення, які існують. Цей процес в силу свого впливу пов’язаний із соціально-економічними та ідеологічними змінами, чутливо реагує на негативні явища у нашому житті. Система впливу на адміністративні правопорушення постає із реальної дійсності на тій підставі, що існує якісно визначений об’єкт, на який необхідно здійснювати запобіжний вплив. Під об’єктом системного і комплексного впливу слід розуміти сукупність різнорідних, багатосторонніх явищ, процесів, їх окремих сторін, чинників об’єктивного і суб’єктивного порядку, що обумовлюють існування адміністративної деліктності та вчинення деліктів [58, с. 238]. Важливим в цьому напрямі є визначення внутрішніх і зовнішніх деліктних чинників. Їх сутність повинна аналізуватися на основі вчення про детермінаційний комплекс адміністративної деліктності, складовою якої він є.

Систему не можна розглядати тільки як звичайну суму частин, з яких вона складається. Це щось більше, чого не можна пізнати тільки шляхом відокремлення і вивчення поодиноких частин та аналізу взаємозв’язків між ними. Властивості системи можуть якісно відрізнятися від властивостей частин, з яких вона складається [59].

Принципи – це основні вихідні положення будь-якої теорії, вчення. Сукупність принципів є початковою формою систематизації знань. Призначення принципів системного підходу – закласти основи «системного мислення» та методології системного дослідження, полегшити одержання вірних висновків у складних ситуаціях.

Принципи системного підходу поділяють на дві групи. Перша група принципів відображає деякі закономірні утворення, будови, функціонування та розвитку системи. Це фундамент системного підходу, його теоретична основа. Інша група принципів відображає принципи дослідження, проектування, створення складних систем. Це інструментальна частина системного підходу. [60, с. 20].

За ознакою функціонування розрізнюють такі принципи, як: системності, цілісності, узгодженості, сумісності, комплексності, повноти.

За ознакою системоутворювання можна виділити такі принципи, як: єдиної основи, неповної детермінованості та стохастичності, економічної доцільності.

За інструментальною (методичною) ознакою принципи поділять на такі: неперервності, взаємодоповнення, варіантності, імітації, актуалізації економічних, психологічних та соціальних аспектів [60, с. 21-22].

Натомість, доводиться констатувати, що ідея впливу на адміністративну деліктність пронизує всю систему адміністративно-правових та процесуальних інститутів, які є не повною мірою гнучкими, рухливими і пристосованими до потреб суспільства. Це, до певної міри, стосується судів, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що у методологічному аспекті, як перспективний метод вивчення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення виступає системний підхід. Система суб'єктів адміністративно-деліктного права розглядається як єдина цілісна сукупність суб'єктів різних категорій, в якій вони знаходяться в стані структурно-функціональних зв'язків між собою з метою забезпечення оптимальної діяльності у межах правових відносин, які за своєю природою є соціально-правовими цілями, що визначають особливості організації, законодавчого закріплення і реалізації системи юридичних засобів адміністративно-правового регулювання. Встановлення системи суб'єктів адміністративно-деліктного права забезпечується відповідною системною правовою регламентацією в законодавстві, яка входить складовою частиною в систему юридичних засобів адміністративно-правового регулювання.

1.3 Адміністративно-правові засади формування поняття про правовий статус суду загальної юрисдикції як суб'єкта провадження у справах про адміністративні правопорушення

Реалізація дієздатності судів загальної юрисдикції здійснюється через нормативно визначені повноваження, тобто їх сукупність прав і обов'язків, закріплених у Конституції та законах України.

Функції судів загальної юрисдикції – це основні напрями та види діяльності цих судів з метою розгляду й вирішення справ у сфері цивільного, кримінального, адміністративного та господарського судочинства, що здійснюється виключно судами на підставах, у межах та порядку, які передбачені Конституцією України та законами [61].

Натомість, ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріпила положення про те, що «судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності» [27].

Насамперед необхідно зазначити, що зосереджуючи увагу на адміністративно-правових засадах формування поняття про правовий статус суду загальної юрисдикції як суб'єкта провадження у справах про адміністративні правопорушення, можемо констатувати той факт, що суб'єкти, які наділені юрисдикційними функціями, виокремлені в КУпАП, вирізняються своєю множинністю і неоднорідністю.

Передусім необхідно звернути увагу на те, що розглядаючи систему суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення загалом, не можна не зауважити деякі характерні особливості, які відбулися упродовж останніх років. Насамперед, це те, що були ліквідовані комісії у справах неповнолітніх, з огляду на те, що їхня ефективність була надзвичайно низькою. Окрім того (і на це необхідно звернути особливу увагу) сьогодні у реалізації заходів адміністративної відповідальності підвищилася роль судів (суддів). Нині до підвідомчості судів (суддів) віднесено розгляд справ близько половини складів адміністративних правопорушень, що

закріплені в Особливій частині КУпАП.

Необхідно також акцентувати увагу на тому, що коли раніше судами (суддями) призначалися тільки два з дев'яти передбачених у КУпАП видів адміністративних стягнень – виправні роботи і адміністративний арешт, то нині, навпаки, при тій самій кількості видів адміністративних покарань, закріплених в КУпАП, лише два види (попередження і адміністративний штраф) застосовуються у позасудовому порядку.

Розглядаючи питання про те, що становить статус суб'єкта адміністративної юрисдикції, доцільно звернутись до досліджень в галузі загальної теорії права та науки адміністративного права. Так, під правовим статусом суб'єкта низка провідних учених у галузі теорії права та адміністративного права розуміють його правовий стан, що характеризується комплексом юридичних прав та обов'язків [62-64]. Водночас, деякі науковці доволі часто використовують такі поняття як «правовий статус» і «правове положення» як синоніми [65, с. 167].

Правовий статус суддів визначається Конституцією України (статті 124-130), Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та іншими нормативно-правовими актами. Правосуддя в Україні здійснюють професійні судді, а у визначених законом випадках – народні засідателі і присяжні.

Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та названого Закону (ст. 51) призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі.

Судді є посадовими особами судової влади, які відповідно до Конституції України наділені повноваженнями здійснювати правосуддя і виконувати свої обов'язки на професійній основі в Конституційному Суді України та судах загальної юрисдикції. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

У юридичній літературі звертається увага на те, що правовий статус

суб'єкта є складною правовою конструкцією. Тому стосовно правового статусу державного органу та посади пропонується виділяти різні елементи. Т. О. Коломоєць вказує на доцільність об'єднання зазначених елементів у блоки: цільовий, структурно-організаційний, компетенційний (компетенція).

Цільовий блок елементів правового статусу відображає мету, поставлену перед органом, яка розчленовується на низку завдань, спрямованих на її досягнення.

Компетенція розкриває основний зміст правового статусу органу та посади яка являє собою систему владних повноважень (прав і обов'язків). При цьому компетенція окреслюється шляхом вказівки на функції, покладені на орган, предмети відання, територію діяльності, однак суть компетенції від цього не змінюється. Тому немає підстав вважати, що відповідно до наукової думки XX ст., у компетенцію входять завдання (А. В. Міцкевич, Є. О. Флейшиц), функції (Г. В. Атаманчук), коло підвідомчих питань (А.І. Єлістратов, Ц. А. Ямпольська) [66; 67]. У XX ст. у юридичній літературі зустрічається думка про те, що слід розділяти компетенцію і порядок її реалізації (Н. Г. Саліщева). Водночас, доцільно погодитися з думкою О. В. Кузьменко про те, що права і обов'язки процедурного характеру нерозривно пов'язані з іншими владними повноваженнями і тому повинні бути включені в компетенцію [68, с. 173–174].

Суб'єкт адміністративної юрисдикції є центральною ланкою правозастосування щодо адміністративної відповідальності, тільки йому надано право розглядати справи про адміністративні правопорушення і приймати рішення по ним. Держава для здійснення такої функції не створює, як правило, нових органів, а покладає повноваження з розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення на існуючі структури виконавчої та судової влади. Ці повноваження формують спеціальний статус судді, органу, посадової особи як суб'єкта адміністративної юрисдикції. Складовими правового статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції є цільовою, організаційно–структурний і компетенційний блоки.

Адміністративно-юрисдикційна компетенція складає найбільш об’ємну і змістовну частину правового статусу органів, посадових осіб, уповноважених розглядати та вирішувати справи про адміністративні правопорушення.

Під компетенцією суб’єктів адміністративної юрисдикції розуміються нормативно встановлені повноваження з розгляду та вирішення справ про певні адміністративні правопорушення.

У структурно-змістовному плані її складовими є функціональний, предметний, процесуальний, загальний і каральний елементи. Названі елементи дають можливість дослідження різних сторін компетенції суб’єктів адміністративної юрисдикції з позицій призначення, об’єкта, території, обсягу повноважень і ін. Але кожен з них окремо не може характеризувати компетенцію в цілому, тільки їх сукупність утворює компетенцію суб’єктів адміністративної юрисдикції.

Повноваження суб’єктів адміністративної юрисдикції, їх обсяг і способи реалізації визначені в юридичних нормах. Виходячи з призначення та змісту даних норм доцільно зробити висновок про самостійну групу правових норм – компетенційні норми. Адміністративно-деліктну компетенційну норму можна визначити як правовий припис, що визначає повноваження судді, органу, посадової особи з розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення.

Доцільно погодитися з науковими поглядами, що відповідальність є складовою частиною правового статусу (В. Б. Авер’янов).

Остання складова правового статусу органу та посади – організаційний блок елементів відображає порядок утворення та формування органу, встановлення і зміни його організаційної структури, порядок встановлення та заміщення посади, порядок проходження служби тощо (В. Б. Авер’янов, В. С. Венедиктов, О. Г. Титаренко) [69; 70; 71].

Отже, структура статусу суб’єкта адміністративної юрисдикції включає: цільовий блок елементів, компетенцію, організаційний блок елементів, відповідальність.

Цільовий блок елементів статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції відображає, насамперед, мета адміністративної юрисдикції – забезпечення захисту об'єктів правової охорони (особистості, її прав і свобод, власності, навколишнього середовища та ін.) від протиправних посягань у вигляді адміністративних правопорушень (О. М. Болсунова О. Г. Тітаренко) і завдань що звідси випливають [72; 73]. Завданнями, що конкретизують цю мету, є:

– своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи про адміністративне правопорушення;

– вирішення її в точній відповідності з нормами адміністративно-деліктного права; попередження правопорушень;

– зміцнення законності;

– підвищення рівня правосвідомості громадян.

Статус суб'єкта адміністративної юрисдикції визначає його компетенція, що є нормативно закріплена сукупність повноважень з розгляду певних категорій справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень по них у встановлених порядку та формі.

Теоретичне та практичне значення має виділення елементів компетенції. Функціональна компетенція характеризується наявністю повноважень з виконання не тільки основних функцій – розгляду справи та винесення рішення по суті (О. І. Остапенко, І. В. Титарчук), але й додаткових – профілактики, забезпечення виконання винесеного у справі рішення [74, с 302; 75].

Предметна компетенція включає в себе повноваження з розгляду встановленого кола справ про адміністративні правопорушення (В. Б. Авер'янов). В основному саме вона (поряд з функціональною компетенцією) визначає місце суб'єкта адміністративної юрисдикції серед інших суб'єктів. Предметна компетенція обумовлює необхідність включення того чи іншого суб'єкта у відповідну систему.

Територіальна компетенція пов'язана з наявністю повноважень з розгляду конкретних категорій справ про адміністративні правопорушення в певних територіальних межах, де функціонує суб'єкт адміністративної юрисдикції. Це

компетенція також впливає на побудову системи суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Процесуальна компетенція складає сукупність повноважень суб'єкта адміністративної юрисдикції щодо здійснення провадження у справі (О. В Кузьменко). Маються на увазі встановлений порядок підготовки до розгляду справи та його розгляду по суті; передбачені форми актів, які фіксують як процесуальні дії, так і результати рішень, прийнятих у ході адміністративно-юрисдикційної діяльності. Дана компетенція фактично нерозривно пов'язана з регламентацією всього адміністративно-юрисдикційного провадження, оскільки правам і обов'язкам учасників провадження повинні кореспондувати повноваження суб'єкта адміністративної юрисдикції, що зв'язує всіх учасників даного провадження в єдине ціле.

Під організаційним блоком елементів статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції маються на увазі положення, що визначають порядок утворення та склад органу, порядок встановлення посади, порядок обрання (призначення) до складу колегіального органу та заміщення відповідної посади. Організаційний блок елементів статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції відображає сутність органу або посади, дозволяючи визначити, наскільки органічно статус суб'єкта адміністративної юрисдикції вписується в загальний правовий статус відповідного органу чи посади.

Відповідальність як складова статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції (О. І. Остапенко) покликана відігравати виключно важливу роль, забезпечуючи адекватну державну реакцію на несумлінне виконання своїх обов'язків особами, які здійснюють адміністративно-юрисдикційну діяльність.

Натомість, сьогодні, інститут відповідальності суб'єктів адміністративної юрисдикції практично відсутній, оскільки така відповідальність встановлюється лише в найзагальніших рисах, маючи при цьому яскраво виражені галузеві особливості. Щодо суддів – це відповідальність, визначена зокрема ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у якій

визначено, що «1. Суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з таких підстав:

1) умисне або внаслідок недбалості:

а) незаконна відмова в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо) або інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду;

б) незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору;

в) порушення засад гласності і відкритості судового процесу;

г) порушення засад рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

ґ) незабезпечення обвинуваченому права на захист, перешкоджання реалізації прав інших учасників судового процесу;

д) порушення правил щодо відводу (самовідводу);

2) безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень;

3) допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу;

4) умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею, який брав участь в ухваленні судового рішення, порушення прав людини і основоположних свобод або інше грубе порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків;

5) розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати, або інформації, що стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, у тому числі про звернення до нього учасників судового процесу чи інших осіб, включаючи осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з приводу конкретних справ, що перебувають у провадженні судді, якщо таке звернення здійснено в інший, ніж передбачено процесуальним законодавством спосіб, упродовж п’яти днів після того, як йому стало відомо про такий випадок;

7) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Ради суддів України про реальний чи потенційний конфлікт інтересів судді (крім випадків, коли конфлікт інтересів врегульовується в порядку, визначеному процесуальним законом);

8) втручання у процес здійснення правосуддя іншими суддями;

9) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції;

10) зазначення в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, завідомо неправдивих відомостей або умисне незазначення відомостей, визначених законодавством;

11) використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди, якщо таке правопорушення не містить складу злочину або кримінального проступку;

12) допущення суддею недоброчесної поведінки, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам; непідтвердження суддею законності джерела походження майна;

13) ненадання інформації або надання завідомо недостовірної інформації на законну вимогу члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та/або члена Вищої ради правосуддя;

14) непроходження курсу підвищення кваліфікації в Національній школі суддів України відповідно до направлення, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, або непроходження подальшого кваліфікаційного оцінювання для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді, або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді за результатами цього кваліфікаційного оцінювання;

15) визнання судді винним у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, у випадках, установлених законом;

16) неподання або несвоєчасне подання декларації родинних зв'язків суддею в порядку, визначеному цим Законом;

17) подання у декларації родинних зв'язків судді завідомо недостовірних (у тому числі неповних) відомостей;

18) неподання або несвоєчасне подання декларації доброчесності суддею в порядку, визначеному цим Законом;

19) декларування завідомо недостовірних (у тому числі неповних) тверджень у декларації доброчесності судді» [27].

З урахуванням того, що статус суб'єкта адміністративної юрисдикції складає сукупність різнорідних складових, його оптимізація включає: якісні показники окремих елементів статусу; гармонізацію структури статусу на основі приведення його елементів у відповідність один з одним і статусів різних суб'єктів адміністративної юрисдикції, що складають систему суб'єктів;

гармонізація статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції як складової частини загального статусу органу або посади та статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції зі статусами учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Необхідно підкреслити, що цільовий блок елементів, предметна компетенція і функціональна компетенція, що входять до складу спеціального статусу суб'єкта адміністративної юрисдикції, є похідними від адміністративної політики, на якій ми не будемо зупинятися, адже це не входить до предмету нашого дослідження.

Сукупність органів, посадових осіб, уповноважених законом розглядати і вирішувати справи про адміністративні правопорушення, становить систему суб'єктів адміністративної юрисдикції. Вказане утворення наділене необхідними ознаками системи:

– воно складається з безлічі елементів – суддів, органів, посадових осіб, на яких законом покладено здійснення адміністративної юрисдикції;

– наявність взаємозв'язку його складових;

– здійснення всіма його ланками однотипної функції – адміністративної юрисдикції.

В основі формування системи адміністративної юрисдикції лежить функціональний ознака. Діюча модель системи суб'єктів адміністративної юрисдикції складається з двох блоків: центральної та регіональної підсистем. Для сучасної організації цієї системи характерна провідна роль суддів (судів), що забезпечують кваліфікований розгляд і вирішення справ про адміністративні правопорушення, розширення спеціалізованого юрисдикційного захисту, який здійснюють органи виконавчої влади.

Особливої уваги у цьому контексті набуває питання компетенції, як основного елемента правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції, адже від того, наскільки динамічно буде розв'язуватися проблема ланок системи адміністративного процесу, залежатиме вся кодифікаційна діяльність в царині адміністративно-процесуального права, а також ефективне

функціонування усієї системи державної влади на благо людини, суспільства та держави загалом.

Упродовж останніх років в Україні здійснюються суттєві кроки до декриміналізації протиправних діянь, зокрема, починаючи з 2005 р. до сьогодні з КК України було виключено і включено до КУпАП понад 20 складів протиправних діянь, що посягають на власність, довкілля, господарську діяльність, у сфері виборчих, трудових на інших особистих прав громадян.

Усе це ставить на порядок денний юридичної науки необхідність удосконалення інституту адміністративної відповідальності, зокрема:

– підвищення вимог до процесуального порядку розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення (адміністративно-деліктного процесу), який попри постійні внесення змін і доповнень до КУпАП базується на нормах радянського законодавства 80-х рр. минулого століття;

– чіткого процесуального закріплення статусу суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції, підвищення ефективності їх діяльності з огляду на дотримання прав і свобод громадян у процесі притягнення останніх до адміністративної відповідальності.

Отже, правовий статус суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції є складною правовою конструкцією. Натомість, для повного і всебічного розкриття змісту правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції доцільно виділити його складові – елементи. Аналіз існуючих в науковій літературі позицій стосовно цього питання дозволяє стверджувати, що елементи правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції, зводяться до таких: 1) мети, завдань, функцій органу; 2) компетенції; 3) організаційного блоку елементів; 4) відповідальності [76, с. 76; 77, с. 85; 78, с. 39].

Отже, можна визначити, що правовий статус суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції – це сукупність урегульованих нормами адміністративно-деліктного законодавства правових можливостей суб'єктів владних повноважень мати права, обов'язки та нести відповідальність, зумовлені

виконанням завдань і функцій щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності та застосування адміністративних стягнень за вчинення останніми адміністративних правопорушень (деліктів).

З огляду на вищезазначене спробуємо окреслити комплекс прав і обов'язків суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції. Зокрема, визначити такі їх права:

1) вимагати від громадян і службових осіб, які вчиняють правопорушення, припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню адміністративно-юрисдикційних повноважень, виносити на місці усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог вживати заходів примусу, передбачених законом;

2) перевіряти у громадян за підозрою у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на орган адміністративно-деліктної юрисдикції;

3) викликати громадян і службових осіб у зв'язку з матеріалами, що перебувають в її провадженні, а в разі ухилення без поважних причин від явки за викликом – піддавати їх приводу у встановленому законом порядку;

4) здійснювати заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачені главою 20 КУпАП;

5) складати протоколи про адміністративні правопорушення;

6) накладати адміністративні стягнення або передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд інших органів адміністративно-деліктної юрисдикції, громадських об'єднань або трудових колективів;

7) залучати понятих для посвідчення процесуальних дій у випадках, визначених законом;

8) відбирати пояснення з приводу обставин вчинення правопорушення у особи, яка підозрюється у його вчинені, свідків, інших учасників провадження та посадових осіб, які виявили та фіксували факт правопорушення;

9) проводити кіно-, фото- і звукофіксацію як допоміжний засіб запобігання протиправним діям та розкриття правопорушень;

10) перебувати на земельних ділянках, у житлових та інших приміщеннях громадян за їхньою згодою, а також на території та в приміщеннях підприємств, установ і організацій з повідомленням про це адміністрації з метою забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

11) відповідно до своєї компетенції тимчасово обмежувати або забороняти доступ громадян на окремі ділянки місцевості чи об'єкти з метою забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

12) вживати інших заходів припинення правопорушення, виявлення, фіксації доказів у справах та забезпечення виконання прийнятого по них рішення, у випадках та межах, визначених законом.

Обов'язками суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції, які потребують нормативного визначення, є наступні:

1) припиняти адміністративні правопорушення та вживати заходи щодо їх виявлення, фіксації та забезпечення провадження у справах про них;

2) об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти інформацію про вчинені адміністративні правопорушення;

3) ознайомлювати особу зі складеними відносно її дій протоколом та матеріалами справи особисто, або іншим встановленим законом способом;

4) ознайомлювати учасників провадження з їх правами, способами їх реалізації, вказувати на їх обов'язки, що визначені законодавством, та попереджувати про можливу відповідальність у разі їх невиконання;

5) повідомляти з метою профілактичного впливу державним органам, громадським об'єднанням, трудовим колективам і громадськості за місцем проживання особи про факти вчинення нею адміністративного правопорушення;

6) вносити відповідним державним органам, громадським об'єднанням або службовим особам, підприємствам, установам, організаціям обов'язкові до

розгляду подання про необхідність усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень;

7) здійснювати своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішувати її у точній відповідності із законом;

8) невідкладно вживати заходів щодо припинення неправомірних дій у процесі розгляду справи про адміністративне правопорушення, виявляти, усувати причини та умови, які сприяли порушенню, вживати заходів щодо відшкодування завданої шкоди; вирішувати питання про відповідальність осіб, з вини яких було допущено її завдання, та письмово повідомляти громадянина про результати перевірки скарги і суть ухваленого рішення;

9) забезпечувати поновлення порушених прав учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення,

10) інформувати громадськість про результати розгляду і вирішення справи про адміністративне правопорушення, за підстав тау порядку, визначеному законом;

11) забезпечувати особисту безпеку громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів у процесі провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Окремим елементом правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції, який потребує наукового осмислення, є відповідальність. До недавнього часу фактично питання встановлення відповідальності суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції за порушення порядку притягнення осіб до адміністративної відповідальності не мало належного правового регулювання, а відповідно – практики її застосування. Переважним видом відповідальності у такому випадку була: дисциплінарна відповідальність – до посадових осіб на підставі ч. 1 ст. 14 Закону України «Про державну службу» за невиконання або неналежне виконання службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, а також за вчинки, які плямують їх як державних службовців або дискредитують державні органи, в яких вони працюють; цивільно-правова, спрямована на відшкодування матеріальної та моральної

шкоди органом адміністративно-деліктної юрисдикції, завданої незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю їх посадових осіб.

Тому закріплені Конституцією України (ст. 3, 55) положення про відповідальність держави перед громадянами за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав і свобод людини, можливість оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (у тому числі – суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції) тривалий час залишалися гаслами, оскільки через відсутність відповідного правового механізму практично не могли бути реалізовані.

Тільки з прийняттям у 2005 р. (КАС України) набула чинності норма, яка відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 18 передбачає можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності до місцевого загального суду як адміністративного суду [76]. Механізм реалізації такої норми певним чином визначений у ст. 171^2 КАС України, відповідно до якої провадження у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється місцевими загальними судами як адміністративними судами протягом п'яти днів з дня відкриття провадження у справі. Однак, практика застосування положень цих норм свідчить, що частіше за все до адміністративного суду оскаржуються кінцеві рішення у справах про адміністративні правопорушення – постанови про застосування адміністративного стягнення, винесені всіма органами адміністративно-деліктної юрисдикції (крім суду – порядок оскарження його рішень виходить за межі адміністративного судочинства). І лише виключними є випадки, коли до адміністративного суду оскаржуються рішення та дії, які мають правові наслідки, на предмет: незаконного складення протоколу про адміністративне правопорушення, або складення його з порушеннями законодавства; незаконного огляду речей, документів та їх вилучення; незаконного адміністративного затримання особи, затримання її майна (транспортного засобу) та ін. До того ж, відсутній правовий механізм розгляду

адміністративними судами таких позовів.

Однак слід зазначити, що комплекс проблемних питань застосування відповідальності до суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції є настільки широким, що потребує окремого розгляду та вирішення.

Найбільш складним елементом правового статусу серед названих є компетенція. Існують різні думки авторів щодо тлумачення цього поняття та розкриття його змісту, і всі вони мають право на існування. Та все ж таки необхідно висловити свою думку щодо логічної побудови правової термінології з огляду на предмет нашого дослідження.

Компетенція (від лат. competere – досягати, бути відповідним, підходити; англ. competence) – сукупність встановлених нормативно-правовими актами завдань, функцій, прав та обов'язків (повноважень) державних органів, посадових осіб, громадських організацій, комерційних та некомерційних організацій [79, с. 457]; коло повноважень якогось органу чи посадової особи [80, с. 369].

За влучним висловлюванням Ю.О. Тихомирова, компетенція – це «ключове поняття публічного права, вісь політичної боротьби, ядро конституційних і управлінських відносин» [81, с. 3].

Згідно з точкою зору представників теорії держави і права компетенція державного органу – це закріплена законом (або іншим нормативним актом) сукупність його владних повноважень (прав і обов'язків), юридичної відповідальності і предмета відання; компетенція державних органів має спеціальний характер і не є рівною для всіх органів держави [82].

У «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [83, с. 874]. Аналогічно до нього термін «компетенція» тлумачиться у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [51, с.560].

Отже, у наведених тлумаченнях компетенції спільною є їх змістова основа: знання, які повинна мати особа; коло питань, в яких особа повинна бути

обізнана; досвід, необхідний для успішного виконання роботи у відповідності з установленими правами, законами, статутом. Знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, які не є її особистісною характеристикою. У наведених тлумаченнях явно відображено когнітивний (знання) і регулятивний (повноваження, закон, статут) аспекти цього поняття.

З огляду на викладене вище, можемо зауважити, що під компетенцією суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції слід розуміти законодавчо визначене коло повноважень відповідних суб'єктів, спрямованих на виконання діяльності, пов'язаної з вирішенням питання притягнення до адміністративної відповідальності за наявності факту вчинення адміністративного правопорушення (проступку).

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи проведений у першому розділі аналіз теоретико-методологічних засад дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення можемо зробити такі висновки.

1. Проблематика дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення має і теоретичне, і прикладне значення. Загалом питання, присвячені вивченню розгляду справ про адміністративні правопорушення, доволі активно розглядались науковою спільнотою. Окремі аспекти цієї проблематики досить ґрунтовно досліджені у науці адміністративного права. Водночас, в умовах сьогодення, коли наша держава поетапно проходить шлях інтеграції з європейською спільнотою, що, з-поміж іншого, передбачає наближення законодавства держави до кращих європейських стандартів, у цьому спектрі слід окремо виділити дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і на цій основі зробити висновки щодо удосконалення

адміністративно-деліктного законодавства.

2. Адміністративні провадження нині є найпоширенішими, оскільки охоплюють майже всі сфери нашого життя, діяльність установ, підприємств, організацій та насамперед держави. Але все ж таки, незважаючи на таке поширення, адміністративні провадження, так само як і адміністративний процес, достатньо не розглянуті й донині. Значна кількість адміністративно-правового матеріалу та його досить складна систематизація створюють ще більшу складність у його вивченні.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і інші види судочинства, має свої особливості. З одного боку, його процедурні питання вимагають додаткової регламентації, а з іншого – повноваження посадових осіб органів виконавчої влади, які здійснюють функції державного нагляду (контролю), суду, регламентовані великою кількістю підзаконних нормативних актів.

3. При прийнятті рішень у справах про адміністративні правопорушення суддя потребує певних знань та використання всіх діючих правових норм і принципів, в тому числі міжнародних, аналіз конкретних правових ситуацій і приведення детальних правових мотивів. Тоді його правові позиції будуть більш прозорими, в тому числі і при необхідності перегляду постанов і рішень. В результаті цього зростає передбачуваність наступних судових постанов і рішень.

4. Останнім часом у юридичній літературі є спроби теоретичного обґрунтування поділу адміністративного права на адміністративне й адміністративно-деліктне право. На нашу думку, це деякою мірою пов’язано й з проблемами адміністративного процесу, зокрема з питанням про автономність провадження у справах про адміністративні правопорушення в рамках адміністративного процесу.

5. У методологічному аспекті, як перспективний метод вивчення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення виступає системний підхід. Система суб’єктів

адміністративно-деліктного права розглядається як єдина цілісна сукупність суб'єктів різних категорій, в якій вони знаходяться в стані структурно-функціональних зв'язків між собою з метою забезпечення оптимальної діяльності у межах правових відносин, які за своєю природою є соціально-правовими цілями, що визначають особливості організації, законодавчого закріплення і реалізації системи юридичних засобів адміністративно-правового регулювання. Встановлення системи суб'єктів адміністративно-деліктного права забезпечується відповідною системною правовою регламентацією в законодавстві, яка входить складовою частиною в систему юридичних засобів адміністративно-правового регулювання.

6. Статус суду як суб'єкта адміністративної юрисдикції визначає його компетенція, що є нормативно закріплена сукупність повноважень з розгляду певних категорій справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень по них у встановлених порядку та формі.

Предметна компетенція включає в себе повноваження з розгляду встановленого кола справ про адміністративні правопорушення. В основному саме вона (поряд з функціональною компетенцією) визначає місце суб'єкта адміністративної юрисдикції серед інших суб'єктів. Предметна компетенція обумовлює необхідність включення того чи іншого суб'єкта у відповідну систему.

Територіальна компетенція пов'язана з наявністю повноважень з розгляду конкретних категорій справ про адміністративні правопорушення в певних територіальних межах, де функціонує суб'єкт адміністративної юрисдикції. Це компетенція також впливає на побудову системи суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Процесуальна компетенція складає сукупність повноважень суб'єкта адміністративної юрисдикції щодо здійснення провадження у справі. Маються на увазі встановлений порядок підготовки до розгляду справи та його розгляду по суті; передбачені форми актів, які фіксують як процесуальні дії, так і результати рішень, прийнятих у ході адміністративно-юрисдикційної

діяльності. Така компетенція фактично нерозривно пов’язана з регламентацією всього адміністративно–юрисдикційного провадження, оскільки правам і обов’язкам учасників провадження повинні кореспондувати повноваження суб’єкта адміністративної юрисдикції, що зв’язує всіх учасників цього провадження в єдине ціле.

7. *Правовий статус суду як суб’єкта адміністративно-деліктної юрисдикції* – це сукупність урегульованих нормами адміністративно-деліктного законодавства правових можливостей суб’єктів владних повноважень мати права, обов’язки та нести відповідальність, зумовлені виконанням завдань і функцій щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності та застосування адміністративних стягнень за вчинення останніми адміністративних правопорушень (деліктів).

РОЗДІЛ 2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

2.1 Заходи адміністративної відповідальності, що застосовуються судами при розгляді справ про адміністративне правопорушення

Діяльність суду загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, передусім, полягає у всебічному, своєчасному, якісному і неупередженому розгляді справи та притягненні винної особи до адміністративної відповідальності за вчинений нею правопорушення (проступок). У цьому контексті суттєвого значення набуває з'ясування змісту самого поняття «адміністративна відповідальність» та тих її заходів, які застосовуються судами до правопорушників.

Необхідно наголосити, що нагальна потреба у створенні юридичної конструкції, що може бути покладена в основу нормативно зафіксованого визначення поняття адміністративної відповідальності, зумовлена, на думку Д. Лук'янця, такими обставинами:

– у ст. 2 КУпАП зазначається, що положення цього Кодексу поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена іншими законами України;

– у свою чергу, однією з ознак адміністративного правопорушення (проступку), що випливає із змісту ч. 1 ст. 9 КУпАП, є передбачення адміністративної відповідальності за його вчинення.

Отже, «для того щоб застосувати відповідне положення КУпАП за межами цього Кодексу, необхідно мати законодавче визначення адміністративної відповідальності, яке б відображало суть цього правового явища та містило необхідні та достатні класифікаційні ознаки цього виду

юридичної відповідальності» [84].

Слід зазначити, що чітка дефініція поняття адміністративної відповідальності відсутня не лише у вітчизняному законодавстві, але й у науковій літературі. В теорії адміністративного права десятки років висувалися й продовжують висуватися численні концепції щодо юридичної природи, внутрішнього змісту та логічного обсягу названого явища.

Ю. Битяк під адміністративною відповідальністю розуміє накладення на порушників загальнообов'язкових правил, що діють у державному управлінні та інших сферах, адміністративних стягнень, які тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального або морального характеру [13].

Значна частина російських учених (Д. Бахрах, І. Бачило, Н. Саліщева, Н. Хаманєва та ін.), аналізуючи сутність поняття адміністративної відповідальності, розкривають його зміст через родо-видову субординацію по відношенню до більш загального поняття юридичної відповідальності [85]. Проте, детермінуючи адміністративну відповідальність як різновид відповідальності юридичної, а також вказуючи на специфічні ознаки, іманентні цьому поняттю, згадані правники не вважають за потрібне дати чітке його визначення. Це стосується навіть тих фундаментальних наукових праць, які від початку і до кінця присвячені відповідній проблематиці.

Так, А. Агапов вважає, що адміністративна відповідальність як явище правової дійсності являє собою особливий вид юридичної відповідальності і розглядає характерні її особливості.

По-перше, він зазначає, що адміністративна відповідальність накладається за правопорушення, яке не становить високого ступеня суспільної небезпеки. Внаслідок цього каральні санкції держави за такі протиправні діяння іменуються адміністративними проступками (правопорушеннями). По-друге, відповідальність за адміністративним правом завжди є наслідком протиправної дії (бездіяльності) особи. Хоч усі види правової відповідальності накладаються органами (посадовими особами) держави, однак одним із учасників адміністративного правовідношення завжди є орган виконавчої влади чи

виконавчо-розпорядчий орган місцевого самоврядування. І, по-третє, адміністративна відповідальність переважно настає внаслідок правопорушень у сфері загальнодержавних, а не приватноправових інтересів [86].

У даному випадку А. Агапов так і не надає власного формулювання дефініції поняття адміністративної відповідальності, як «логічно оформленої загальної думки про явище, що де термінується» [87]. Разом із тим, як слушно зазначає Т. Гуржій, саме визначення поняття, а не його обґрунтування чи дослідження, найбільш чітко та конкретно характеризує думки автора, входить до наукового обігу, застосовується у практичній діяльності та навчальному процесі, критично оцінюється. Дефініція, вважає він, подібно будь-якій науковій абстракції, є необхідним щаблем у процесі пізнання, теоретичною основою для розкриття змісту та правильного практичного застосування адміністративного законодавства [88].

Окрім того, не можна визнати цілком справедливими викладені твердження російського науковця щодо ключових детермінант адміністративної відповідальності, за допомогою яких вона відрізняється від інших видів юридичної відповідальності: кримінальної, дисциплінарної тощо. Так, не має достатнього обґрунтування висунута А. Агаповим теза про те, що каральні санкції держави за адміністративно-протиправні діяння іменуються адміністративними проступками. Фактично, слова російського вченого свідчать про ототожнення санкції адміністративно-деліктної норми та адміністративного делікту.

З цього приводу слід зазначити: адміністративний проступок як «порушення правових норм, охоронюваних адміністративними санкціями» [89], та санкція норми адміністративно-деліктного права як «негативне реагування держави на порушення правил, передбачених адміністративно-правовою нормою» [90], є абсолютно різними явищами правової дійсності. Якщо у першому випадку ми маємо справу з певним юридичним фактом, то у другому із специфічною реакцією держави на цей факт.

Норма права є своєрідною клітиною правової «матерії». Найпростішими

елементами її структури є гіпотеза, диспозиція та санкція. Натомість, злочинне діяння – це завжди зовнішній вияв волі винного, акт його поведінки. Оскільки норма (її елементи) і діяння – є речі різнопорядкові, онтологічний аспект абстрактної тотожності не може бути застосований для порівняння різних речей, предметів, понять [91].

Не зовсім зрозумілим залишається і те, чому А. Агапов, ототожнюючи каральні санкції з адміністративними проступками, вважає це наслідком порівняно невисокого ступеня суспільної небезпеки останнього. Крім того, подібне твердження не відповідає дійсності (як це випливає з викладеного), очевидно, що воно також суперечить логічним правилам причини та наслідку.

Зазначимо також, що не завжди, як це намагається стверджувати А. Агапов, наслідком протиправної дії (бездіяльності) особи є її притягнення до адміністративної відповідальності. Адже неможливо заперечити той факт, що адміністративне законодавство як України, так і Росії передбачає ряд обставин, коли вчинення особою протиправного діяння, передбаченого кодексом про адміністративні правопорушення, не тягне за собою адміністративної відповідальності порушника. З-поміж таких обставин законодавець виділяє стан крайньої необхідності, необхідної оборони, а також стан неосудності порушника. Хоча формально в усіх цих випадках вчинювані діяння й є адміністративно-протиправними, проте реагування на них з боку держави не пов’язується з несприятливими наслідками щодо особи, яка їх скоїла. Отже, адміністративна відповідальність не може вважатись обов’язковим наслідком протиправних дій (бездіяльності).

Основний недолік подібних міркувань полягає в односторонньому сприйнятті автором сутності поняття адміністративного проступку. Такий проступок представлений ним у вигляді діяння, що характеризується виключно ознаками адміністративної протиправності. В той самий час поза увагою російського дослідника залишається суб’єктивний аспект досліджуваного явища.

Детермінуючи поняття адміністративного правопорушення, законодавець

прямо вказує на винність протиправного діяння, як на невід'ємну його ознаку. Саме тому, ведучи мову про адміністративну відповідальність за вчинення проступку, слід зважати на те, що відповідне явище має комплексний характер і завжди має розглядатися лише у контексті всіх без винятку іманентних йому ознак.

Багатоаспектність проблематики адміністративної відповідальності, відсутність чіткого доктринального визначення відповідного поняття зумовили появу тлумачень «про адміністративну відповідальність як застосування будь-якого з видів адміністративного примусу» [92]. Так, В. Манохін і Д. Бахрах під адміністративною відповідальністю розуміють реалізацію не тільки стягнень, а й правовідновлюючих заходів та заходів припинення; О. Луньов і Є. Додін – реалізацію лише адміністративних стягнень і заходів припинення; І. Козлов – стягнень і адміністративно-поновлювальних заходів; Б. Лазарєв, Н. Саліщева, М. Студенікіна – тільки адміністративних стягнень [93].

На нашу думку, заходи адміністративного припинення як примусове зупинення протиправних дій, які мають ознаки адміністративного проступку (у деяких випадках – злочину), спрямоване на недопущення негативних наслідків та забезпечення застосування до винної особи адміністративного стягнення, а у виняткових випадках – і кримінального покарання [94], не можуть вважатися такими, що реалізуються через адміністративну відповідальність.

Цільове призначення заходів адміністративного припинення полягає у [95]:

– зупиненні протиправної поведінки;

– усуненні негативних наслідків такої поведінки;

– створенні необхідних умов для можливого в майбутньому притягнення винної особи до адміністративної відповідальності.

Так, заходи адміністративного припинення насамперед покликані створювати певні передумови для притягнення порушника до адміністративної відповідальності. Проте так трапляється не завжди. Нерідко особа, по відношенню до якої були застосовані заходи адміністративного припинення,

взагалі до юридичної відповідальності не притягається. І, навпаки, у багатьох випадках адміністративне стягнення накладається на особу, по відношенню до якої даний вид заходів адміністративного примусу не застосовувався. Окрім того, як вже зазначалося, трапляються випадки, коли застосування до порушника заходів адміністративного припинення передує його кримінальній відповідальності.

Що ж стосується правовідновлюючих заходів (відшкодування збитків тощо), то, на відміну від заходів адміністративного припинення, які передують адміністративній відповідальності, вони є своєрідним наслідком останньої. Взагалі, правовідновлюючі заходи носять здебільшого цивільно-правовий характер і мають розглядатися перш за все у контексті проблематики цивільно-правової відповідальності. Адже адміністративні санкції, накладення яких на винну особу і становить собою основний зміст адміністративної відповідальності, як правило, наділені яскраво вираженими каральними ознаками і безпосереднього відношення до правовідновлення не мають.

На нашу думку, мають рацію В. Колпаков та О. Кузьменко, які розглядають адміністративну відповідальність як автономний вид заходів адміністративного примусу, що виділяється ними нарівні із заходами адміністративного попередження та адміністративного припинення [8]. Таку точку зору поділяє і С. Мосьондз, який вважає, що існування багатьох точок зору щодо цієї проблеми сформували деякі термінологічні розбіжності в розумінні поняття адміністративної відповідальності. Проте у будь-якому випадку слід чітко розмежувати адміністративну відповідальність й інші заходи адміністративного примусу [96].

Отже, вважаємо, що адміністративну відповідальність слід пов’язувати із застосуванням заходів державного примусу і розглядати як специфічну реакцію держави на адміністративний проступок, яка полягає у застосуванні до винної особи заходів впливу, передбачених санкціями відповідних адміністративно-деліктних норм.

Натомість необхідно зауважити, що положеннями статті 221 КУпАП передбачено, що суд здійснює розгляд значної кількості справ про адміністративні правопорушення, застосовуючи у них адміністративні стягнення та заходи впливу щодо неповнолітніх осіб, які вчинили правопорушення.

Отже, законодавець втілює ідею більшості юристів-практиків про те, що адміністративна процесуальна діяльність не повинна бути виключною прерогативою органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб.

З аналізу змісту статті 221 КУпАП можна дійти висновку, що до підвідомчості районних (міських) судів законом віднесено справи про адміністративні правопорушення, у яких необхідне оперативне застосування заходів адміністративної відповідальності, а також справи, які характеризуються підвищеним ступенем небезпеки та перебувають на межі з кримінально-караними діяннями. Водночас, до виключної судової підвідомчості віднесене застосування певних видів адміністративних стягнень, а також розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років. При цьому адміністративно-деліктні повноваження судів виходять за межі статті 221 КУпАП, адже саме судам підвідомчі справи про порушення митних правил [26] та справи про правопорушення, які пов’язані з корупцією, що теж є справами про адміністративні правопорушення [97].

Отже, насамперед слід звернути увагу на те, що виключно суди можуть застосовувати заходи впливу до неповнолітніх, а саме у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років. Такими заходами законодавець визначив:

1) зобов’язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

2) попередження;

3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання» [26].

Водночас, у контексті досліджуваного питання слід здійснити загальну характеристику деяких адміністративних стягнення, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення. Так, ст. 24 КУпАП передбачає, що «за вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 2-[1]) штрафні бали; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинові (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5-[1]) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6-[1]) суспільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті» [26].

Натомість, вказана вище стаття містить положення про те, що «Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок [26].

Слід підкреслити, що адміністративне стягнення є встановленою державою мірою відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення і застосовується з метою попередження вчинення нових правопорушень і самим правопорушником, і іншими особами. Адміністративне стягнення за своєю суттю є санкцією адміністративно-правової норми, яка застосовується за порушення припису зазначеної норми. Зміст

адміністративного стягнення становлять певні примусові заходи, що складаються, як правило, в обтяження винного додатковими обов'язками або обмеження його прав і свобод, що тягнуть несприятливі наслідки для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Суть покарання – кара, певна відплата за неприйнятну соціальну поведінку, що має своєю метою попередження вчинення нових правопорушень.

Отже, основною у цьому випадку є попереджувальна функція адміністративного стягнення. На нашу думку, в КупАП має бути закріплена норма про те, що адміністративне стягнення не може мати на меті приниження людської гідності фізичної особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, або заподіяння їй фізичних страждань. Однак, адміністративне стягнення необхідне для того, щоб виховати суб'єкта, якому призначено покарання, в дусі поваги до закону і правопорядку.

Водночас, якщо визнати однією з цілей застосування адміністративних стягнень запобігання вчиненню нових правопорушень самим правопорушником, то приходимо до парадоксальних висновків. По-перше, наприклад, при систематичному порушенні будь-якого суспільного порядку, за які порушник був неодноразово притягнутий до відповідальності, виникає ситуація, в якій притягати його до відповідальності в черговий раз буде юридично необґрунтовано. Адже мети запобігання вчиненню нових правопорушень самим правопорушником в цьому випадку ми свідомо не досягнемо. По-друге, досягнення зазначеної мети найбільш раціонально шляхом застосування найсуворіших заходів покарання. При цьому принцип індивідуалізації покарання не має ніякого значення (що насправді не так).

Що стосується мети запобігання вчиненню нових правопорушень іншими особами, то ця мета досягається незалежно від волі органу адміністративної юрисдикції, що накладає адміністративне стягнення. Однак названа мета досягається шляхом непрямого впливу на волю інших осіб. Це метод переконання. Самі адміністративні стягнення є методом примусу, завжди виражаються лише в прямому впливі на волю керованих осіб.

Адміністративні стягнення становлять стрункy систему, побудовану на певних принципах. Система адміністративних стягнень має на увазі виділення серед їх переліку основних і додаткових.

Так, ст. 25 КУпАП, містить норму про те, що «оплатне вилучення, конфіскація предметів та позбавлення права керування транспортними засобами можуть застосовуватися як основні, так і додаткові адміністративні стягнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – тільки як додаткове; інші адміністративні стягнення, зазначені в частині першій статті 24 цього Кодексу, можуть застосовуватися тільки як основні.

За одне адміністративне правопорушення може бути накладено основне або основне і додаткове стягнення» [26].

Коротко зупинимося на змісті деяких адміністративних стягнень. Попередження – це міра адміністративного стягнення, виражена в офіційному осудженні особи. Важко погодитися з існуючою думкою, що попередження є адміністративним покаранням тільки морального характеру. Крім морального впливу, вираженого в негативній оцінці державою протиправної поведінки правопорушника, винесення попередження породжує і правові наслідки. При повторному вчиненні адміністративного правопорушення протягом року з моменту винесення адміністративного покарання у вигляді попередження це правопорушення може кваліфікуватися як інше адміністративне правопорушення (якщо таке передбачено законом), або факт накладення адміністративного покарання у вигляді попередження буде обставиною, що обтяжує відповідальність за адміністративне правопорушення (п. 2 ст. 35 КУпАП).

Попередження слід відрізняти від зауваження. По-перше, факт винесення попередження має на увазі визнання особи винною у вчиненні адміністративного правопорушення і є актом притягнення до адміністративної відповідальності з усіма правовими наслідками. По-друге, на відміну від зауваження попередження може винести тільки особа (орган), уповноважена

приймати рішення у справах про адміністративні правопорушення (орган адміністративної юрисдикції). Попередження виноситься в письмовій формі. Остання обставина надзвичайно важлива, оскільки усне зауваження представника уповноваженого органу державного управління не спричинить за собою юридичних наслідків у вигляді річного терміну, протягом якого особа вважається притягнутою до адміністративної відповідальності, а отже, не буде враховуватися як обтяжуюча обставина при накладенні стягнення за інше правопорушення. Натомість слід підкреслити, що попередження є найлегшою за каральним впливом мірою адміністративного стягнення.

Так, у 2012 р. було попереджено 669772 осіб; в 2013 р. – 590007 осіб; 2014 р. – 378111 осіб; 2015 р. – 331697 осіб; 2016 р. – 415574 осіб [98] (Додаток А).

Водночас, слід зробити одну невелику ремарку, яка стосується термінологічного визначення поняття «стягнення». Стосовно попередження воно не повною мірою відповідає змісту, адже попередження не можна стягнути, на що неодноразово зауважувалось в науковій літературі. Вважаємо, що у цьому випадку доцільніше до усього масиву адміністративних стягнень застосовувати термін «покарання».

Адміністративний штраф є грошовим стягненням, виражається в неоподатковуваних мінімумах доходів громадян. Сума адміністративного штрафу підлягає зарахуванню до відповідного бюджету в повному обсязі відповідно до законодавства України.

Так, у 2012 р. було оштрафовано 3787872 осіб; в 2013 р. – 3505482 осіб; 2014 р. – 2202813 осіб; 2015 р. – 1568534 осіб; 2016 р. – 1697402 осіб [98] (Додаток А).

Згідно ст. 28 КУпАП, «оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об’єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і наступній реалізації з передачею виручені суми колишньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета» [26].

Так, у 2012 р. було оплатно вилучено предмети у 442 осіб; в 2013 р. – 392 осіб; 2014 р. – 32 осіб; 2015 р. – 25 осіб; 2016 р. – 4 осіб [98] (Додаток А).

Одним із видів стягнень, що застосовується виключно судом є Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення

Такий вид стягнення згідно ст. 29 КУпАП, «полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України» [26].

На відміну від кримінального законодавства, що передбачає покарання у вигляді конфіскації всього або частини майна особи, яка вчинила злочин, в КУпАП як стягнення застосовується конфіскація чітко визначених речей – предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Однак, КУпАП дещо розширив застосування цього адміністративного стягнення упродовж останніх років. Конфіскація знарядь вчинення і предметів адміністративного правопорушення передбачена більш ніж в 20 статтях Особливої частини КУпАП як додатковий вид адміністративного стягнення. Розширилось коло конфіскованих предметів. Ними можуть бути: грошові кошти, валютні цінності, етиловий спирт і алкогольна продукція, зброю, боєприпаси, засоби виробництва, сировина, виготовлена продукція, несертифіковані засоби зв'язку, контрафактна друкована продукція, транспортні засоби та ін.

Однак, ст. 29 КУпАП містить норму, згідно якої «конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування» [26].

Позбавлення фізичної особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, раніше наданого йому спеціального права встановлюється за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом у випадках, передбачених статтями Особливої частини КУпАП. Так, ст. 30 КУпАП передбачає, що «позбавлення наданого даному громадянинові права

полювання застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом.

Позбавлення наданого даному громадянинові права керування транспортними засобами застосовується на строк до трьох років за грубе або повторне порушення порядку користування цим правом або на строк до десяти років за систематичне порушення порядку користування цим правом.

Позбавлення права керування засобами транспорту не може застосовуватись до осіб, які користуються цими засобами в зв'язку з інвалідністю, за винятком випадків керування в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги поліцейського про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, коли з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу» [26].

Для керування транспортним засобом, так само як і для заняття полюванням, необхідна наявність спеціального права. Так, щоб придбати право на керування автотранспортними засобами, необхідно скласти кваліфікаційні іспити і отримати водійське посвідчення. Управління іншими транспортними засобами передбачає аналогічну процедуру. Застосувати цей вид адміністративного стягнення можна лише до фізичної особи, якій спеціальне право було раніше надано і яке цього права не позбавлене або не втратило його з інших підстав. Позбавлення фізичної особи раніше наданого йому спеціального права фактично означає для нього заборона займатися відповідним видом діяльності на певний строк.

Підкреслимо, що позбавлення спеціального права встановлюється лише за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом. Так, наприклад, позбавлення права керування автомототранспортними засобами може бути призначена (причому тільки як стягнення, альтернативне штрафу) за найнебезпечніші порушення Правил дорожнього руху.

На нашу думку до таких порушень додатково слід віднести порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами – для водіїв на строк до 1 року.

Отже, вважаємо, що заходи адміністративної відповідальності є встановленою державою мірою відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення і застосовується з метою попередження вчинення нових правопорушень і самим правопорушником, і іншими особами. Адміністративне стягнення за своєю суттю є санкцією адміністративно-правової норми, яка застосовується за порушення припису зазначеної норми. Зміст адміністративного стягнення становлять певні примусові заходи, що складаються, як правило, в обтяження винного додатковими обов’язками або обмеження його прав і свобод, що тягнуть несприятливі наслідки для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Суть покарання – кара,

певна відплата за неприйнятну соціальну поведінку, що має своєю метою попередження вчинення нових правопорушень.

2.2 Зміст юрисдикції судів загальної компетенції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення

Юрисдикція – одне з основних понять формування судових систем та організації судової діяльності, отже, розгляд факторів формування юрисдикцій не може бути розпочатий без опису ролі утворення видів юрисдикцій в організації судової діяльності.

Згадані вище зміни, що відбуваються в судовій системі, з одного боку не завжди можна охарактеризувати як передбачувані, проте, з іншого боку, вони зводиться до визначення форм і термінів спеціалізації судової діяльності, визначення оптимального (виходячи з політичних, економічних, судоустрійних міркувань) об'єднання існуючих видів судочинства (їх особливостей за окремими категоріями справ) і усталеними видами судової юрисдикції. Сьогодні ще до кінця не розроблена єдина система понять, що описує спеціалізацію як напрям розвитку судової системи та визначальне місце, яка займає у ній судова юрисдикція. Хоча, на думку Н. Чудик, нескінченна, триваюча судова реформа загалом відповідає нормі розвиненого суспільства [99, с. 17].

Правосуддя – здійснювана судом діяльність з реалізації його виключних повноважень остаточно вирішити правовий конфлікт, забезпечуючи захист порушених і оскаржених прав та законних інтересів. Судова діяльність включає не тільки правосуддя. До судочинства відноситься все різноманіття роботи судових органів, з розгляду правових конфліктів у процесуальних формах, з організаційного, інформаційного, кадрового та іншого забезпечення судового процесу, судів і суддів.

Правосуддя – головна складова судової діяльності, здійснюється з дотриманням певних процедур і правил, тобто в особливій процедурній формі,

яка встановлюється спеціальними процесуальними законами кримінального, цивільного, господарського, конституційного, адміністративного судочинства.

Судове провадження – це процес організації розгляду, вирішення правових конфліктів судовими органами з залученням інших учасників процесуальних правовідносин, у тому числі забезпечення досудової підготовки матеріалів, що відбувається за правилами, встановленим процесуальним законодавством.

Відповідно до Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» існують п’ять видів судочинства. У кожному виді судочинство має свою процесуальну форму, яка визначається його сутністю, що дозволяє диференціювати його види. Процесуальна форма є відображення особливостей урегулювання конфліктів у тих чи інших сферах суспільних відносин. При цьому процесуальна регламентація судової діяльності визначає не тільки її цілі як основного організуючого елемента правосуддя, але й всю технологію судової роботи, тому виступає як основний метод організації.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення знаходить своє нормативне закріплення в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення. В цьому нормативно-правовому акті відображено правовий статус учасників провадження, загальні правила процесуальної діяльності в рамках провадження, описані конкретні стадії провадження, встановлені особливості процесу доказування тощо.

Завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об’єктивне з’ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [26].

Дотримання процесуальної форми обов’язкова умова забезпечення необхідного рівня організації в судовій роботі. Вибудовування процесуальної форми судочинства диктує необхідність виділення в судовій системі окремих

інститутів – цей процес є інституціональна судова спеціалізація. У загальному розумінні спеціалізація це прийом організації діяльності, що передбачає закріплення виконання завдань певного типу за конкретними виконавцями.

Розмежування організаційного керівництва судами від процесуального керівництва судової практики виступає одночасно і наслідком, і причиною того факту, що рівень ефективності правосуддя пов'язаний з організаційними засобами. Якість правосуддя залежить від форм організації роботи, а використовувані засоби організації повинні максимально відповідати специфіці діяльності з реалізації правосуддя, тобто інституціональна судова спеціалізація визначена прагненням забезпечити якість правосуддя.

Стосовно до судової системи можна виділити спеціалізацію окремих суддів і їх складів у суді – внутрішню (функціональну) спеціалізацію, спеціалізація окремих судів і підсистем судів – зовнішню (інституціональну) спеціалізацію, у цьому випадку в судовій системі утворюються нові структури (юрисдикції): системи та підсистеми судів, окремий суд, що здійснює особливий вид судового провадження або включений в існуючу юрисдикцію. Щодо України, на думку М. Чечерської, ознаки інституційності у межах судової реформи не узгоджені із системою судів, а ознаки територіальності не узгоджені з вимогами та критеріями адміністративної реформи [*100*, с. 219]

Функціональна спеціалізація у судах не передбачає змін у змісті судової діяльності щодо здійснення правосуддя, але передбачає зміни в розподілі навантаження. Інституційна спеціалізація передбачає зміну в розподілі навантаження, і, що важливіше, зміни у змісті судової діяльності, у її організаційній складовій і у відправленні юстиції. Якщо спеціалізація всередині судів є створення підрозділів суду або визначення суддів і їх складів, які займаються розглядом справ певних категорій, то спеціалізація у судовій системі здійснюється шляхом створення різних видів юрисдикцій, тобто шляхом визначення сфери правомочності суду з вирішення правових конфліктів у межах певних суспільних відносин або територій. Це передбачає

виділення, створення, перетворення відповідних судових інститутів. Зазначений аспект досліджувався Л. Нестерчук [101, с. 161]

Хоча в кожному виді судочинства використовується своя процесуальна форма, кожна з них відповідає своєму виду судової юрисдикції. Судочинство певного виду може здійснюватися кількома юрисдикціями (наприклад, цивільне і адміністративне судочинство застосовується судами загальної юрисдикції), і навпаки – суди однієї юрисдикції можуть використовувати одночасно кілька видів судових процесів. За внутрішньою юрисдикцією можливо виділити суди, наділені компетенцією з окремих категорій справ, для розгляду яких характерні певні особливості судових процедур, або учасників спору. Це виникнення спеціалізованих судів зі своїми правилами підсудності, що забезпечують розподіл справ у межах конкретної юрисдикції.

Юрисдикція завжди розуміється як спеціалізація. Кожна юрисдикція, включаючи загальну, спеціалізовану, виходить з критеріїв предмета, суб'єкта, або змішаних критеріїв (предмет і суб'єкт правовідносин). Ціль спеціалізованих судів полягає у розгляді певних категорій справ. Це передбачає спеціалізацію суддів, підвищення їх кваліфікації, дозволяє привести до єдиного застосування законодавства, до скорочення кількості судових помилок.

При цьому конституційна юрисдикція не підпадає за Законами України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний суд України» під поняття спеціалізованої, що вносить невизначеність у розуміння судової спеціалізації та в поняття спеціалізованого суду, зокрема [102].

Закон України віл 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (стаття 18) передбачає можливості створення спеціалізованих юрисдикцій і допускає існування спеціалізації судів, що входять до загальної або адміністративної юрисдикції. О. Татаров, з цього приводу, вказує на безсистемність закону про систему судоустрою [103, с.3]. Тому можна говорити про спеціалізований окремий суд (Вищий суд з питань інтелектуальної

власності, Вищий антикорупційний суд), але не про спеціалізовані системи судів, як це має місце в Німеччині.

Водночас, як зазначив Ю. Шемшученко у наукові доповіді «Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації», можливість створення вищих спеціалізованих судів спричинила жваву дискусію в юридичному середовищі [104, с. 38]. Виходячи з цього, підхід законодавця до поняття спеціалізованого суду представляється іншим. В Україні поняття спеціалізований суд лежить не в галузі спеціалізації юрисдикцій, а в галузі спеціалізації компетенцій всередині юрисдикції. Спеціалізованим судом вважається судовий орган, що входить до певної юрисдикції, компетенція якого відділена від компетенції інших судів цієї юрисдикції, встановлених спеціально для цього суду категоріями справ, або учасниками правовідносин, або територіями. Тому спеціалізований суд може здійснювати судочинство, що і інші суди юрисдикції, але, щодо певної категорії осіб, або певної категорії справ. Спеціалізовані суди в принципі встановлюються у межах систем судів певної юрисдикції.

Незрозуміло, як зазначає Н. Кучерук, чому законодавець виокремив у системі судоустрою саме вищі спеціалізовані суди, тим самим надаючи особливого значення спорам у сфері інтелектуальної власності та корупційних порушень. Крім того, видається недоцільним називати Вищим судом суд, який може розглядати справи як перша судова інстанція. Окрім того, невідомо, чи розглядатиме Вищий антикорупційний суд адміністративні справи, а якщо розглядатиме, то які саме, а також який суд переглядатиме судові рішення антикорупційного суду в апеляційному порядку [105].

Інституціональна (зовнішня) спеціалізація має місце при утворенні різних юрисдикцій, та при виділенні окремих компетенцій всередині цих юрисдикцій для окремих судів. При цьому загальна юрисдикція зі штучним позначенням для сукупності судів, що використовують різні види судочинства, тобто для такого структурного утворення, об’єднує в одних і тих же судових структурах вирішення різних категорій справ без подальшої спеціалізації юрисдикцій.

Як зазначають польські дослідники Е. Юра і Ед. Юра, поняття суди «загальної юрисдикції» та «спеціалізовані» суди при порівняльно-правовому розгляді мають дуже умовний зміст, який змінюється залежно від національної судової системи [106, с. 388].

Різниця в природі правових спорів і особливостей участі суб'єктів породжують необхідність розгляду та вирішення в різних судових процедурах, що лежить в основі диференціації судових процесів, які адаптуються до конкретних умов, і, отже, наявність того чи іншого виду судочинства диктується особливостями вирішення конфліктів у різних сферах суспільних відносин. Пристосування процесуальних норм необхідне, оскільки опосередковує матеріально-правові відносини, коли звичайна методика судочинства з певної причини не діє належним чином, або, коли потрібна спрощена, швидша, дешевша процедура розгляду деяких справ.

Будучи взаємообумовленими причинно-наслідковими зв'язками, юрисдикційна компетенція судів, організаційна складова та процесуальна діяльність в кінцевому рахунку призводять до інституціалізації судового процесу. У відповідь на об'єктивну необхідність зміни судових процедур, виділення нових судових процесів, держава вирішує питання про цілеспрямованість створення нових судових інститутів для відправлення правосуддя в межах різних судових процесів, а значить, наявність тієї чи іншої юрисдикції обумовлена реагуванням системи соціального управління на соціальні відносини, що змінюються. Відповідно зміна судочинства є більш гнучким процесом реагування на зміни суспільних відносин у порівнянні з виділенням окремих видів юрисдикції. А необхідність створення нових видів судочинства, або корекції вже існуючих видів, частіше всього, обумовлює утворення чи іншу диференціацію видів судової юрисдикції.

Спеціалізація судової системи щодо судової юрисдикції це організаційний прийом, який, з одного боку, є предметом управлінського розсуду, використовується, виходячи з управлінських інтересів, але, з іншого, – диктується необхідністю інституціонального оформлення процесуальної

форми, що розвивається залежно від зміни суспільних відносин, тобто є процесом, що витікає з потреб суспільного розвитку. Відповідно, механізми створення, виділення юрисдикцій можуть застосовуватися по-різному, залежно від національних можливостей та безлічі інших чинників.

Європейська традиція спеціалізації юрисдикцій, яка розпочалася з виділення судів комерційних, посилюється і ускладнюється, призвела до створення окремих адміністративних судів (Франція), трудових і фінансових (Німеччина). У країнах англосаксонської правової сім'ї судова спеціалізація не проявляється настільки масштабно, як у романо-германській, однак вона, безумовно, присутня та розвивається не стільки за рахунок спеціалізації юрисдикцій, скільки на рахунок спеціалізації компетенцій.

У висновку № 801/2015 Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) вказано, що Венеціанська комісія й Директорат повторюють свої попередні міркування, наведені в пункті 21 Висновку CDL-AD (2011) 033, що було б простіше розділити суди загальної юрисдикції на чотири групи: цивільні, господарські, кримінальні й адміністративні. У будь-якому разі, реформування системи судоустрою можна розглянути під час реалізації майбутніх конституційних змін, на необхідність яких звертав увагу М. Козюбра, виступаючи в Національній академії правових наук [107, с. 693; 108]. Спеціалізація юрисдикцій – це історичний процес розвитку судових систем, який паралельно відбувається в багатьох країнах і той вигляд, який має судоустрій конкретної держави, обумовлений особливостями розвитку саме процесу спеціалізації та утворення видів судових юрисдикцій. При порівняльно-правовому і історико-правовому розгляді можна простежити, що в різних країнах утворення нових видів судових юрисдикцій відбувається за одним і тим же критерієм.

Інституціональна спеціалізація передбачає виділення судових юрисдикцій (та компетенцій) за двома основними критеріями [109, с. 50]. Перший критерій це суб'єкт, який є стороною у справі. Спеціалізація юрисдикцій у такій справі проводиться залежно від того, хто саме звертається до суду за захистом своїх

прав або відносно кого здійснюється звернення до державних органів юстиції, тобто, хто є передбачуваним порушником права або потерпілою стороною. Критерій суб'єкта, сам по собі, рідко виступає як єдина основа виділення спеціалізованого судового розгляду.

Другий критерій виділення юрисдикцій (компетенцій) – це предмет правовідносин, характер розглянутої справи. У цьому випадку юрисдикція виділяється залежно від того, які матеріально-правові відносини є предметом спору. Оскарження акта посадової особи органу місцевого самоврядування; оскарження рішень податкових чи митних органів; спор про відновлення на роботі; спір про надання правової охорони результатів інтелектуальної діяльності – ось деякі з можливих предметів розгляду в окремих юрисдикціях та спеціалізованих судах різних країн (Німеччина, Франція) [*110,* с. 200-201].

Не всі суди з спеціалізацією за предметом спору супроводжуються обов'язковою спеціалізацією за суб'єктом. Для судових юрисдикцій та компетенцій, виділених виключно за предметним критерієм, не має значення, хто саме звертається до суду за захистом порушеного права. Для предметної спеціалізації важливо правопорушення – те, з яких соціальних відносин вона виникає. Прикладом такої спеціалізації юрисдикцій можуть служити норвезькі суди з земельних спорів. Вони розглядають спори, що виникають з застосування Акта про консолідацію земель [111].

Зустрічаються різні види поєднання двох вищезгаданих критеріїв, утворюючи змішані критерії інституційної спеціалізації. У цьому випадку матеріально-правові відносини, і суб'єкти, які беруть у них участь, відрізняються специфікою, що визначає особливості розгляду спорів у процесуальному відношенні. Об'єднання критеріїв інституціональної спеціалізації може мати місце, у тому випадку, коли предмет спору визначає особливу категорію учасників (суперечка про накладення дисциплінарного стягнення на суддю, спеціальний предмет, може відповідно тільки суддя, позбавлений повноважень, уповноважений орган – особливий суб'єкт).

Спеціалізована судова компетенція – це компетенція судового органу, що входить у певну юрисдикцію, яка відділена від компетенції інших судів цієї юрисдикції, виділених спеціально для такого суду категоріями справ, або учасниками правовідносин, або територій. В. Бабкова зазначає, що реалізація принципу спеціалізації є запорука підвищення професіоналізму суддів, прискорення судочинства і покращення його якості [*112*, с. 199]. Відповідно, для спеціалізованої компетенції достатніми ознаками є виділення як об'єкта розгляду певного кола справ в межах тієї чи іншої юрисдикції та елемент судоустрою (спеціалізовані суди). При цьому ознака особливого судочинства (або окремих особливостей – наприклад, закріплення в спеціальних главах процесуальних кодексів) вже є факультативною, або відсутня. На думку М. Пліша, перебіг і перспективи судово-правової реформи, одним з її напрямів і тенденцій було і залишається структурування судової влади відповідно до конституційних принципів організації судів. Принцип спеціалізації і інстинційності відіграють вагому роль в організації судової системи влади, у тому числі у галузі адміністративного судочинства [*113*, с. 15].

Розглядаючи новації в судовій реформі України Т. Федоренко пише, що проведення судової реформи стосовно процесуального законодавства містить багато нових інститутів і механізмів, практика використання яких українському суспільству ще не відома [114, с. 130]. *Водночас, І. Беззуб з позиції експерта, оцінюючи реформу процесуального законодавства в Україні, зазначає, що* важливим є також врегулювання питання гармонізації норм процесуального права в цивільному, господарському та адміністративному процесах відповідно до стандартів країн-членів Європейського Союзу [*115*].

У контексті досліджуваного питання слід акцентувати увагу на тому, що нині немає єдності серед науковців стосовно місця суду як органу правосуддя в системі органів адміністративно-деліктної юрисдикції, умовно можна виділити кілька концепцій реформування системи органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, а також місця та ролі суду у системі цих органів.

Зокрема, О. Банчук, окреслюючи коло суб'єктів притягнення до адміністративної відповідальності, наголошує на «антиконституційності» судової підвідомчості в адміністративній деліктній процедурі та вважає її «спадком з радянського минулого». Науковець, аргументуючи свою точку зору, наголошує на принципі розподілу влад на законодавчу, виконавчу та судову, що закріплений у статті 8 Конституції України, оскільки правопорушення і стягнення за них є «адміністративними», бо переслідуються і караються в адміністративному (позасудовому) порядку органами виконавчої влади. а судові органи вправі здійснювати виключно правосуддя і не виконувати повноважень органу виконавчої чи законодавчої влади. Залишення судам цього повноваження, на думку О. Банчука, засвідчує неповну реалізацію конституційних принципів у діяльності держави [116, с. 218]. На думку деяких науковців, лише вилучення судів із числа суб'єктів, уповноважених застосовувати заходи адміністративно-деліктної відповідальності за вчинення проступків, дозволить особам, які притягуються до відповідальності за вчинення адміністративних проступків, оскаржувати відповідні рішення до адміністративного суду в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України.

Дещо відмінну позицію щодо суду як органу адміністративно-деліктної юрисдикції висловлює Д. Лук'янець. Науковець зауважує, що не слід позбавляти суди повноважень щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, а достатньо було б лише обмежити коло адміністративних справ, що підвідомчі судам, справами, у яких стягнення не мають зворотного характеру й обмежують особисті права осіб або ж об'єктом яких є суспільні відносини, регулювання яких хоч і здійснюється державою, але відсутні державні органи, наділені контрольними та юрисдикційними повноваженнями у сфері цих суспільних відносин. Автор наголошує, що оскільки у справах про адміністративні правопорушення відсутні елементи спору, а виявляються вони лише в процесі вчинення адміністративного правопорушення, тому не можна

вести мову про застосування процедури правосуддя для вирішення адміністративно-деліктних справ [42, с. 292-293].

У теорії права та теорії адміністративного права питання сутності ролі судових органів у системі суб'єктів, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення та процесі розгляду таких справ теж розглядалося в контексті адміністративної діяльності суду, а не здійснення правосуддя [117, с. 368]. Зокрема, Д. Бахрах зауважував, що розгляд судами справ про адміністративні правопорушення в порядку КУпАП не можна називати правосуддям, а адміністративною діяльністю чи здійсненням виконавчої влади, адже до винних застосовуються стягнення, а провадження у справі регулюється адміністративним правом [85, с. 408]. Отже, автор допускає, що у випадку зміни адміністративно-деліктних процесуальних норм, які визначатимуть процедуру розгляду судами справ про адміністративні правопорушення, така діяльність може характеризуватися як правосуддя.

Підтримують таку точку зору В. Авер'янов та Н. Хорощак, які вказують, що за своєю сутністю розгляд справи про адміністративні правопорушення не можна визнавати правосуддям, а отже - це адміністративне провадження [7, с. 14].

Натомість Ю. Битяк, М. Тищенко зауважують, що адміністративне судочинство у справах про адміністративні правопорушення виступає різновидом звичайного правосуддя і його не можна розглядати як форму управлінської діяльності. Оскільки суд не є органом управління, застосовуючи заходи адміністративного стягнення за адміністративні правопорушення, суддя здійснює не управлінську (виконавчо-розпорядчу) діяльність, а функції правосуддя, адже розгляд адміністративного делікту протікає у відповідній процесуальній формі та ґрунтується на закріплених у законі принципах правосуддя [13, с. 217; 14, с. 291]. Отже, можна дійти висновку, що правосуддя у справах про адміністративні правопорушення слід розглядати як елемент адміністративної юстиції.

Особливу позицію висловлюють М. Лошицький., С. Короєд, які зауважують, що за своєю природою суд, розглядаючи справи про адміністративні правопорушення, є адміністративно-юрисдикційним органом (органом адміністративно-деліктної юрисдикції) і одночасно органом адміністративно-деліктної юстиції (правосуддя). Отже, особливе місце суду в системі органів адміністративно-деліктної юрисдикції обумовлена тим, що суд здійснює саме правосуддя і на відміну від більшості органів адміністративно-деліктної юрисдикції не входить до системи органів державного управління [118, с. 32; 119, с. 101-103; 120, с. 112-114].

Ми цілком поділяємо таку точку зору, адже стаття 246 КУпАП окремо визначає порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення в органах (посадовими особами), уповноважених до розгляду адміністративних деліктів (ч. 1 ст. 246 КУпАП) та районними, районними в місті, міськими чи міськрайонними судами (ч. 2 ст. 246 КУпАП), таким чином законодавець не прирівнює у правовому статусі суди та інші юрисдикційні органи.

Окрім того, як зазначає С. Короєд, особливість статусу суду як адміністративно юрисдикційного органу і, водночас, як органу правосуддя визначають його виключні повноваження щодо застосування окремих видів адміністративних стягнень, таких як арешт, конфіскація майна, застосування заходів адміністративного впливу до неповнолітніх [119, с. 183-185].

В окремих публікаціях та дисертаційних дослідженнях обґрунтовується концепція щодо не лише збереження судової підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, але й розширення кола справ про адміністративні правопорушення, які були б віднесені до компетенції саме судових органів. Таку точку зору зокрема висловлюють Л. Живицька, Р. Миронюк, А. Іванищук, В. Скавронік, Г. Корчевний [121, с. 41-46; 122, с. 10-15; 123, с. 5-10; 124, с. 299-301; 125, с. 178-180; 126, с. 5-9].

Зокрема, Р. Миронюк розглядає суд як провідний орган адміністративно-деліктної юрисдикції, який необхідно наділити найбільшими повноваженнями щодо застосування заходів адміністративної відповідальності за вчинення

правопорушення, а саме – на противагу позиції Д. Лук'янця, який зазначав, що розгляд судами справ про адміністративні правопорушення не є правосуддям [84, с. 291], наголошує на здійсненні провадження у справах про адміністративні правопорушення в межах на засадах спеціалізації судів [122, с. 27].

Окреслена вище точка зору ґрунтується на позиції В. Стефанюка, який будучи керівником групи по розробці Проекту Кодексу про адміністративні правопорушення відстоював положення, за яким розгляд справ про адміністративні правопорушення має здійснюватися виключно судами [127, с. 175-176]. Втім, ця дещо суперечлива точка зору, не отримала підтримки ні у наукових колах, через відсутність науково-теоретичного обґрунтування, ні серед практичних працівників.

На думку А. Комзюка, в ідеалі розглядати справи про адміністративні правопорушення повинні переважно судді, але, як зазначає науковець, водночас велика кількість та невелика шкідливість (кожного окремо) адміністративних проступків потребує порівняно простого порядку застосування заходів реагування [128, с. 512].

Прогнозуючи перспективи реформування системи органів адміністративно-деліктної юрисдикції, В. Скавронік вказує, що в майбутньому справи про адміністративні правопорушення розглядатимуться виключно судами. На думку автора, ознакою правової і демократичної держави є скорочення або й повна ліквідація підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення великій кількості відомчих органів [124, с. 73].

Г. Корчевний теж відстоює ідею виключної судової підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, бо саме такий підхід, на його думку, дає можливість чітко розмежувати правосуддя та діяльність органів виконавчої влади і розробити єдині правові процесуальні норми щодо розгляду справи та винесення відповідної постанови [125, с. 114-115].

Підсумовуючи проведений аналіз змісту юрисдикції судів загальної компетенції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення можемо зробити такі висновки:

– юрисдикція – одне з основних понять формування судових систем та організації судової діяльності. Юрисдикція завжди розуміється як спеціалізація. Кожна юрисдикція, включаючи загальну, спеціалізовану, виходить з критеріїв предмета, суб'єкта, або змішаних критеріїв (предмет і суб'єкт правовідносин). Ціль спеціалізованих судів полягає у розгляді певних категорій справ. Це передбачає спеціалізацію суддів, підвищення їх кваліфікації, дозволяє привести до єдиного застосування законодавства, до скорочення кількості судових помилок.

– адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами адміністративної юрисдикції – це адміністративно-процесуальна юрисдикційна діяльність зазначених органів та їх посадових осіб, спрямована на вирішення справ про адміністративні правопорушення та застосування адміністративно-примусових заходів на основі адміністративно-деліктних процесуальних норм, де процесуальна форма є атрибутивною ознакою провадження;

– категорія «адміністративно-деліктне провадження» має міжгалузевий характер застосування механізму адміністративної відповідальності і включає види адміністративних проваджень (податкове, митне, антимонопольне і інше), подібних за критеріями єдиної правової основи, аналогічних стадій і етапів, порядку та умов здійснення адміністративного примусу;

– адміністративно-деліктного провадження характеризується: множинністю суб'єктів – посадових осіб численних юрисдикційних органів; особливістю процесуальної форми реалізації, яка здійснюється на основі законодавства про адміністративні правопорушення, але дещо деталізується суміжними нормами міжнародного і національного законодавства та відомчими нормативними актами;

– аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-

деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

2.3 Зміст та значення стадій провадження у справі про адміністративне правопорушення

Процесуальне провадження у справах про адміністративне правопорушення, виступаючи компонентом адміністративного процесу, становить складне системне явище, комплекс пов’язаних і взаємообумовлених процесуальних правових процедур, що характеризуються однорідністю процесуальних відносин, яким властива певна предметна спрямованість, що охоплює одну або декілька процесуальних стадій, спрямованих на правовий результат.

Структурно процесуальне провадження включає: процесуальні правовідносини; правові процедури, які регулюють конкретні правовідносини; процесуальні акти, документи; стадії процесу; особливий суб’єктний склад, сукупність правових процедур, які застосовуються на кожній з цих стадій.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із чотирьох стадій, з-поміж яких виокремлюють: порушення справи про адміністративне правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення і виконання постанови по справі. Ще одна стадія, перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення, є факультативною.

Зупинимось на кожній зі стадій детальніше. Першою стадією є стадія

порушення справи про адміністративне правопорушення. Підставами для порушення справи про адміністративне правопорушення є:

– безпосереднє виявлення посадовими особами, уповноваженими складати протоколи про адміністративні правопорушення, достатніх даних, що вказують на наявність події адміністративного правопорушення;

– матеріали, що надійшли з правоохоронних органів, а також з інших державних органів, органів місцевого самоврядування, від громадських об’єднань, що містять дані, які вказують на наявність події адміністративного правопорушення;

– повідомлення і заяви фізичних і юридичних осіб, а також повідомлення в засобах масової інформації, що містять дані, які вказують на наявність події адміністративного правопорушення.

Вказані матеріали, повідомлення, заяви підлягають розгляду посадовими особами, уповноваженими складати протоколи про адміністративні правопорушення. Справа про адміністративне правопорушення може бути порушена посадовою особою, уповноваженою складати протоколи про адміністративні правопорушення, тільки при наявності хоча б однієї з підстав і достатніх даних, що вказують на наявність події адміністративного правопорушення.

Справа про адміністративне правопорушення вважається порушеною з моменту:

– складання першого протоколу про застосування заходів забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення;

– складання протоколу про адміністративне правопорушення або винесення прокурором постанови про порушення справи про адміністративне правопорушення;

– винесення ухвали про порушення справи про адміністративне правопорушення при необхідності проведення адміністративного розслідування;

– оформлення попередження або з моменту накладення (стягнення)

адміністративного штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення в разі, якщо протокол про адміністративне правопорушення не складається.

У разі відмови в порушенні справи про адміністративне правопорушення за наявності матеріалів, повідомлень, заяв посадовою особою, яка розглянула зазначені матеріали, повідомлення, заяви, виноситься мотивована ухвала про відмову в порушенні справи про адміністративне правопорушення.

Про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол, за винятком випадків порушення справи про адміністративне правопорушення прокурором і призначення адміністративного стягнення без складання протоколу.

Стаття 256 КУпАП містить перелік необхідної інформації, яка повинна бути відображена у протоколі, а саме: «У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім’я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання.

При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються його права і обов'язки, передбачені ст. 268 КУпАП, про що робиться відмітка у протоколі» [26].

Фізичній особі чи законному представнику юридичної особи щодо яких порушено справу про адміністративне правопорушення, повинна бути надана можливість ознайомлення з протоколом про адміністративне правопорушення, зазначені особи мають право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу.

Протокол про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка його склала, фізичною особою або законним представником юридичної особи, щодо яких порушено справу про адміністративне правопорушення. У разі відмови зазначених осіб від підписання протоколу в ньому робиться відповідний запис.

Фізичній особі чи законному представнику юридичної особи, щодо яких порушено справу про адміністративне правопорушення, а також потерпілому вручається під розписку копія протоколу про адміністративне правопорушення.

Протокол про адміністративне правопорушення складається негайно після виявлення вчинення адміністративного правопорушення. У разі якщо потрібне додаткове з'ясування обставин справи або даних про фізичну особу або відомостей про юридичну особу, щодо яких порушується справа про адміністративне правопорушення, протокол про адміністративне правопорушення складається «не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності» [26].

Протокол надсилається органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення.

Протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складення надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення корупційного

правопорушення.

У разі вчинення корупційного правопорушення службовою особою, яка працює в апараті суду, протокол разом з іншими матеріалами надсилаються до суду вищої інстанції для визначення підсудності.

Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено (ст. 257 КУпАП) [26].

Натомість ст. 258 визначає випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається.

У випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов’язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан

алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння, а також щодо вживання лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, з метою, передбаченою цією статтею, визначається КУпАП та іншими законами України.

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянинові незаконним застосуванням заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, проводиться в порядку, встановленому законом [26].

Стаття 276 КУпАП визначає місце розгляду справи про адміністративне правопорушення. Відповідно до положень, викладених у цій статті «справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення» [26].

Натомість, справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 80, 81, 121-126, 127-1-129, ч. 1, 2, 3 і 4 ст. 130 і ст. 139 КУпАП (коли правопорушення вчинено водієм), можуть також розглядатися за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушників.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 177 і 178 КУпАП, розглядаються за місцем їх вчинення або за місцем проживання порушника.

Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, розглядаються за місцем оброблення та обліку таких правопорушень [26].

Водночас, Кодекс України про адміністративні правопорушення містить вказівку і на те, що деякі справи розглядаються за місцем їх виявлення, а саме ст. 203, 203-1, 204-1, 204-2 і 204-4.

Законами України може бути передбачено й інше місце розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Суддя, орган, посадова особа при підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення з’ясовують такі питання:

- чи належить до їх компетенції розгляд даної справи;

- чи є обставини, що виключають можливість розгляду даної справи

суддею, членом колегіального органу, посадовою особою;

- чи правильно складено протокол про адміністративне правопорушення та інші протоколи, а також чи правильно оформлені інші матеріали справи;

- чи є обставини, що виключають провадження у справі;

- чи достатньо наявних у справі матеріалів для його розгляду по суті;

- чи є клопотання і відводи.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення неможливо в разі, якщо суддя, орган або посадова особа, які ведуть справу:

- є родичем особи, щодо якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого, законного представника фізичної або юридичної особи, захисника чи представника;

- особисто, прямо чи побічно зацікавлені у вирішенні справи.

У цьому випадку суддя, член колегіального органу, посадова особа зобов’язані заявити самовідвід. Заява про самовідвід подається голові відповідного суду, керівнику колегіального органу, вищій посадовій особі. Крім того, особа, щодо якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілий, законний представник фізичної або юридичної особи, захисник, представник, прокурор також вправі заявити відвід судді, члену колегіального органу, посадової особи. Заява про відвід розглядається суддею, органом, посадовою особою, в провадженні яких знаходиться справа про адміністративне правопорушення.

При підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішуються такі питання, за якими в разі необхідності виноситься ухвала:

- про призначення часу і місця розгляду справи;

- про виклик осіб, які беруть участь у справі, про витребування необхідних додаткових матеріалів у справі, про призначення експертизи;

- про відкладення розгляду справи;

- про повернення протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи до органу, посадовій особі, які склали протокол, в разі складання протоколу і оформлення інших матеріалів справи неправомочними

особами, неправильного складання протоколу і оформлення 1 інших матеріалів справи або неповноти представлених матеріалів, яка не може бути заповнена при розгляді справи;

- про передачу протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи на розгляд по підвідомчості, якщо розгляд справи не відноситься до компетенції судді, органу, посадової особи, до яких протокол про адміністративне правопорушення та інші матеріали справи надійшли на розгляд, або винесено ухвалу про відвід судді, складу колегіального органу, посадової особи.

Справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, а також про невиконання батьками або іншими законними представниками неповнолітніх обов'язків щодо утримання та виховання неповнолітніх, про залучення неповнолітнього до вживання пива та напоїв, що виготовляються на його основі, спиртних напоїв або одурманюючих речовин, про появу в стані сп'яніння неповнолітніх, так само як розпиття ними пива та напоїв, що виготовляються на його основі, алкогольної і спиртовмісної продукції, споживання ними наркотичних засобів або психотропних речовин у громадських місцях розглядаються за місцем проживання особи, щодо якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення. Справа про адміністративне правопорушення, яка тягне за собою позбавлення права керування транспортним засобом, може бути розглянуто за місцем обліку транспортного засобу.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається в п'ятнадцятиденний строк з дня отримання суддею, органом, посадовою особою, уповноваженими розглядати справу, протокол про адміністративне правопорушення та інші матеріали справи.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 42-^{2}, частиною першою статті 44, статтями 44-^{1}, 106-^{1}, 106-^{2}, 162, 172-^{10} – 172-^{20}, 173, 173-^{1}, 173-^{2}, 178, 185, частиною першою статті 185-^{3}, статтями 185-^{7}, 185-^{10}, 188-^{22}, 203 – 206-^{1}, розглядаються протягом доби, статтями 146, 160, 185-^{1}, 212-^{7} -

212-[20] – у триденний строк, статтями 46-[1], 51, 51-[3], 166-[9], 176 і 188-[34] – у п’ятиденний строк, статтями 101– 103 цього Кодексу – у семиденний строк.

Законами України може бути передбачено й інші строки розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з’явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо) [26].

При розгляді справи про адміністративне правопорушення:

– оголошується, хто розглядає справу, яка справа підлягає розгляду, хто і на підставі якого закону притягується до адміністративної відповідальності;

– встановлюється факт явки фізичної особи, або законного представника фізичної особи, або законного представника юридичної особи, щодо яких ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, а також інших осіб, що беруть участь в розгляді справи;

– перевіряються повноваження законних представників фізичної або юридичної особи, захисника і представника;

– з’ясовується, чи сповіщено учасники провадження у справі в установленому порядку, з’ясовуються причини неявки учасників провадження у справі і приймається рішення про розгляд справи за відсутності зазначених осіб або про відкладення розгляду справи;

– роз’яснюються особам, які беруть участь в розгляді справи, їх права та обов’язки;

– розглядаються заявлені відводи і клопотання;

– виноситься ухвала про відкладення розгляду справи в разі: надходження заяви про самовідвід або про відвід судді, члена колегіального органу, посадової особи, які розглядають справу, якщо їх відведення перешкоджає розгляду справи по суті; відведення фахівця, експерта або перекладача, якщо зазначений відвід перешкоджає розгляду справи по суті; необхідність явки

особи, що бере участь в розгляді справи, витребування додаткових матеріалів у справі або призначення експертизи;

– виноситься ухвала про привід особи, участь якого визнається обов'язковим при розгляді справи;

– виноситься ухвала про передачу справи на розгляд по підвідомчості.

При продовженні розгляду справи про адміністративне правопорушення оголошується протокол про адміністративне правопорушення, а при необхідності і інші матеріали справи. Заслуховуються пояснення фізичної особи чи законного представника юридичної особи, щодо яких ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, показання інших осіб, які беруть участь у провадженні у справі, пояснення фахівця і висновок експерта, досліджуються інші докази, а в разі прокурора в розгляді справи заслуховується його висновок. У разі необхідності здійснюються інші процесуальні дії.

Протокол про розгляд справи про адміністративне правопорушення в обов'язковому порядку складається при розгляді справи колегіальним органом. В інших випадках протокол засідання може бути складений на розсуд судді або посадової особи одноосібно розглядають справу.

За результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення може бути винесена постанова про накладення адміністративного стягнення або про припинення провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Постанова про припинення провадження у справі про адміністративне правопорушення виноситься у разі:

– наявності хоча б однієї з обставин, що виключають провадження у справі;

– припинення провадження у справі і передачі матеріалів справи прокурору, в орган попереднього слідства чи в орган дізнання в разі, якщо в діях (бездіяльності) містяться ознаки злочину.

За результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення

виноситься постанова. Постанова повинна містити:

- найменування органу (прізвище, ім’я та по батькові, посада посадової особи), який виніс постанову;

- дату розгляду справи;

- відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім’я та по батькові (за наявності), дата народження, місце проживання чи перебування;

- опис обставин, установлених під час розгляду справи;

- зазначення нормативного акта, що передбачає відповідальність за таке адміністративне правопорушення;

- прийняте у справі рішення.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, крім даних, визначених частиною другою цієї статті, повинна містити відомості про:

- дату, час і місце вчинення адміністративного правопорушення;

- транспортний засіб, який зафіксовано в момент вчинення правопорушення (марка, модель, номерний знак);

- технічний засіб, яким здійснено фото або відеозапис;

- розмір штрафу та порядок його сплати;

- правові наслідки невиконання адміністративного стягнення та порядок його оскарження;

- відривну квитанцію із зазначенням реквізитів та можливих способів оплати адміністративного стягнення у вигляді штрафу.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, крім даних, визначених частинами другою і третьою цієї статті, повинна містити відомості про адресу веб-сайта в мережі Інтернет, на якому особа може ознайомитися із зображенням чи відеозаписом транспортного засобу в момент вчинення адміністративного правопорушення, ідентифікатор для доступу до

зазначеної інформації та порядок звільнення від адміністративної відповідальності.

Якщо при вирішенні питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення органами (посадовими особами), переліченими у пунктах 1–4 ст. 213 КУпАП, одночасно вирішується питання про відшкодування винним майнової шкоди, то в постанові по справі зазначаються розмір шкоди, що підлягає стягненню, порядок і строк її відшкодування.

Постанова по справі повинна містити вирішення питання про вилучені речі і документи, а також вказівку про порядок і строк її оскарження.

Постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення повинна містити положення про стягнення з особи, щодо якої її винесено, судового збору.

Постанова колегіального органу приймається простою більшістю голосів членів колегіального органу, присутніх на засіданні.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка розглянула справу, а постанова колегіального органу - головуючим на засіданні і секретарем цього органу.

У випадках, передбачених законодавством України, про захід стягнення робиться відповідний запис на протоколі про адміністративне правопорушення або постанова оформляється іншим установленим способом [26].

По справі про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить одну з таких постанов:

1) про накладення адміністративного стягнення;

2) про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-[1] цього Кодексу;

3) про закриття справи [26].

Постанова по справі про адміністративне правопорушення оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія підновлення вручається під розписку фізичній особі, або законному представнику фізичної особи, або

законному представнику юридичної особи, щодо яких її винесено, а також іншій особі на його прохання або висилається зазначеним особам протягом трьох днів з дня винесення вказаної постанови.

Суддя, орган, посадова особа, що розглядають справу про адміністративне правопорушення, при встановленні причин адміністративного правопорушення і умов, що сприяли його вчиненню, вносять до відповідних організацій та відповідним посадовим особам подання про вжиття заходів на усунення зазначених причин та умов. Організації та посадові особи зобов'язані розглянути подання про усунення причин і умов, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, протягом місяця з дня його отримання і повідомити про вжиті заходи судді, в орган, посадовій особі, яка внесла подання.

Постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено особами, які беруть участь у справі.

Скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови, а щодо постанов по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, - протягом десяти днів з дня вручення такої постанови. В разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу [26].

Скарга розглядається суддею, посадовою особою одноосібно. При розгляді:

- оголошується, хто розглядає скаргу, яка скарга підлягає розгляду, ким подається заява;

- встановлюється явка фізичної особи, або законного представника фізичної особи, або законного представника юридичної особи, щодо яких винесено постанову по справі, а також явка викликаних для участі в розгляді скарги осіб;

- перевіряються повноваження законних представників фізичної або юридичної особи, захисника і представника;

- з’ясовуються причини неявки учасників провадження у справі і приймається рішення про розгляд скарги за відсутності зазначених осіб або про відкладення розгляду скарги;

- роз’яснюються права та обов’язки осіб, які беруть участь в розгляді скарги; дозволяються заявлені відводи і клопотання;

- оголошується скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення;

- перевіряються на підставі наявних у справі і додатково представлених матеріалів законність і обґрунтованість винесеної постанови, зокрема заслуховуються пояснення фізичної особи чи законного представника юридичної особи, щодо яких винесено постанову по справі про адміністративне правопорушення;

- при необхідності заслуховуються показання інших осіб, які беруть участь в розгляді скарги, пояснення фахівця і висновок експерта, досліджуються інші докази, здійснюються інші процесуальні дії;

- в разі участі прокурора у розгляді справи заслуховується його висновок.

За результатами розгляду скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення виноситься одне з таких рішень:

- про залишення постанови без зміни, а скарги без задоволення;

- про зміну постанови, якщо при цьому не посилюється адміністративне стягнення або іншим чином не погіршується становище особи, щодо якої винесено постанову;

- про скасування постанови та про припинення провадження у справі;

- про скасування постанови і про повернення справи на новий розгляд судді, в орган, посадовій особі, правомочним розглянути справу, в випадках істотного порушення процесуальних вимог;

- про скасування постанови і про направлення справи на розгляд за підвідомчістю, якщо при розгляді скарги встановлено, що постанову було

винесено не уповноваженими суддею, органом, посадовою особою.

Постанова адміністративного органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку оскарження цієї постанови, за винятком постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 26 цього Кодексу, постанов по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксованого в автоматичному режимі, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксоване в автоматичному режимі, набирає законної сили після її вручення особі або отримання поштового повідомлення про вручення, або про відмову в її отриманні.

Постанова про позбавлення права керування транспортним засобом набирає чинності з наступного дня після закінчення строку на її оскарження, визначеного цим Кодексом, а у випадку такого оскарження – з дня набрання законної сили рішенням за результатами такого оскарження, яке винесено за наслідками розгляду справи по суті.

Звернення постанови по справі про адміністративне правопорушення до виконання покладається на суддю, орган, посадову особу, які винесли постанову.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи проведений у другому розділі аналіз нормативно-правового регулювання діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення можемо зробити такі висновки.

1. Діяльність суду загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, передусім, полягає у всебічному,

своєчасному, якісному і неупередженому розгляді справи та притягненні винної особи до адміністративної відповідальності за вчинений нею правопорушення (проступок). У цьому контексті суттєвого значення набуває з'ясування змісту самого поняття «адміністративна відповідальність» та тих її заходів, які застосовуються судами до правопорушників.

Чітка дефініція поняття адміністративної відповідальності відсутня не лише у вітчизняному законодавстві, але й у науковій літературі. В теорії адміністративного права десятки років висувалися й продовжують висуватися численні концепції щодо юридичної природи, внутрішнього змісту та логічного обсягу названого явища.

Детермінуючи поняття адміністративного правопорушення, законодавець прямо вказує на винність протиправного діяння, як на невід'ємну його ознаку. Саме тому, ведучи мову про адміністративну відповідальність за вчинення проступку, слід зважати на те, що відповідне явище має комплексний характер і завжди має розглядатися лише у контексті всіх без винятку іманентних йому ознак.

Вважаємо, що адміністративну відповідальність слід пов'язувати із застосуванням заходів державного примусу і розглядати як специфічну реакцію держави на адміністративний проступок, яка полягає у застосуванні до винної особи заходів впливу, передбачених санкціями відповідних адміністративно-деліктних норм.

2. Натомість необхідно зауважити, що положеннями статті 221 КУпАП передбачено, що суд здійснює розгляд значної кількості справ про адміністративні правопорушення, застосовуючи у них адміністративні стягнення та заходи впливу щодо неповнолітніх осіб, які вчинили правопорушення.

Отже, законодавець втілює ідею більшості юристів-практиків про те, що адміністративна процесуальна діяльність не повинна бути виключною прерогативою органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб.

3. Аналіз змісту статті 221 КУпАП дозволяє зробити висновок, що до підвідомчості районних (міських) судів законом віднесено справи про адміністративні правопорушення, у яких необхідне оперативне застосування заходів адміністративної відповідальності, а також справи, які характеризуються підвищеним ступенем небезпеки та перебувають на межі з кримінально-караними діяннями. Водночас, до виключної судової підвідомчості віднесене застосування певних видів адміністративних стягнень, а також розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років. При цьому адміністративно-деліктні повноваження судів виходять за межі статті 221 КУпАП, адже саме судам підвідомчі справи про порушення митних правил [153] та справи про правопорушення, які пов’язані з корупцією, що теж є справами про адміністративні правопорушення.

4. Заходи адміністративної відповідальності є встановленою державою мірою відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення і застосовується з метою попередження вчинення нових правопорушень і самим правопорушником, і іншими особами. Адміністративне стягнення за своєю суттю є санкцією адміністративно-правової норми, яка застосовується за порушення припису зазначеної норми. Зміст адміністративного стягнення становлять певні примусові заходи, що складаються, як правило, в обтяження винного додатковими обов’язками або обмеження його прав і свобод, що тягнуть несприятливі наслідки для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Суть покарання – кара, певна відплата за неприйнятну соціальну поведінку, що має своєю метою попередження вчинення нових правопорушень.

5. Юрисдикція – одне з основних понять формування судових систем та організації судової діяльності. Юрисдикція завжди розуміється як спеціалізація. Кожна юрисдикція, включаючи загальну, спеціалізовану, виходить з критеріїв предмета, суб’єкта, або змішаних критеріїв (предмет і суб’єкт правовідносин). Ціль спеціалізованих судів полягає у розгляді певних категорій справ. Це

передбачає спеціалізацію суддів, підвищення їх кваліфікації, дозволяє привести до єдиного застосування законодавства, до скорочення кількості судових помилок.

6. Адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами адміністративної юрисдикції – це адміністративно-процесуальна юрисдикційна діяльність зазначених органів та їх посадових осіб, спрямована на вирішення справ про адміністративні правопорушення та застосування адміністративно-примусових заходів на основі адміністративно-деліктних процесуальних норм, де процесуальна форма є атрибутивною ознакою провадження.

7. Категорія «адміністративно-деліктне провадження» має міжгалузевий характер застосування механізму адміністративної відповідальності і включає види адміністративних проваджень (податкове, митне, антимонопольне і інше), подібних за критеріями єдиної правової основи, аналогічних стадій і етапів, порядку та умов здійснення адміністративного примусу.

8. Адміністративно-деліктного провадження характеризується: множинністю суб’єктів – посадових осіб численних юрисдикційних органів; особливістю процесуальної форми реалізації, яка здійснюється на основі законодавства про адміністративні правопорушення, але дещо деталізується суміжними нормами міжнародного і національного законодавства та відомчими нормативними актами.

9. Аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового

регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

10. Процесуальне провадження у справах про адміністративне правопорушення, виступаючи компонентом адміністративного процесу, становить складне системне явище, комплекс пов’язаних і взаємообумовлених процесуальних правових процедур, що характеризуються однорідністю процесуальних відносин, яким властива певна предметна спрямованість, що охоплює одну або декілька процесуальних стадій, спрямованих на правовий результат.

Структурно процесуальне провадження включає: процесуальні правовідносини; правові процедури, які регулюють конкретні правовідносини; процесуальні акти, документи; стадії процесу; особливий суб’єктний склад, сукупність правових процедур, які застосовуються на кожній з цих стадій.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із чотирьох стадій, з-поміж яких виокремлюють: порушення справи про адміністративне правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення і виконання постанови по справі. Ще одна стадія, перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення, є факультативною.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Проблеми вдосконалення адміністративних процесуальних правовідносин, що виникають в діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення є предметом правового регулювання чинного адміністративно-процесуального права та адміністративно-процесуального законодавства, і сьогодні є досить актуальними. Пояснюється це тим, що на шляху побудови правої, демократичної, соціальної держави, вищими цінностями якого є людина, її життя, права і свободи, залишається відкритим питання про організацію діяльності держави з повноцінного захисту прав і свобод в сфері адміністративно-деліктних відносин. Як зазначають автори монографії «Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні» А. Бущенко та М. Гнатовський, основні елементи та механізми реалізації правосуддя доцільно розглядати в контексті одночасної трансформації українського суспільства від авторитарного минулого до демократичної сучасності та від умов військового конфлікту до постконфліктного стану [129, с. 7]. Рішення цієї проблеми є для України пріоритетним. З метою усунення прогалин, які існують в системі правозахисної діяльності, необхідне вдосконалення адміністративної юстиції, що визначається чинниками подальшого адміністративного та адміністративно-процесуального законодавства.

Розглядаючи напрями удосконалення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення насамперед, необхідно зауважити, що ці напрями безпосередньо пов’язані з удосконаленням законодавства, що регламентує адміністративну

відповідальність.

У силу того, що функціональна характеристика адміністративної відповідальності по суті є її описом загалом, у всій сукупності його елементів, але взятих з точки зору їх динаміки, як визначених природою адміністративного права процесів, стає зрозумілим, що в повному обсязі така характеристика не може стати предметом дисертаційного дослідження. Щоб воно було досить глибоким, ґрунтовним, аргументованим і при цьому відповідало всім кваліфікаційним вимогам (до яких належить і обсяг тексту), необхідно провести певні обмеження поля дослідження. Як предмет дослідження обирається функціонування сучасного права як системно-організований процес, узятий з позиції принципів взаємозв'язку функцій адміністративного права, і з позиції функціональних проявів адміністративно-правових методів регулювання адміністративної відповідальності [130, с. 198].

Право, будучи елементом суспільства, розвивається разом із суспільством. Якщо законодавство відстає від суспільного розвитку, або, навпаки, набагато його випереджає, то починають діяти механізми стихійного пристосування нормативно-правової системи до умов життя суспільства. У зв'язку з цим важливість вироблення юридичною наукою механізму конструктивного аналізу закону дозволяє своєчасно виявляти його невідповідність тенденціям суспільного розвитку, домагатися оперативного перегляду, захищати від його караючого меча чесних, ініціативних людей. Це вимагає по-новому підійти до самого трактування поняття правового регулювання адміністративної відповідальності, насамперед в плані з'ясування суб'єктної характеристики право-регулюючої діяльності, її призначення в суспільстві, змісту, визначенні організаційно-правових форм, цілей і завдань [131, с. 13].

Широкі та багатопланові проблеми реформування адміністративної відповідальності вплинули на стан правового регулювання цієї специфічної сфери суспільних відносин. Зміна завдань КУпАП у 2001 р. [132] дозволила вирішити лише незначну частину проблем процедури вдосконалення, оскільки

його положення охоплюють лише норми закріплені в КУпАП.

Зміни завдань КУпАП зумовлені тим, що ідеологія тоталітарної держави поступилася місцем ідеології, спрямованій на створення правової держави. Але у сферах економіки та соціального управління адміністративна відповідальність залишається одним із різновидів державного примусу, який застосовується до порушників адміністративно-правових відносин. Адміністративна відповідальність, принаймні, в деякій частині визначається практикою щодо регуляції поведінки, трансформації мотивів і розподілі стимулів для досягнення загального блага в бюрократичній, соціально-поліцейській державі [133–135]. У сучасних умовах окремі її конструкції (наприклад, у сфері стандартизації, як вказує О. І. Остапенко [136, с. 16]) сприяють виникненню внутрішніх конфліктів, вирішення яких вимагають спеціального, багатостороннього та ретельного регулювання. З погляду на дослідження О. А. Банчука «Статус органів публічного обвинувачення: міжнародні стандарти, зарубіжне законодавство і пропозиції щодо реформування в Україні» [137] можна стверджувати, що сприяння бюрократичному управлінню центральної влади залишається нагальним завданням органів адміністративної юрисдикції в умовах реалізації чинного законодавства про адміністративну відповідальність (за деяким виключенням законодавчих новел зумовлених розвитком держави на шляху економічних і соціальних реформ), а гармонізація відносин між стійкими групами суспільства є неактуальною у зв’язку з відсутністю механізму правового регулювання.

В Європі ефективність правозахисного регулювання адміністративної відповідальності визначають нові інтелектуальні технології, які спираються на гуманітарні науки, однією з яких є юридична соціологія [138]. (Enhancing and Focusing EU International Cooperation in Research and Innovation: a Strategic Approach (Horizon 2020 programme (2014–2020) [139]). Юридична соціологія є наукою, абсолютно відмінною від правової статистики та прямо не пов’язаною з нею, автономною від політичної практики. Юридична соціологія пояснює, що якщо члени суспільства і його груп поділяють одні й ті ж цінності і норми,

звідси аж ніяк не випливає їх лояльність юридичним інститутам, схильність до діяльності, яка ставить інтереси іншої людини або загальне благо вище особистих інтересів і готовність уникати конфліктів [140, с. 538]. Це проблема, про яку треба знати раніше і вирішувати її за допомогою адміністративної деліктології, як зазначає О. І. Остапенко, у контексті захисту прав і свобод людини та громадянина, використовуючи правозахисний потенціал адміністративної відповідальності [141, с. 4].

Доцільно зауважити, що соціологічні дослідження щодо оцінки діяльності міліції за допомогою громадської думки (яке охоплює і проблеми адміністративної відповідальності) найбільшого за чисельністю особового складу та кількості складних, розглянутих і направлених на розгляд справ про адміністративні правопорушення, юрисдикційного органу, було проведено у 2012 р. Харківським інститутом соціальних досліджень та викладено у Звіті за результатами національного соціологічного дослідження [142].

Дослідження цілеспрямованого впливу адміністративної відповідальності на суспільство, з погляду Д. О. Кобліва, А. М. Черноусова, Р. В. Шейко, С. В. Щербаня, М. О. Колоколова, є одним з ключових завдань юридичної соціології, оскільки мотиви людей становлять для соціологів зону невизначеності. «Саме велике та складне соціальне утворення, найменш зрозуміле і найбільш важко кероване – індивід; найпростіше, легко передбачуване і легше кероване – суспільство на соцієтальному рівні» [143]. Незважаючи на те спільне, що проводиться через соціальне становище, загальну ідеологію та інше, уніфікації індивідів тут немає і, насправді, не повинно бути. До переліку декларованих ідеологічних пріоритетів суспільства входить всебічний розвиток особистості. Але розвиток означає більш високу індивідуалізацію, а це, в свою чергу, означає невизначеність, причому не сутнісну, а невизначеність на рівні конкретних ситуацій і конфігурації подій. Це повинно бути враховано в національній системі адміністративної відповідальності покладаючись на дослідження французького вченого Ж. Карбонье користуючись дослідженнями Н. Лумана у контексті класифікації

(Перша класифікація: первинні і вторинні юридичні явища. Друга класифікація: володарі і підвладні явища. Третя класифікація: явища-інститути та явища-випадки. Юридичне явище як відношення. Четверта класифікація: явища, пов'язані і не пов'язані з процесом) [144; 145].

Оскільки людина, з позиції соціології, є продуктом певних суспільних відносин, остільки превенція адміністративної відповідальності включає в себе спрямовані зміни самої людини і через зміну його соціального середовища, що є напрямом діяльності держави, і через виховну роботу, що зумовлено правосвідомістю.

У Європейському Союзі, посилаючись на дослідження Н. Лумана [146], адміністративна відповідальність передбачає пізнання суспільства – конкретне, емпіричне, прикладне, відстежуючи масові процеси, що виникають з різноманіття прагнень і дій, спираючись на статистку та опитування, і створює ресурси для цілеспрямованого перетворення того, що складається у суспільстві в цілеспрямований розвиток який захищається адміністративно-правовими методами через інститут адміністративної відповідальності.

У тісному взаємозв'язку із зазначеними проблемами знаходиться відносно самостійна і всеохоплююча проблематика ефективності регулювання чинною системою адміністративної відповідальності базових суспільних відносин. Зміст багатьох законодавчих актів щодо адміністративної відповідальності піддавався науково обґрунтованій критиці в численних адміністративно-правових публікаціях досить широко. Науковою спільнотою представлені пропозиції щодо вдосконалення і окремих норм, і їх взаємопов'язаних груп. У зв'язку з цим актуальними є аналіз і систематизація такої критики та пропозицій, вироблення підходів, що дозволяють оцінити можливості їх обліку та реалізації.

Наявність широкого кола невирішених питань і доктринального, і прикладного характеру визначають актуальність комплексного розгляду теоретичних проблем реформування адміністративної відповідальності з позицій єдності та взаємозв'язку понятійних, процедурних і змістовних

аспектів цього складного політико-правового процесу.

Дослідження реформування адміністративної відповідальності з позиції адміністративного права не може претендувати на вичерпну характеристику цього складного політико-правового процесу, всебічний та остаточний аналіз і понятійних, структурних, процедурних, і змістовних її аспектів. Це обумовлено не тільки багатоаспектністю, складністю теми як такої, але й характером економічних, політичних, правових процесів, що проходять в Україні.

Ці процеси не можуть бути зведені лише до питань правотворчої процедури, спрямованої на перегляд Кодексу України про адміністративні правопорушення або внесення до нього поправок. Повинна бути стверджена загальноприйнята суспільством модель регулювання найзначущіших суспільних адміністративно-правових відносин.

У вітчизняній адміністративно-правовій науці та політичній практиці досить поширені ідеї про реформування адміністративної відповідальності, причому ці ідеї в їх сукупності припускають системне оновлення КУпАП. Однак наявність таких новаторських уявлень ще не означає їх негайну реалізацію за допомогою перегляду системи адміністративної відповідальності.

Динаміку реформування адміністративної відповідальності визначає ступінь формування її передумов. Ухвалення політичного рішення про проведення реформування залежить від конституційної ситуації в нашій країні, тобто від наявності цілей, умов і засобів здійснення конституційних перетворень. Наявність і програмне оформлення в Україні соціально детермінованих цілей, внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних, а також політичних умов, існування відповідного правового механізму є тією сукупністю чинників, від якої залежить прийняття політичного рішення про проведення реформування адміністративної відповідальності. Сама можливість реформування, його динаміка тісно пов’язані з успіхом і, відповідно, соціальною підтримкою здійснюваних масштабних перетворень соціально-економічного і політичного характеру, передусім, правоохоронної та судової систем [147; 148].

Проблема необхідності реформування системи адміністративної відповідальності – це, значною мірою, проблема забезпечення наступності політичного курсу та створення конституційно-правових передумов для його розвитку на основі політичної стабільності. Можливість успішної реалізації такого серйозного завдання, як проведення реформування адміністративної відповідальності, пов'язана з визначенням оптимального співвідношення її політичного та правового змісту. Новітня історія розвитку України показує, що існування гострих політичних колізій і, як наслідок, зайва політизація реформування негативно впливають і на сам процес реформування адміністративної відповідальності, і на процес адаптації національного адміністративного законодавства до норм Європейського Союзу.

Визнання реформування адміністративної відповідальності пріоритетним етапом розвитку суспільства та держави сприятиме організації її проведення на основі планування основних заходів, що складають цей процес, з найповнішим використанням потенціалу вітчизняної юридичної науки.

Натомість, слід підкреслити, що перетворення, що відбуваються в Україні, обумовлені підвищенням ролі особи в соціальній сфері, гуманізацією суспільних відносин, сприймаються правознавцями як процес становлення нових способів комунікації та діяльності, що визначають нові принципи і правила відносин між суб'єктами. У даному контексті удосконалення функціонування державної влади є одним із важливих завдань, які доводиться вирішувати в ході реалізації Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [149].

Як зазначає О. Славна, на шляху інтеграції одним із важливіших інструментів створення в Україні нової правової системи та громадянського суспільства є адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Тобто, українське громадянське суспільство, в період конституційної реформи, насамперед потребує розробки наукової концепції розвитку українського законодавства із зазначенням механізму переорієнтації чинного

законодавства на правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також приведення чинного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів у сфері прав людини [150, с. 18].

Співзвучно вказаному, в Україні здійснюється правова та судова реформа, реформується діяльність і компетенція органів державної влади і судів, що ставить мету забезпечення законності в реалізації заходів інституту адміністративно-правового примусу, який застосовується усіма органами державної влади, зокрема судовою. В Україні для реалізації цієї мети прийнято Закони України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», від 3 жовтня 2017 року «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», «Про Вищу раду правосуддя» [151; 152; 153] та низка інших.

Це свідчить про особливу актуальність і практичну значимість аналізу законодавчого регулювання процесів, які складаються в адміністративних процесуальних відносинах з питань розгляду справ про адміністративні правопорушення, що нерозривно пов’язано із захистом прав і свобод людини та громадянина. Натомість, слід наголосити, що це безпосередньо буде сприяти вдосконаленню механізмів держави щодо забезпечення законності та правопорядку в сфері адміністративно-деліктних відносин в питаннях захисту охоронюваних законом прав, свобод і законних інтересів громадян.

Вищесказане призводить до необхідності теоретичного осмислення формування нової правової парадигми, пошуку методологічних підстав, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що відбуваються. З огляду на, що адміністративне право охоплює неосяжний перелік суспільних відносин, в теорії адміністративного права є проблеми, щодо яких суперечки ведуться не одне десятиліття. До їх числа відноситься проблема широкого та вузького визначень категорії «адміністративний процес», змісту понять «адміністративні процедури та провадження».

У чинному адміністративному та адміністративно-процесуальному законодавстві міститься безліч протиріч, колізій і казуїстичних норм, що дозволяють неоднозначно розуміти та трактувати акти законодавства з питань деяких визначень, понять, сутності адміністративних процесуальних відносин, що мають переважно іноземні (німецькі, французькі) коріння в морфологічному сенсі. У наукових роботах більшість подібних проблем отримало своє тлумачення та вирішення, але єдності і однозначності з даних питань ще не досягнуто. Беручи до уваги особливості національного законодавства, такі, як мінливість, висока інертність і недостатній професіоналізм законодавців, з погляду на висловлювання М. Козюбри щодо сучасного стану реформування конституційних засад судової влади [154], виникає необхідність додаткового уточнення питань, що стосуються суті, визначень і понять стосовно розгляду справ про адміністративні правопорушення. Наприклад, до сих пір в наукових колах точиться суперечка щодо застосування термінів «правопорушення» та «проступок», що стало однією з причин неприйняття Кодекс України про адміністративні проступки, що мав на меті конкретизувати адміністративно-процесуальні правовідносини як правовий інститут, хоча робота з розробки його проекту ведеться ще з 2004 року, започаткована авторським колективом у складі провідних українських вчених-адміністративістів, зокрема, В. Б. Авер'янов, Голосніченко І.П., Битяк Ю.П., Додін Є.В. та ін. [155].

Реалізація Угоди про асоціацію України і ЄС зберігає значний потенціал для розвитку адміністративного законодавства та ефективного впровадження його в життя. Головною метою адміністративного законодавства є регулювання відносин за принципом служіння держави людині та вдосконалення системи органів публічної адміністрації для ефективного забезпечення прав людини. Це яскраво проявляється у сфері адміністративної юстиції [156, с. 156].

Слід наголосити, що розширення судової юрисдикції при розгляді справ, що виникають з публічних правовідносин, відбувається швидше механічним шляхом, ніж представляє системний і науково обґрунтований процес. До того ж вирішення таких справ здійснюється ще в межах двох процесуальних форм –

цивільного та господарського, а провадження судами у справах про адміністративні правопорушення щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності – згідно з процесуальними нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення. Така різноманітність в застосуванні процесуальних систем неминуче породжує труднощі та протиріччя, усунення яких є завданням науки.

О. Муза зазначає, що не реформованість адміністративних процедур, адміністративно-деліктного процесу та існування у межах не судової галузі права окремого виду юридичного процесу – адміністративного судочинства, – не може бути забезпечено загальними питаннями адміністративного права про адміністративний процес. Це окрема проблема, яка має свою історію виникнення і залишається однією з найбільш спірних серед науковців, але однозначно поняття «публічне адміністрування» та «судочинство» є різними за родово-видовими ознаками та не можуть бути ототожнені єдиним предметом правового регулювання [157, с. 69].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення (адміністративно-деліктне провадження) є складовою адміністративно-юрисдикційного процесу, а, отже, має всі ознаки юрисдикційного провадження. Передусім, при розкритті характеристик цього провадження, зупинимося на концептуальному визначенні такого провадження.

У наукових дослідженнях з початку поточного століття містяться такі правові категорії, як: адміністративно-деліктне право, адміністративно-деліктний процес, адміністративно-деліктне законодавство, адміністративно-деліктне провадження, адміністративно-деліктне судочинство.

Слід зауважити, що значна частина вчених адміністративістів, поділяють наукові погляди О. Остапенка та М. Завального, які визнають певну рівнозначність понять «адміністративно-деліктне провадження» і «провадження у справах про адміністративні правопорушення» [158; 159, с. 7].

Термін «делікт» походить від лат. delictum – правопорушення, провина [160, с. 55]. Словосполучення «адміністративно-деліктні» було введено в

науковий обіг ще в період до набуття незалежності. Видатні українські вчені В. Ремньов і Є. Додін використовували таку термінологію до відносин, що виникають у зв'язку з вчиненням адміністративних правопорушень [161, с. 180-184.; 162, с. 18-24]. У дослідженні «Адміністративна деліктологія як складова адміністративної політики держави» В. Олефір вказує на значний вклад українських вчених у розвиток адміністративної деліктології, застосування терміну «делікт» є обґрунтованим, оскільки полегшує сприйняття термінологічних характеристик юридичних понять і категорій [163, с. 524-525].

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що провадження у справах про адміністративні правопорушення і є адміністративно-деліктне провадження. У свою чергу, адміністративно-деліктне провадження в окремих сферах, (наприклад, митній) володіючи всіма ознаками адміністративно-деліктного провадження, не виходить за межі регулювання охоронних правовідносин в окремій сфері, проте має характерні особливості та специфіку правового регулювання, що характеризує його, як самостійний вид адміністративно-деліктного провадження. Важливим у визначенні сутності адміністративно-деліктного провадження є питання про визначення правової природи цього провадження.

Яскравою специфікою адміністративно-деліктного провадження в даний час є застосування уніфікованих норм КУпАП судовими органами та органами адміністративної юрисдикції. Відповідно до чинного КУпАП право складати протоколи мають лише уповноважені на те особи відповідних органів, яких налічується 98 [164, с. 25].

За судженням М. Самбора є дві проблеми, які потребують вирішення. Це проблема кодифікації норм адміністративної відповідальності та проблема адміністративної юстиції [165, с. 58-64].

Під проблемою кодифікації норм адміністративної відповідальності автор розуміє об’єднану регламентацію процесуальних норм, що регулюють порядок і умови розгляду справ про адміністративні правопорушення судовими і адміністративними органами, під проблемою адміністративної юстиції –

питання оскарження рішень, дій (бездіяльності) посадових осіб і самої публічної адміністрації.

Законодавець повинен активізувати роботу із формування нового законодавства про адміністративні правопорушення (незалежно від того, чи це будуть кардинальні зміни до чинного КУпАП, чи новий кодифікований акт про адміністративні правопорушення або декілька таких законодавчих актів), при цьому законопроектні роботи повинні спиратися на науково-теоретичну базу та суспільне визнання, яке можна здобути завдяки широкому обговоренню. Лише у такий спосіб можливо створити міцну та дієву правову систему та систему законодавства України про адміністративні правопорушення, котра забезпечить урегулювання відповідних відносин у суспільстві, пов’язаних із вчиненням адміністративних правопорушень у відповідності до проголошених принципів верховенства права, поваги до прав і свобод людини та громадянина, а також забезпечить дієвий механізм урегулювання поведінки посадових осіб, недопущення свавілля під час провадження у справах про адміністративні правопорушення [165, с. 64].

Суб'єкт права є явище багатоаспектне. Безліч аспектів розгляду суб'єкта права не виключає єдність його поняття, яке можна визначити наступним чином: суб'єкт права є сукупність укладених в спеціальну юридичну форму (в форму юридичної особи або індивіда) правових якостей людини.

Первинним системоутворюючим елементом системи права (і більш широко – правової системи) є не норма права, а правовий суб'єкт. Система права – це система суб'єктів і їх взаємозв'язків (суб'єктно-комунікативна), в ній співіснують правові особи, які взаємодіють між собою. Норми права виконують лише службову роль, вони виступають елементом правової комунікації, забезпечуючи взаємозв'язок між суб'єктами права. При розгляді права як цілісної, самокерованої системи виправдано стверджувати, що воно передбачає наявність власного суб'єкта. Ні норма, ні правовідносини, ні акт застосування, реалізації права і тому подібні елементи не можуть виступати в якості внутрішньої керівної ланки системи права. Таким ланкою може бути

тільки суб'єкт права. Суб'єкт права це індивідуальна або колективна особа, яка за своїми особливостями фактично може бути носієм суб'єктивних юридичних прав і обов'язків в силу юридичних норм і потенційно здатна сама або через своїх представників брати участь у правовідносинах.

Адміністративне процесуальне право не існує без суб'єкта, воно являє собою його творіння, створений ним, його волею. Правові норми, правові відносини, весь правопорядок – це суб'єкт, взятий з його зовнішньої сторони; право належить не самому собі, воно належить правовому суб'єкту.

Для адміністративного процесуального права як суб'єктно-комунікативної системи характерний свій особливий спосіб комунікації. Правова комунікація ґрунтується на ідеї формування загальної правової волі, в якій поєднується воля однієї особи з волею іншої. Правовий спосіб комунікації стосується не змісту волі, а зовнішньої сторони – форми волі, що є процесуальним виразом. Ні законодавець, ні суддя у правовій комунікації не можуть нав'язувати її учасникам свою власну волю замість них. Даний спосіб комунікації передбачає з'єднання цілей, ґрунтується на свободі суб'єктів, на встановленні їх взаємної зацікавленості. Правова комунікація, на думку О. Макеєвої, це сукупність процесів і суб’єктів, які забезпечують цілеспрямований обіг і поширення нормативно-правової інформації та правових знань. Під час правової комунікації виникають міжсуб’єктні правові відносини, що є джерелом прав та обов’язків суб’єктів [167, с. 38].

Законодавець, особа, яка застосовує право, виконують в правовій комунікації роль посередника – об'єктивного і уповноваженого учасниками особи, здатного забезпечити зв'язок між суб'єктами права. Правова комунікація знаменує особливий тип соціальної взаємодії, більш досконалий, ніж політичний тип комунікації, так як будується не на фізичному насильстві і пануванні, а на засадах розуму та справедливості, отже, є явище вищого порядку.

В умовах інтеграції до єдиного європейського соціально-економічного простору співвідношення між правовою комунікацією та правовим

регулюванням, збудованому на правовій системі тоталітарної держави змінюється. Правова комунікація набуває самостійного значення по відношенню до правового регулювання, яке стає частиною, похідним елементом правової комунікації. При цьому характер, зміст правового регулювання також змінюється, виступаючи спочатку в якості особливого різновиду державно-управлінської діяльності, правове регулювання трансформується в професійний вид юридичної діяльності, що забезпечує правовий зв'язок між суб'єктами права на підставі адміністративно-процесуального законодавства.

Загальною підставою, з якого виникають всі існуючі суб'єкти адміністративного процесуального права, є людина як правовий феномен. Юридичні особи, в тому числі держава, інші публічні корпорації, індивіди як суб'єкти права отримують свої правові якості (правову волю, правову свідомість тощо), які є їх основою. Від правової особистості людини відсікається все особливе, індивідуальне та поміщається в форму індивіда як суб'єкта права, а все спільне (корпоративно-правове) закладається в форму юридичної особи за рахунок чого визначаються різні правові сторони людини. Людина, яка не зізнаючись суб'єктом права, є єдиним джерелом всього правового і головною метою права.

З цього приводу В. Крижановська, розмірковуючи про дуалізм провадження у справах про адміністративні правопорушення, дуже чітко визначає його природу як подвійну процесуально-правову і зазначає, що дане провадження є адміністративна юрисдикція конкретних посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, і, в той же час, може бути діяльністю здійснення судової влади. Системний характер методологічного підходу до адміністративної відповідальності зумовлений тим, що соціально-правові явища є результатом одночасного впливу значної кількості причин. Однак, вид зв’язку, ознаки, зв’язок між якими досліджується, не можуть бути встановлені самостійно без застосування статистики [167, с. 11].

Як зазначає В. Ортинський, здійснення аналітичної функції дослідження адміністративно-правових явищ передбачає розроблення та застосування спеціальних юридичних засобів-критеріїв і показників оцінки ефективності нормативно-правових актів та їх дії, використання логічних прийомів, способів і методів юридичної науки, а також соціологічних, загальнонаукових, статистичних та інших методів. Ці засоби, прийоми і методи в сукупності з аналогічним інструментарієм реалізації інших функцій адміністративно-правових явищ утворюють юридичну техніку цього інституту, яку пропонується визначити як сукупність засобів, прийомів і способів аналітичної діяльності, отримання необхідної інформації, її фіксації, узагальнення, аналізу й оцінки, оформлення та оприлюднення результатів дослідження [168, с. 9].

На перший погляд автори говорять про одне й те ж, тільки різними словами, але це лише зовнішня схожість. Змістовно наукові погляди цих учених далеко не тотожні. При уважному прочитанні проглядаються три проблеми.

По-перше, необхідність кодифікації процесуальних норм, що регулюють адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами адміністративної юрисдикції. (Наприклад, МВС України діють 5 наказів, що регламентують адміністративно-процесуальні аспекти адміністративно-деліктне провадження це накази МВС України від: 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»; 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі»; 27.07.2016 № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України»; 28.08.2013 № 825 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України»; 18.09.2013 № 898 «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні

правопорушення»; і інших державних органах і органах місцевого самоврядування діють відповідні нормативні акти [169–180]).

По-друге, систематизація, а можливо і кодифікація (як вища форма систематизації) процесуальних норм, що регулюють адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється судовими органами.

По-третє, інкорпорація процесуальних норм, що регулюють адміністративне судочинство на основі Кодексу адміністративного судочинства України.

Слід зауважити, що прийняття нової редакції Кодексу адміністративного судочинства України дещо вирішує існуючі проблеми. Отже, на сьогодні перманентні зміни відбуваються не тільки в адміністративному законодавстві, а й цивільному процесуальному, господарському процесуальному.

Розглядаючи проблему розуміння сутності адміністративно-деліктного провадження слід звернути увагу на відмінності в сприйнятті вченими його змісту. В. Авер’янов адміністративно-деліктне провадження виводить за межі адміністративного судочинства, розмежовуючи відносини з розгляду справ про адміністративні правопорушення та відносини правового захисту прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Прихильником такої позиції є С. Васильків, яка заперечує можливість розгляду справ, що виникають з адміністративних правопорушень, в порядку адміністративного судочинства [181, с. 178]. Причинами є відсутність в законодавстві про адміністративні правопорушення реальної системи гарантій процесуальних прав і інтересів «слабкої сторони», не розробленість правового інструментарію, що властиво лише судочинству.

Разом з тим, в науці адміністративного права, ряд вчених виділяють певні різновиди адміністративних справ. При цьому справи про адміністративні правопорушення відносять до адміністративних справах, що розглядаються судами в межах адміністративного судочинства, і вважають, що це діяльність суддів, що здійснюється за особливими правилами провадження, заснована на принципах, притаманних адміністративному судочинству.

На думку Є. Сорочко адміністративне судочинство включає в себе два види судової процесуальної діяльності: перегляд в порядку судового контролю адміністративних справ, повністю або частково дозволених адміністративно-публічними органами, і безпосереднє правозастосування в межах порушуваних судами адміністративних справ [182].

З цим твердженням цілком можна погодитися, оскільки адміністративне судочинство дійсно здійснюється в різних процесуальних формах. Адміністративне судочинство об'єднує в собі і діяльність із притягнення осіб до адміністративної відповідальності, і діяльність з вирішення адміністративно-правових спорів, до останньої можна віднести перегляд в порядку судового контролю адміністративних справ, перелік яких закріплений в Кодексі адміністративного судочинства України. Відповідно, розгляд судами справ про адміністративні правопорушення – є специфічний різновид адміністративного судочинства.

Підводячи підсумок, зауважимо, що адміністративно-деліктне провадження має подвійну процесуально-правову природу та здійснюється судом у формі адміністративного судочинства і адміністративними органами – в процесуальній формі здійснення адміністративної юрисдикції.

Розмежовуючи ці два види правової процесуальної діяльності, підкреслимо, що адміністративно-деліктне провадження, як правило, визначається, як діяльність уповноважених посадових осіб державних і недержавних органів (на підставі делегованих повноважень) щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративно-правового примусу.

При цьому процесуальна форма є атрибутивною ознакою адміністративно-деліктного провадження.

Розглядаючи характеристики адміністративно-деліктного провадження та позначаючи функції цього провадження, слід говорити про реально-існуючу ієрархію між поняттям право і адміністративна юрисдикція, що дозволяє зробити висновок про те, що функції адміністративної юрисдикції є похідними

від функцій права. Відповідно, адміністративно-деліктне провадження як вид адміністративно-юрисдикційної діяльності фіскальних (митних і податкових) органів фактично має схожі за формою функції, але наповнені специфічним змістом.

В адміністративному праві, як зазначають Р. Калюжний, В. Колпаков, основними функціями прийнято вважати: регулятивну, охоронну, контрольно-наглядову, превентивну, виховну [183, с. 206]. Відповідно вони притаманні адміністративній юрисдикції і адміністративно-деліктним провадження.

Звернемо увагу на виховну функцію адміністративно-деліктного провадження. Н. Бортник і С. Єсімов вказують на актуальність і доцільність посилення виховної функції в руслі корінних змін, що відбуваються в країні, як у системі правоохоронних органів так і в чинному законодавстві [184, с. 34]. Зазначений підхід відповідає змісту ст. 23 «Мета адміністративного стягнення» КУпАП.

У Концептуальних засади створення проекту Кодексу про адміністративні проступки, які розглядались на міжнародній науковій конференції в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, цілі виховання правопорушника не передбачають, обмежуючись лише цілями загальної і приватної превенції, відомими за чинним КУпАП [185, с. 253-255].

О. Остапенко особливу увагу акцентує на двох функціях: адміністративного переслідування та захисту. При цьому зазначає, що в кодексі про адміністративні проступки обов'язково повинні бути позначені суб'єкти здійснення цих двох функцій. цієї позиції дотримуються Р. Калюжний, В. Колпаков, яку висловили у рецензії до монографії Ю. В. Пирожкової «Функції адміністративного права: ґенеза, теоретичний, нормативний та праксеологічний аспекти» [186, с. 204-208.; 187]. Дійсно, незаперечну єдність складають ці дві функції та співіснують в режимі змагальності. Їм притаманні основні ознаки процесуальних функцій: реалізуються на різних стадіях провадження і зберігають внутрішній режим, але, в той же час, мають тимчасовий характер; до

їх виконання можуть залучатися особи, які не є представниками органу державного управління (прокурор, адвокат, захисник).

З погляду на дослідження В. Бунечко, розглядаючи принципи адміністративно-деліктного провадження, візьмемо за основу твердження про те, що принципи повинні бути загальними для всього адміністративно-юрисдикційного процесу, а не для окремих його стадій або інститутів [188, с. 11-15]. Принцип об’єктивної істини є загальним принципом юридичного пізнання, для реалізації якого недостатньо одних декларацій. Процес дослідження включає збір інформації та встановлення фактичних обставин справи.

Оцінка фактичних обставин справи з точки зору достовірності та повноти здійснюється за допомогою юридичних доказів, головною функцією яких є встановлення об'єктивної істини. Універсальні завдання законодавства про адміністративні правопорушення викладено в чинному КУпАП і як випливає з назви ст. 245 «Завдання провадження в справах про адміністративні правопорушення» КУпАП, вони поширюють дію і на адміністративно-деліктне провадження і включають своєчасне, всебічне, повне і об’єктивне з’ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом [189].

До числа принципів адміністративного процесу України відносять: принцип рівності перед законом; презумпцію невинуватості; забезпечення законності при застосуванні заходів адміністративного примусу в зв'язку з адміністративним правопорушенням; дію законодавства про адміністративні правопорушення в часі; дію законодавства про адміністративні правопорушення в просторі [190, с. 403]. Їх змістовна частина загалом не викликає протиріч. Винятком є лише ремарка законодавця до принципу презумпції невинуватості, викладена в примітці до ст. 14-2 КУпАП. Дія цього принципу не поширюється на суб’єктів, які вчинили адміністративне правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, яке зафіксовано спеціальними технічними засобами, що працюють в автоматичному режимі.

Не зупиняючись детально на загальній та галузевої характеристиці цього принципу, зауважимо, що при всій дискусійності цієї новели Кодексу як аргумент можна зазначити таке. По-перше, ця поправка не суперечить Конвенції про захист прав людини і основних свобод, по-друге, тягар доведення невинуватості для особи в даному випадку є правом, а не обов'язком. Водночас, ми підтримуємо думку Н. Бортник, С. Єсімов викладену у статті «Зміст адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» та доцільність використання інформації, отриманої із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, як доказ у справі про адміністративне правопорушення [191, с. 38-47.; 192, с. 162-173].

Проекти Кодексу про адміністративні проступки (правопорушення), які існують, приділяють категорії «принцип» особливе значення і в їх кількісному, і в змістовному відносинах. В одному з них вказується п'ять принципів. В іншому проекті подається більш детальний перелік принципів, який, на наш погляд, страждає недостатньою теоретичною та методологічною розробленістю [193; 194; 195, с. 6].

На основі аналізу підходів до характеристики поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення, здійснюваного органами наділеними адміністративно-юрисдикційними повноваженнями (у тому числі судами), це регламентована адміністративно-процесуальними нормами діяльність посадових осіб органів наділених адміністративно-юрисдикційними повноваженнями зі збору матеріалів, необхідних для повної, своєчасної і якісної реалізації норм про адміністративну відповідальність за адміністративне правопорушення, їх розгляду, в необхідних випадках – перегляду прийнятого рішення, як порядок даної правозастосовної діяльності і як система адміністративно-процесуальних відносин, що складаються в ході здійснення такої діяльності.

З погляду на дослідження Н. Бортник у контексті гармонізації законодавства України і Європейського союзу про адміністративну

відповідальність у сфері трудової міграції, зв’язок між якістю адміністративно-юрисдикційної діяльності, органів наділених адміністративно-юрисдикційними повноваженнями і їх посадових осіб, та законодавством, що регламентує її, не можна назвати безпосереднім [196, с. 232-241]. Наявні проблеми не можуть бути вирішені шляхом одно миттєвої зміни будь-яких конкретних норм КУпАП і тим більше шляхом механічного надання додаткових повноважень. Загальна картина правового регулювання рясніє і очевидними прогалинами, колізіями, нормами-примарами, нормами, які необґрунтовано обмежують особу, яка застосовує право, і наділяє його в окремих випадках, можливо, навіть зайвими повноваженнями.

Крім перетворень в нормативній площині тут необхідний комплекс заходів соціального, економічного, правового, інформаційного, інженерного, матеріально-технічного, інформаційного та іншого характеру.

Багато проблем адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративно-процесуального права, актуальних з точки зору теорії адміністративного права, на практиці легко вирішуються без належного правового регулювання або навіть всупереч наявному законодавству. Між адміністративно-деліктною нормою і її практичною реалізацією у контексті адміністративно-процесуального права існує певний прошарок, що виникає під впливом різних факторів, в тому числі псевдо юридичних і навіть виключно господарсько-побутового характеру. Відповідно, спроби вирішити проблему низької ефективності тільки за рахунок нескінченного «латання дірок у законодавстві» досить часто носять популістський характер і лише підривають авторитет закону.

У контексті підвищення довіри до органів публічної влади, з метою інформаційного забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, рішення за якими приймається у позасудовому порядку, більш доречним виглядає створення єдиної інформаційної бази про накладання адміністративних стягнень, яка містить не узагальнені кількісні показники

адміністративної деліктності, а дані про правопорушників і призначені їм стягнень за аналогією Єдиного державного реєстру судових рішень [197].

Величезне значення набувають заходи організаційного характеру, до яких слід віднести створення ефективних систем громадського контролю та муніципальних органів охорони правопорядку, впорядкування системи суб'єктів адміністративної юрисдикції, вдосконалення системи підвищення кваліфікації суддів, посадових осіб, чия професійна діяльність пов'язана з активною протидією адміністративної деліктності, зміна системи критеріїв оцінки діяльності органів наділених адміністративною юрисдикцією тощо.

Досліджуючи правозастосовну політику у сфері захисту прав людини в контексті асоціації України до ЄС, В. Ортинський зазначає, що результативність правозастосування повинна юридично та фактично сприяти усуненню порушень прав людини, приведення у початковий правовий стан через відновлення права, відшкодування заподіяної шкоди. Основною перешкодою на шляху досягнення ефективності правового захисту стає несвоєчасність прийняття рішень і особливо їх невиконання. З дня набрання чинності Конвенції про захист прав людини та основних свобод законодавство і правозастосовна практика України відчувають посилений вплив правових стандартів Ради Європи у галузі прав і свобод людини. Досвід Європейського суду з прав людини є для держави не лише зразком у плані прецедентів щодо конкретних категорій справ, але й прикладом того, як відносно недавній за часом свого створення судовий орган зміг завоювати високий авторитет у всьому світі неупередженістю і юридичною обґрунтованістю своїх рішень, послідовністю своїх правових позицій, найвищим рівнем професіоналізму суддів [198, с. 9].

У контексті діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення особливу увагу необхідно сконцентрувати на тому, що адміністративні стягнення роблять значний вплив на стан правопорядку в країні, сприяють попередженню злочинів. Водночас, для більш успішної боротьби з правопорушеннями необхідно знати, наскільки

результативні ці стягнення, який вплив вони надають на свідомість і поведінку людей, бо без достовірних даних про ефективність адміністративних стягнення неможливо оптимізувати практику їх застосування, удосконалювати законодавство про адміністративну відповідальність.

Визначення ефективності адміністративних стягнень передбачає розгляд 1) поняття, 2) умов і 3) чинників ефективності названих засобів охорони правопорядку.

Поняття ефективності адміністративних стягнень включає в себе два елементи: 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування адміністративних стягнень і 2) мета, для досягнення якої були прийняті відповідні правові санкції. Отже, ефективність адміністративних стягнень у сфері охорони правопорядку виражається співвідношенням двох величин – результату застосування адміністративних стягнень і мети їх законодавчого встановлення.

Визначивши елементи цього співвідношення, можна виявити ступінь (коефіцієнт, рівень) ефективності адміністративних стягнень.

Теоретично можна визначити таку мету розглянутих стягнень: виховання порушника, індивідуальне і загальне попередження правопорушень.

Мета виховання. Застосування адміністративного стягнення тягне для правопорушника ряд негативних наслідків морального, матеріального та фізичного характеру. Однак правообмеження, що становлять зміст санкції, не є метою адміністративного стягнення. Вони служать засобом виховання людей в дусі поваги до закону, до права, способом формування законослухняних громадян. Постановка виховної мети адміністративних стягнень свідчить про справжній гуманізм демократичної держави, яке в боротьбі з правопорушеннями виходить насамперед із завдання морального виховання особистості.

Мета індивідуального попередження. Ця мета ставиться тільки стосовно осіб, підданих адміністративним стягненням за вчинення адміністративних правопорушень, маючи на увазі попередження рецидиву з їх боку. Які шляхи

досягнення названої мети? Застосування адміністративних санкцій тягне несприятливі для правопорушника наслідки, які він зобов'язаний перетерпіти. І страх бути знову підданим стягненню утримує його від повторного вчинення правопорушення. Це почуття посилюється тією обставиною, що повторне вчинення аналогічного проступку може спричинити за собою більш сувору адміністративну санкцію.

Крім залякування як засобу досягнення мети індивідуального попередження, адміністративні санкції містять у собі різноманітні форми позбавлення фактичної можливості вчинити нове правопорушення.

Мета індивідуального попередження стягнень – це попередження адміністративних правопорушень. Однак превентивна роль адміністративних санкцій набагато ширше. Багато адміністративних правопорушень нерідко «переростають» в злочини, і боротьба з ними за допомогою адміністративного стягнення є одночасно і боротьбою зі злочинами. Тому правильніше при визначенні попереджувальної мети адміністративних стягнень говорити про попередження правопорушень, маючи на увазі і адміністративні правопорушення, і злочини.

Мета загального попередження. Якщо індивідуальне попередження полягає в запобіганні правопорушень з боку осіб, підданих адміністративним стягненням, то загальна превенція полягає в попередженні правопорушень інших осіб.

Мета загального попередження забезпечується передусім інформацією про сам закон, що передбачає можливість застосування стягнення за вчинення адміністративного правопорушення. Санкції правових норм утримують від вчинення правопорушення нестійких осіб. Страх бути підданим адміністративному стягненню утримує їх від вчинення правопорушень. Важливим засобом досягнення загальнопревентивної мети є застосування адміністративних стягнень до правопорушників, їх реальне виконання.

Визначивши цілі адміністративних стягнень, необхідно з'ясувати результат їх дії, що виражається в конкретних кількісних показниках. За

допомогою таких показників встановлюється коефіцієнт (ступінь) ефективності розглянутих санкцій. Вибір показників залежить від того, ефективність якої мети виховної, індивідуальнопревентивної або загальнопревентивної, якого стягнення: штрафу, адміністративного арешту або конфіскації і за який конкретний вид проступку піддається дослідженню. Водночас, ці показники повинні бути об'єктивними, достовірними, здатними кількісно відображати поведінку людей. Такі показники дозволяють судити про зміни в поведінці осіб, на яких накладено адміністративні стягнення, і отримати дані про коефіцієнт їх ефективності, тобто про кількісне вираження ступеня досягнення цілей розглянутих санкцій.

Так, для визначення ефективності індивідуальнопревентивного впливу адміністративних стягнень можна використовувати показники, що характеризують: по-перше, рецидив адміністративних правопорушень; по-друге, вчинення злочинів особами, підданими адміністративним санкціям; по-третє, вчинення проступків і злочинів у період відбування адміністративного стягнення, наприклад адміністративного арешту, позбавлення водійських прав.

Отримані шляхом використання названих показників числові значення коефіцієнта ефективності адміністративних стягнень будуть різними. У тих випадках, коли з досліджуваної групи осіб, до яких застосовано адміністративне стягнення, ніхто не зробив нового правопорушення (проступку за першим показником, злочини за другим), коефіцієнт ефективності дорівнює одиниці. Чим більше відзначається рецидив, тим менше виявляється коефіцієнт ефективності адміністративної санкції (так, якщо з 100 осіб, на які накладено адміністративні стягнення, 10 знову вчинили правопорушення, то коефіцієнт ефективності становить 0,9).

Важливе значення для ефективності адміністративних стягнень має дотримання певних умов їх результативності. Нерідко причини недостатньої дієвості адміністративних санкцій, як показує практика їх застосування, криються саме в недотриманні тих чи інших умов.

Групування конкретних умов ефективності адміністративних стягнень можна провести за двома напрямами: по-перше, умови ефективності, пов’язані з чинним законодавством, і, по-друге, умови ефективності, пов’язані із застосуванням адміністративних санкцій.

До першої групи належать дві умови:

1) наявність систематизованого і стабільного законодавства, що регулює адміністративну відповідальність;

2) інформованість суб'єктів права про існуючі правові заборони та санкції, встановлені за їх порушення.

Друга група включає такі умови ефективності адміністративних стягнень:

1) оперативність провадження у справах про адміністративні правопорушення;

2) виховний вплив на порушника процедури розгляду справи та винесення постанови про накладення адміністративного стягнення;

3) реальність виконання санкцій;

4) стабільність адміністративної практики;

5) законність і справедливість застосованих санкцій;

6) поєднання адміністративного стягнення з іншими методами впливу;

7) інформованість суб’єктів права про застосування адміністративних санкцій;

8) авторитет правозастосовчого органу (у нашому випадку – суду).

Визначення ефективності адміністративних стягнень включає в себе вирішення проблеми чинників. Результат впливу адміністративних санкцій залежить від безпосереднього впливу на свідомість і поведінку людей численних і різноманітних факторів, ситуацій, процесів правового і неправового характеру – економічних, соціально-психологічних, демографічних, моральних та ін. Ці обставини є факторами ефективності адміністративних стягнень і в кінцевому рахунку визначають результат їх застосування.

Фактори, що визначають ефективність адміністративних стягнень, можна

об'єднати в кілька груп.

Група чинників правової норми з санкцією за адміністративні правопорушення включає відсутність (наявність) прогалин у праві, визначеність (невизначеність, недостатню визначеність) ознак складу правопорушення, повноту (неповноту, недостатню повноту) регулювання охоронюваних суспільних відносин. До них необхідно віднести «силу» або «слабкість» санкції, оскільки наприклад, «копійчані» штрафи не є ефективними.

Група факторів правозастосовника. Закон обмежує коло осіб, наділених правом застосовувати адміністративні стягнення. До цього кола належать лише органи та посадові особи, уповноважені законом виносити постанови про притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

Однак реалізація санкції готується діяльністю багатьох інших осіб, які хоча і не відносяться до числа правозастосовників у власному розумінні слова, але які забезпечують накладення стягнення. Для того, наприклад, щоб піддати працівника торгівлі, яка порушила встановлені законом правила продажу спиртних напоїв, відповідним заходам адміністративного стягнення, необхідно виконати ряд попередніх операцій: встановити сам факт правопорушення і всі пов'язані з ним обставини, виявити порушника і зафіксувати його дані, при необхідності затримати його і доставити в поліцію, зібрати інформацію про його попередню поведінку, підготувати необхідні процесуальні документи тощо.

До факторів правозастосовника відноситься також нормативна урегульованість завдань, функцій, обов'язків, прав посадових осіб, які застосовують адміністративні стягнення, організація обліку адміністративних правопорушень, знання матеріальних і процесуальних норм тощо.

До групи факторів правопорушника можуть бути віднесені: вік, професія, освіта, сімейний стан, житлові умови, розмір заробітної плати, громадська активність, трудова дисципліна, знання правової норми, ставлення до її змісту (установка), моральні якості, загальна культура тощо.

До факторів накладення стягнення відносяться обставини, що характеризують вибір норми права, що відповідає даному правопорушенню, фактичне виконання (невиконання, неналежне виконання) накладеного адміністративного стягнення, проведення (не проведення) передбачених законом профілактичних заходів тощо.

Виявлення чинників ефективності адміністративних санкцій не є самоціллю. Важливо не тільки виявити ці обставини, а й спробувати відшукати можливості їх практичного використання. Їх виявлення необхідно для вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері боротьби з адміністративними правопорушеннями і пошуку більш ефективного механізму застосування і виконання адміністративних стягнень.

Отже, на підставі викладено вище можемо зробити таку висновки:

– провадження у справах про адміністративні правопорушення і є адміністративно-деліктне провадження. У свою чергу, адміністративно-деліктне провадження в окремих сферах, (наприклад, митній) володіючи всіма ознаками адміністративно-деліктного провадження, не виходить за межі регулювання охоронних правовідносин в окремій сфері, проте має характерні особливості та специфіку правового регулювання, що характеризує його, як самостійний вид адміністративно-деліктного провадження. Важливим у визначенні сутності адміністративно-деліктного провадження є питання про визначення правової природи цього провадження;

– адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами адміністративної юрисдикції – це адміністративно-процесуальна юрисдикційна діяльність зазначених органів та їх посадових осіб, спрямована на вирішення справ про адміністративні правопорушення та застосування адміністративно-примусових заходів на основі адміністративно-деліктних процесуальних норм, де процесуальна форма є атрибутивною ознакою провадження;

– категорія «адміністративно-деліктне провадження» має міжгалузевий характер застосування механізму адміністративної відповідальності і включає види адміністративних проваджень (податкове, митне, антимонопольне і інше),

подібних за критеріями єдиної правової основи, аналогічних стадій і етапів, порядку та умов здійснення адміністративного примусу;

– адміністративно-деліктного провадження характеризується: множинністю суб'єктів – посадових осіб численних юрисдикційних органів; особливістю процесуальної форми реалізації, яка здійснюється на основі законодавства про адміністративні правопорушення, але дещо деталізується суміжними нормами міжнародного і національного законодавства та відомчими нормативними актами;

– аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

– у контексті діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення особливе значення має визначення, наскільки результативні адміністративні стягнення, який вплив вони надають на свідомість і поведінку людей, бо без достовірних даних про ефективність адміністративних стягнення неможливо оптимізувати практику їх застосування, удосконалювати законодавство про адміністративну відповідальність.

Визначення ефективності адміністративних стягнень передбачає розгляд 1) поняття, 2) умов і 3) чинників ефективності названих засобів охорони правопорядку.

Поняття ефективності адміністративних стягнень включає в себе два елементи: 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування

адміністративних стягнень і 2) мета, для досягнення якої були прийняті відповідні правові санкції [199, с. 46-48]. Отже, ефективність адміністративних стягнень у сфері охорони правопорядку виражається співвідношенням двох величин – результату застосування адміністративних стягнень і мети їх законодавчого встановлення.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи проведений у третьому розділі аналіз напрямів удосконалення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення можемо зробити такі висновки.

1. Проблеми вдосконалення адміністративних процесуальних правовідносин, що виникають в діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення є предметом правового регулювання чинного адміністративно-процесуального права та адміністративно-процесуального законодавства, і сьогодні є досить актуальними. Пояснюється це тим, що на шляху побудови правої, демократичної, соціальної держави, вищими цінностями якого є людина, її життя, права і свободи, залишається відкритим питання про організацію діяльності держави з повноцінного захисту прав і свобод в сфері адміністративно-деліктних відносин.

2. Провадження у справах про адміністративні правопорушення є за своєю суттю адміністративно-деліктним провадженням. У свою чергу, адміністративно-деліктне провадження в окремих сферах, (наприклад, митній) володіючи всіма ознаками адміністративно-деліктного провадження, не виходить за межі регулювання охоронних правовідносин в окремій сфері, проте має характерні особливості та специфіку правового регулювання, що характеризує його, як самостійний вид адміністративно-деліктного провадження. Важливим у визначенні сутності адміністративно-деліктного провадження є питання про визначення правової природи цього провадження;

3. Адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами адміністративної юрисдикції – це адміністративно-процесуальна юрисдикційна діяльність зазначених органів та їх посадових осіб, спрямована на вирішення справ про адміністративні правопорушення та застосування адміністративно-примусових заходів на основі адміністративно-деліктних процесуальних норм, де процесуальна форма є атрибутивною ознакою провадження;

4. Категорія «адміністративно-деліктне провадження» має міжгалузевий характер застосування механізму адміністративної відповідальності і включає види адміністративних проваджень (податкове, митне, антимонопольне і інше), подібних за критеріями єдиної правової основи, аналогічних стадій і етапів, порядку та умов здійснення адміністративного примусу;

Адміністративно-деліктного провадження характеризується: множинністю суб'єктів – посадових осіб численних юрисдикційних органів; особливістю процесуальної форми реалізації, яка здійснюється на основі законодавства про адміністративні правопорушення, але дещо деталізується суміжними нормами міжнародного і національного законодавства та відомчими нормативними актами;

5. Аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

6. У контексті діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення особливе значення має визначення,

наскільки результативні адміністративні стягнення, який вплив вони надають на свідомість і поведінку людей, бо без достовірних даних про ефективність адміністративних стягнення неможливо оптимізувати практику їх застосування, удосконалювати законодавство про адміністративну відповідальність.

Визначення ефективності адміністративних стягнень передбачає розгляд 1) поняття, 2) умов і 3) чинників ефективності названих засобів охорони правопорядку.

Поняття ефективності адміністративних стягнень включає в себе два елементи: 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування адміністративних стягнень і 2) мета, для досягнення якої були прийняті відповідні правові санкції. Отже, ефективність адміністративних стягнень у сфері охорони правопорядку виражається співвідношенням двох величин – результату застосування адміністративних стягнень і мети їх законодавчого встановлення.

7. У контексті підвищення довіри до органів публічної влади, з метою інформаційного забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, рішення за якими приймається у позасудовому порядку, більш доречним виглядає створення єдиної інформаційної бази про накладання адміністративних стягнень, яка містить не узагальнені кількісні показники адміністративної деліктності, а дані про правопорушників і призначені їм стягнень за аналогією Єдиного державного реєстру судових рішень.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення, що вступив в дію в 1984 році і діє до теперішнього часу увібрав в себе не тільки різноманітні за змістом види адміністративних правопорушень, а й по-різному орієнтовані процесуальні положення, що встановлюють алгоритм провадження в адміністративному та судовому порядку.

Оцінюючи проблематику правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, маючи на увазі теоретичну не розробленість і наявність прогалин Особливої частини законодавства про адміністративні правопорушення, в чому зумовлено численні зміни та доповнення, видається,

що назріла необхідність формування нової правової основи адміністративно-деліктного провадження. У перспективі цілком можлива та навіть бажана роздільна кодифікація адміністративно-матеріального і адміністративно-процесуального законодавства у вигляді самостійних кодексів;

При розробці нового Кодексу про адміністративні проступки, істотній переробці слід піддати процесуальну частину, доповнивши її детальною регламентацією адміністративних процедур. Цілком допустимо поява двох відносно самостійних частин, що регулюють адміністративно-юрисдикційне провадження і адміністративне судочинство в частині не врегульованій Кодексом адміністративного судочинства України. Нова редакція Кодексу, зокрема його Особлива частина, повинна містити переважний порядок притягнення до адміністративної відповідальності посадовими особами органів адміністративної юрисдикції. Однак з огляду на те, що окремі адміністративні стягнення є досить специфічними, і особи, уповноважені застосовувати такі покарання, повинні володіти глибокими знаннями в галузі адміністративного законодавства та відповідними повноваженнями в їх застосуванні, повністю виключати суддів з переліку суб'єктів адміністративної юрисдикції не доцільно. Однак, внесені пропозиції є можливо дискусійними та вимагають подальшого дослідженні і обговорення.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у виявленні і дослідженні нових ідей та тенденцій розвитку відносин стосовно діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та напрямів удосконалення законодавства, що її регулює. У роботі враховані положення чинного національного законодавства, міжнародні правові стандарти, що так чи інакше стосуються теми дослідження, піддано всесторонньому аналізу теоретичний та практичний матеріал, що стосується сфери дослідження. Це сприяло обґрунтуванню та вирішенню кола завдань, які мають важливе наукове і прикладне значення. У результаті автором сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, що полягають у такому:

1. Встановлено, що проблематика дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення має і теоретичне, і прикладне значення. Загалом питання, присвячені вивченню розгляду справ про адміністративні правопорушення, доволі активно розглядались науковою спільнотою. Окремі аспекти цієї проблематики досить ґрунтовно досліджені у науці адміністративного права. Водночас, в умовах сьогодення, коли наша держава поетапно проходить шлях інтеграції з європейською спільнотою, що, з-поміж іншого, передбачає наближення законодавства держави до кращих європейських стандартів, у цьому спектрі слід окремо виділити дослідження діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і на цій основі зробити висновки щодо удосконалення адміністративно-деліктного законодавства.

2. З’ясовано, що у методологічному аспекті, як перспективний метод вивчення діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення виступає системний підхід. Система суб’єктів адміністративно-деліктного права розглядається як єдина цілісна сукупність

суб’єктів різних категорій, в якій вони знаходяться в стані структурно-функціональних зв’язків між собою з метою забезпечення оптимальної діяльності у межах правових відносин, які за своєю природою є соціально-правовими цілями, що визначають особливості організації, законодавчого закріплення і реалізації системи юридичних засобів адміністративно-правового регулювання. Встановлення системи суб’єктів адміністративно-деліктного права забезпечується відповідною системною правовою регламентацією в законодавстві, яка входить складовою частиною в систему юридичних засобів адміністративно-правового регулювання.

3. Підкреслено, що адміністративні провадження нині є найпоширенішими, оскільки охоплюють майже всі сфери нашого життя, діяльність установ, підприємств, організацій та насамперед держави. Але все ж таки, незважаючи на таке поширення, адміністративні провадження, так само як і адміністративний процес, достатньо не розглянуті й донині. Значна кількість адміністративно-правового матеріалу та його досить складна систематизація створюють ще більшу складність у його вивченні.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і інші види судочинства, має свої особливості. З одного боку, його процедурні питання вимагають додаткової регламентації, а з іншого – повноваження посадових осіб органів виконавчої влади, які здійснюють функції державного нагляду (контролю), суду, регламентовані великою кількістю підзаконних нормативних актів.

4. Наголошено, що при прийнятті рішень у справах про адміністративні правопорушення суддя потребує певних знань та використання всіх діючих правових норм і принципів, в тому числі міжнародних, аналіз конкретних правових ситуацій і приведення детальних правових мотивів. Тоді його правові позиції будуть більш прозорими, в тому числі і при необхідності перегляду постанов і рішень. В результаті цього зростає передбачуваність наступних судових постанов і рішень.

5. Констатується, що діяльність суду загальної юрисдикції щодо розгляду

справ про адміністративні правопорушення, передусім, полягає у всебічному, своєчасному, якісному і неупередженому розгляді справи та притягненні винної особи до адміністративної відповідальності за вчинений нею правопорушення (проступок). У цьому контексті суттєвого значення набуває з'ясування змісту самого поняття «адміністративна відповідальність» та тих її заходів, які застосовуються судами до правопорушників.

Аналіз змісту статті 221 КУпАП дозволяє зробити висновок, що до підвідомчості районних (міських) судів законом віднесено справи про адміністративні правопорушення, у яких необхідне оперативне застосування заходів адміністративної відповідальності, а також справи, які характеризуються підвищеним ступенем небезпеки та перебувають на межі з кримінально-караними діяннями. Водночас, до виключної судової підвідомчості віднесене застосування певних видів адміністративних стягнень, а також розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років. При цьому адміністративно-деліктні повноваження судів виходять за межі статті 221 КУпАП.

6. Підкреслено, що статус суду як суб'єкта адміністративної юрисдикції визначає його компетенція, що є нормативно закріплена сукупність повноважень з розгляду певних категорій справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень по них у встановлених порядку та формі.

Предметна компетенція включає в себе повноваження з розгляду встановленого кола справ про адміністративні правопорушення. В основному саме вона (поряд з функціональною компетенцією) визначає місце суб'єкта адміністративної юрисдикції серед інших суб'єктів. Предметна компетенція обумовлює необхідність включення того чи іншого суб'єкта у відповідну систему.

Територіальна компетенція пов'язана з наявністю повноважень з розгляду конкретних категорій справ про адміністративні правопорушення в певних територіальних межах, де функціонує суб'єкт адміністративної юрисдикції. Це

компетенція також впливає на побудову системи суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Процесуальна компетенція складає сукупність повноважень суб'єкта адміністративної юрисдикції щодо здійснення провадження у справі. Маються на увазі встановлений порядок підготовки до розгляду справи та його розгляду по суті; передбачені форми актів, які фіксують як процесуальні дії, так і результати рішень, прийнятих у ході адміністративно-юрисдикційної діяльності. Така компетенція фактично нерозривно пов'язана з регламентацією всього адміністративно–юрисдикційного провадження, оскільки правам і обов'язкам учасників провадження повинні кореспондувати повноваження суб'єкта адміністративної юрисдикції, що зв'язує всіх учасників цього провадження в єдине ціле.

Водночас, підтримано думку науковців, що особливість статусу суду як адміністративно-юрисдикційного органу і, водночас, як органу правосуддя визначають його виключні повноваження щодо застосування окремих видів адміністративних стягнень, таких як арешт, конфіскація майна, застосування заходів адміністративного впливу до неповнолітніх.

7. Аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

8. Наголошеного, що процесуальне провадження у справах про адміністративне правопорушення, виступаючи компонентом адміністративного

процесу, становить складне системне явище, комплекс пов’язаних і взаємообумовлених процесуальних правових процедур, що характеризуються однорідністю процесуальних відносин, яким властива певна предметна спрямованість, що охоплює одну або декілька процесуальних стадій, спрямованих на правовий результат.

Структурно процесуальне провадження включає: процесуальні правовідносини; правові процедури, які регулюють конкретні правовідносини; процесуальні акти, документи; стадії процесу; особливий суб’єктний склад, сукупність правових процедур, які застосовуються на кожній з цих стадій.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із чотирьох стадій, з-поміж яких виокремлюють: порушення справи про адміністративне правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення і виконання постанови по справі. Ще одна стадія, перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення, є факультативною.

9. Аналіз норм адміністративного та адміністративно-процесуального права, що регламентують порядок і умови здійснення адміністративно-деліктного провадження свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу в питаннях застосування та вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Ця ситуація породжує наукові дискусії в питаннях застосування права, конкуренцію правових норм, різну за своїм змістом практику застосування заходів адміністративної відповідальності. Забезпечення ефективності правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, передбачає роботу над новим концептуальним підходом до правового регулювання, вдосконалення законотворчої діяльності, включаючи відомчий рівень і правозастосовну практику.

10. У контексті діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення особливе значення має визначення, наскільки результативні адміністративні стягнення, який вплив вони надають на свідомість і поведінку людей, бо без достовірних даних про ефективність

адміністративних стягнення неможливо оптимізувати практику їх застосування, удосконалювати законодавство про адміністративну відповідальність.

Визначення ефективності адміністративних стягнень передбачає розгляд 1) поняття, 2) умов і 3) чинників ефективності названих засобів охорони правопорядку.

Поняття ефективності адміністративних стягнень включає в себе два елементи: 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування адміністративних стягнень і 2) мета, для досягнення якої були прийняті відповідні правові санкції. Отже, ефективність адміністративних стягнень у сфері охорони правопорядку виражається співвідношенням двох величин – результату застосування адміністративних стягнень і мети їх законодавчого встановлення.

11. У контексті підвищення довіри до органів публічної влади, з метою інформаційного забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, рішення за якими приймається у позасудовому порядку, більш доречним виглядає створення єдиної інформаційної бази про накладання адміністративних стягнень, яка містить не узагальнені кількісні показники адміністративної деліктності, а дані про правопорушників і призначені їм стягнень за аналогією Єдиного державного реєстру судових рішень.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення, що вступив в дію в 1984 році і діє до теперішнього часу увібрав в себе не тільки різноманітні за змістом види адміністративних правопорушень, а й по-різному орієнтовані процесуальні положення, що встановлюють алгоритм провадження в адміністративному та судовому порядку.

Оцінюючи проблематику правового регулювання адміністративно-деліктного провадження, маючи на увазі теоретичну не розробленість і наявність прогалин Особливої частини законодавства про адміністративні правопорушення, в чому зумовлено численні зміни та доповнення, видається, що назріла необхідність формування нової правової основи адміністративно-деліктного провадження. У перспективі цілком можлива та навіть бажана

роздільна кодифікація адміністративно-матеріального і адміністративно-процесуального законодавства у вигляді самостійних кодексів;

При розробці нового Кодексу про адміністративні проступки, істотній переробці слід піддати процесуальну частину, доповнивши її детальною регламентацією адміністративних процедур. Цілком допустимо поява двох відносно самостійних частин, що регулюють адміністративно-юрисдикційне провадження і адміністративне судочинство в частині не врегульованій Кодексом адміністративного судочинства України. Нова редакція Кодексу, зокрема його Особлива частина, повинна містити переважний порядок притягнення до адміністративної відповідальності посадовими особами органів адміністративної юрисдикції. Однак з огляду на те, що окремі адміністративні стягнення є досить специфічними, і особи, уповноважені застосовувати такі покарання, повинні володіти глибокими знаннями в галузі адміністративного законодавства та відповідними повноваженнями в їх застосуванні, повністю виключати суддів з переліку суб'єктів адміністративної юрисдикції не доцільно. Однак, внесені пропозиції є можливо дискусійними та вимагають подальшого дослідженні і обговорення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сопільник Р. Концептуальні основи формування судового права у рамках судової реформи в Україні. Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje. Nr 23, 2016. P. 260–267

2. Зубачова І.С. Історико-правові питання становлення судової влади в Україні. «Young Scientist». № 5 (20). Part 3. may, 2015. С. 45-47

3. Коробка О.С. Проблемні питання щодо реформування судової влади в Україні. Приватне та публічне право. 2017. № 2. С. 18-21

4. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи. URL: http://court.gov.ua/userfiles/concept.pdf1

5. Остапенко О.І. Адміністративна деліктологія. Дисертація доктора юридичних наук: 12.00.07 / Українська академія внутрішніх справ. К., 1996. 475 с.

6. Додин Е.В. Административная деликтология: Курс лекций. Одесса, 1997. 116 с.

7. Авер'янов В.Б. Адміністративне право. Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина. К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.

8. Колпаков В.К., Гордєєв В.В., Сопілко І. М. Процесуальний примус в адміністративній відповідальності. Монографія. Х.: Харків юридичний, 2011. 416 с.

9. Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Плугатир М.В. та ін. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем). Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2015. 232 с.

10. Коломоєць Т. О., Немченко В. О. Внутрішнє переконання судді в адміністративному процесі: теоретико-правовий та праксеологічний аспект формуваня : монографія. Херсон: Гельветика, 2013. 180 с.

11. Рябченко О.П. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 304 с.

12. Бандурка О.М. Адміністративне право України: сучасний стан та шляхи розвитку. Матеріали науково-практичної конференції. (Харків, 27 квіт. 2012 р.). Х.: ХНУВС, 2012. 256 с.

13. Административное право Украины / Под ред. Ю. П. Битяка. Х., 2003., с. 186

14. Тищенко Н.М. Административно-правовой статус гражданина Украины: проблемы теории и пути совершенствования. Х.,1998.

15. Коваль Л. В. Административно-деликтное отношение. — К.: Вища школа, 1979.

16. Заросило Н.В., Заросило В.О. Шляхи розвитку адміністративного права та інших галузей права в Україні. Науковий вісник Університету ім. Драгоманова. Економіка, право. Том 1. 2014. С. 135-139.

17. Шамрай В. О. Поняття і суть взаємодії, її значення. Прокуратура, людина, держава. 2004. С. 23-26.

18. Шкарупа В. К. Особливості відповідальності у виконавчому провадженні. Підприємництво, господарство і право. Вип. 8. 2009. С. 63-65.

19. Суббот А. І. Шляхи покращання правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах / А. І. Суббот, В. М. Костенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2014. - № 1. - С. 115-120.

20. Ігонін Р. В. Принципи судової влади / Р. В. Ігонін // Вісник Академії адвокатури України. - 2011. - Число 1. - С. 24-29.

21. Ярмакі Х. П. Механізм адміністративно-правового регулювання / Х. П. Ярмакі // Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 2. С. 81-87.

22. Адміністративне право: навч. пос. / О. І. Остапенко, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.

23. Курило В. І. Визначення поняття «податковий ризик» у податковому законодавстві України. / В. І. Курило, В. В. Мушенок // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. 2015. Вип. 213(1). С. 181-187.

24. Баєва Л.В., Назаренко П.Г. Класифікація принципів судової влади в Україні: загальнотеоретичний аналіз. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. 2017. № 28. С. 19-21

25. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст.141.

26. Кодекс України про адміністративні правопорушення. К.: Генеза, 2012. 182 с.

27. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41–42, № 43, № 44–45. Ст. 529.

28. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021

29. Концепція адміністративної реформи в Україні. К., 1998., с.45

30. Крижановська В.А. Адміністративна відповідальність і фінансові санкції: порівняльний аспект / В.А. Крижановська. В.А. // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 4. – С. 101–106.

31. Колпаков В. Адміністративно-деліктне право у юридично-галузевій парадигмі // Право України. 2002. № 4, с.17-21

32. Пахомов І. М. Радянське адміністративне право / І. М. Пахомов. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1962. – 287 с.

33. Цветков В. В. Государственное управление и право / Цветков В. В., Аверьянов В. Б. – К.: Знание, 1979. – 64 с.

34. Додин Е. В. Доказательства в административном процессе / Е. В. Додин. – М.: Юрид. лит. 1973. – 192 с.

35. Коломоєць Т. Визначеність поняття «адміністративний процес» – умова ефективності нормопроектної та правозастосовної (в тому числі судової) діяльності / Т. Коломоєць // Слово Національної школи суддів України. 2012. № 1 (1). С. 153-160.

36. Кириченко А. А. Гипердоклад о более двухстах пятидесяти лучших доктринах и концепциях юриспруденции научной школы профессора Аланкира. – 2 изд. / Кол. авт. под рук. А. А. Кириченко. – Николаев: Ник. нац. ун-т имени В. А. Сухомлинского, 2015. – 1008 с.

37. Правові системи сучасності: взаємодія та конфлікти: міжнар. круглий стіл (м. Одеса, 16 липня 2016 р.). – Одеса: Фенікс, 2016. – 135 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurolaw.org.ua

38. Адміністративне право України: підруч. / Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В., Зима О. Т., Зуй В. В. та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Вид-во: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

39. Битяк Ю. П. Методологічні проблеми науки адміністративного права України // Методологічні проблеми правової науки : матеріали міжнародної наукової конференції. - Харків : «Право», 2003. - С. 189-192.

40. Самбор Н. А. Место административно-деликтного права в системе права и отрасли административного права / Н. А. Самбор // Административное право, административный процесс. 2014. № 3. С. 97-102.

41. Лялька А. Б. Класифікація адміністративно-юрисдикційних проваджень: аналіз підходів / А. Б. Лялька // Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. 2012. № 2 (9). С. 16-21.

42. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації: автореф. дис. … д-ра юрид. наук: спец.: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. М. Лук'янець. – К., 2007. – 43 с.

43. Джафарова М. В. Щодо питання розуміння адміністративного провадження як частини адміністративного процесу / М. В. Джафарова // Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 571-574.

44. Когут О. В. Особливості адміністративних проваджень у справах про недобросовісну конкуренцію: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. В. Когут. – Ірпінь, 2004. – 19 с.

45. Тімашов В. О. Поняття адміністративного процесу, його ознаки, принципи, структура, класифікація / В. О. Тімашов // Наук. вісник Львівського держ. ун-ту внутр.. справ. 2011. № 3. С. 169-178.

46. Тарасюк А. Ю. Характеристика адміністративної юстиції у працях провідних вітчизняних вчених / А. Ю. Тарасюк // Адміністративне право і процес. 2016. № 1 (15). С. 165-173.

47. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади: [монографія] / авт. кол.: Лук'янова Л.Б., Сігаєва Л.Є., Аніщенко О.В., Зінченко С.В., Баніт О. В., Лапаєнко С.В., Василенко О.В. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 272 с.

48. Щедровицкий Г. П. Проблемы методологии системного исследования / Георгий Петрович Щедровицкий. – М., 1964. – 48 с., с.6

49. Див. наприклад: Попов Г. Х. Проблемы теории управления / Гавриил Харитонович Попов. – М., 1970. – С. 5–6.

50. Гилинский Я. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других "отклонений" / Яков Гилинский ; [2-е изд., испр. и доп.]. – СПб. : Изд-во Р. Асланова "Юридический цент Пресс", 2007. –528 с.

51. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.

52. Аверьянов А.Н. Системное познание мира / А.Н. Аверьянов. – М.: Мысль, 1985. – 263 с., с. 262, 260

53. Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук, Є.К. Бистрицький, М.О. Булатов та ін. – К.: Абрис, 2002. – 744 с.

54. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень. Навчальний посібник - К.: Кондор, 2003. - 192 с.

55. Мокін Б. І., Мокін О. Б. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. – 2-е вид., змін. та доп. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 317 с.

56. Попов Л. Л. Управление. Гражданин. Ответственность: сущность,

применение и эффективность административных взысканий. / Л. Л. Попов, А. П. Шергин. - Ленинград : Издательство «Наука». - 1975. - 250 с.

57. Личенко І. О. Захист законних інтересів громадян України у сфері власності: адміністративно-правове дослідження / І. О. Ліченко. – Львів, ЛьвДУВС, 2014. – 406 с.

58. Аванесова Г.А. Криминология и социальная профилактика / Г.А. Аванесова. - М. Академия МВД СССР, 1980. - 528 с.

59. Методологія системного підходу та наукових досліджень: опорний конспект лекцій / уклад. Н. В. Фоміцька. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2015. – 60 с.

60. Методологія системного підходу та наукових досліджень: опорний конспект лекцій / уклад. Н. В. Фоміцька. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2015. – 60 с.

61. Бардакова М. Деякі аспекти щодо повноважень судів загальної юрисдикції

62. Коротких А. Система суб’єктів адміністративної юрисдикції в Україні та перспективи її розвитку/ А. Коротких // Публічне право. - 2013. - № 3 (11). - С. 77-84.

63. Миколенко О. І. Адміністративні комісії у системі органів адміністративно-юрисдикційної діяльності / О. І. Миколенко // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечнікова. - Правознавство. - - 2012. - Т. 17. - Вип. (16/17). - С. 140-145.

64. Василів С. С. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення судам загальної юрисдикції / С. С. Василів // Актуальні проблеми юридичної науки - 2012 : Збірник доповідей та статей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юридичної науки - 2012» (м. Львів, 26 квітня 2012 р.) - Львів : Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, 2012 - С. 54-57.

65. Шемшученко Ю. С. Правовий статус / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Пархоменко // Юридична енциклопедія. НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького: [у 6 т.] / голов. редкол.: Шемшученко Ю.С. (голова)

[та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5. – С. 44.

66. Єлістратов А.І. Адміністративне право: Лекції / Ред. та упоряд. В.В.Галунько, С.В.Діденко. – Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007. – 268 с.

67. Ямпольская Ц. А. Субъекты советского административного права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец.12.00.02: «Адміністративне право» / Ц. А. Ямпольская. – М., 1958, – 38 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.lawlibrary.ru/author.php?author=%DF%EC%EF%EE%EB%FC%F1%EA%E0%FF+%D6.%C0].

68. Кузьменко О. В. Структурні особливості адміністративно-деліктного процесу / О. В. Кузьменко // Наук. вісник Юрид. акад. МВС. – 2003. – № 3(12). – С. 171–176.

69. Авер'янов В. Б. Суспільне визначення адміністративного права: новий погляд // Державне управління в Україні : навч. посіб. / В. Б. Авер'янов. – К.: 1999. – 256 с.

70. Венедиктов В. С. Юридична відповідальність працівників ОВС України / В. С. Венедиктов. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 269 с.

71. Титаренко О. Г. Відповідальність в управлінні (соціально-філософський аналіз): дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Олена Геннадіївна Титаренко; Харківський соціально-економічний ін-т. – Х., 2006. – 200 с.

72. Болсунова О. М. Принципи та правові процедури юридичної відповідальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец.: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права;історія політичних і правових учень» / О. М. Болсунова. – К., 2013. – 20 с.

73. Титаренко О. Г. Відповідальність в управлінні (соціально-філософський аналіз): дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Олена Геннадіївна Титаренко; Харківський соціально-економічний ін-т. – Х., 2006. – 200 с.

74. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. І. Остапенко. – К., 1997. – 43 с.

75. Гурвич М.А. Решение советского суда в исковом производстве /

М.А. Гурвич // Избранные труды. – Краснодар : Советская Кубань, 2006. – С. 319–445.

76. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.

77. Козюренко Р. С. Компетенція – основний елемент правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 874. С. 102–107. (наукометрична база Index Copernicus)

78. Собовий О. М. Особливості діяльності судді у провадженні в справах про адміністративні проступки / О. М. Собовий // Держава і право : Зб. наук. праць. Серія : Юридичні і політичні науки. - 2009. - Вип. 46. - С. 277-283.

79. Ткаченко А. О. Поняття компетенції державного органу / А. О. Ткаченко // Часопис Київського університету права. - 2009. - № 4. - С. 192-197.

80. Чернобай О. І. Місце суду у системі адміністративно-юрисдикційних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення / О. І. Чернобай // Наука і правоохорона. - 2014. - № 1. - С. 164-168.

81. Тихомиров Ю. А. Юридическая коллизия: монография / Юрий Александрович Тихомиров. - М. : Независимое издательство «Манускрипт». - 1994. - 230 с.

82. Георгієвський Ю. Зміст категорії «розмежування» щодо компетенції органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / Ю. Георгієвський // Право України. - 2014. - № 8. - С. 217-224.

83. Словник української мови. В 11 т. — Київ : Наукова думка, 1970–1980.

84. Лук'янець Д. Про вину юридичних осіб у сфері адміністративної відповідальності / Д. Лук'янець // Право України. – 1999. – № 11. – С. 118–122.

85. Бахрах Д. Н. Административное право. – М., 1997., с. 284

86. Личенко І. О. Захист законних інтересів громадян України у сфері власності засобами адміністративного права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. О. Личенко. – Київ, 2015. – 34 с.

87. Агапов А. Б. Административная ответственность. – М., 2000., с. 10

88. Гуржій Т. О. Адміністративно-правова кваліфікація порушень водіями механічних транспортних засобів правил керування: Дис.... канд. юрид наук. – К., 2005., с. 18

89. Марчук В. М. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність / В. М. Марчук, Л. В. Ніколаєва. – К.: Київ. держ. торговельно-економічний ун-т, 1996. – 54 с.

90. Косович В. Недоліки нормативно-правових актів: загальнотеоретична характеристика та шляхи боротьби з ними / В. Косович // Вісник Львівського національного університету. - Серія юридична. - Випуск 56. - 2012. - С. - 24.

91. Петровий С.І. Сучасне праворозуміння як наукова основа дослідження законності // Держава і право: Зб. наук. праць. – 2001. – С. 38-47.

92. Лашкет О. Необхідна оборона в системі обставин, що виключають злочинність діяння (компаративний підхід) / О. Лашкет // Підприємництво, господарство і право. – 2006 . – № 3 . – С. 115-117.

93. Лазарев Б. М. О компетенции органа советского государства / Б. М. Лазарев // Советское государство и право. - 1964. - № 10. - С. 42-53.

94. Баулин Ю. В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния / Ю. В. Баулин. – Х. : Основа, 1991. – 359 с.

95. Мантуляк Ю. В. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає злочинність діяння: дис. кандидата юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Юрій Вікторович Мантуляк. – К., 2006. – 259 с.

96. Мосьондз С. О. Державна міграційна політика в сучасній Україні

(адміністративно-правовий аспект): Дис... канд. юрид. наук. – К., 2003., с. 157

97. Різак І. М. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід / Різак І. М., Бисага Ю. М., Палінчак М. М. [та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2004. – С. 7.

98. Статистичний бюлетень «Адміністративні правопорушення в Україні». Публікація документів Державної Служби Статистики України. 2012-2016 рр. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_ap_bl.htm

99. Чудик Н. Судова реформа – вагомий крок до європейського правосуддя / Н. Чудик // // Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 3 (11). С. 193-196.

100. Чечерська М. І. Організаційно-правові засади діяльності місцевих судів в Україні: дис. … канд. юрид. наук: спец: 12.00.10 / Марія Іванівна Чечерська. – Львів, Львівський ун-т бізнесу і права, 2017. – 268 с.

101. Нестерчук Л. П. Принцип спеціалізації в побудові судової системи в Україні / Л. П. Нестерчук // Наук. вісник Херсон. держ ун-т. 2017. Вип. 2 Т. 2 С. 160-163.

102. Про Конституційний суд України: Закон України 13.07.2017 № 2136-VIII // Відомості Верховної Ради. 2017. № 35. Ст. 376.

103. Татаров О. Судова реформа: безсистемність закону про систему судоустрою / О. Татаров // Юридичний вісник України. 2016. № 23 (10-16 червня). 12 с.

104. Шемшученко Ю. С. Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 року / Ю. С. Шемшученко // Вісник НАН України. 2017. № 2. С. 37-47.

105. Кучерук Н. Судова реформа: 10 ключових новацій / Н. Кучерук // Юридична газета. 2 жовтня 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sudova-reforma-10-klyuchovih-novaciy.html

106. Ura Ed. Prawo administracyjne: 3 wydanie / Elżbieta Ura, Edward Ura.

– Warszawa, Wyd-wa «LexisNexis», 2015. – 474 s.

107. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. – К.: USAID, 2015. – 708 с.

108. Козюбра М. І. Сучасний стан реформування конституційних засад судової влади / М. І. Козюбра. Центр Разумкова 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12272/Koziubra_Suchasnyi_stan_reformuvannia_konstytutsiinykh_zasad_sudovoi_vlady.pdf?sequence=1&isAllowed=y

109. Вікторчук М. Розмежування юрисдикції адміністративних і господарських судів в Україні / М. Вікторчук // Наук. часопис Нац. академії прокуратури України. 2016. № 3. С. 49-57.

110. Назаров І. Класифікація судових систем європейських держав / І. Назаров // Вісник Академії правових наук України. 2011. № 1 (64). С. 198-207.

111. Правова система Норвегії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97

112. Бабкова В. проблеми поглиблення спеціалізації місцевих загальних судів в Україні / В. Бабкова // Право і суспільство. 2017. № 5. С. 195-200.

113. Пліш М. А. Організаційно-правові засади діяльності суду касаційної інстанції у сфері адміністративного судочинства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / М. А. Пліш. – Львів: Львів. ун-т бізнесу та права, 2017. – 22 с.

114. Федоренко Т. В. Новації в судовій реформі України / Т. В. Федоренко // Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 5. С. 128-131.

115. Беззуб І. Реформа процесуального законодавства в Україні: оцінки експертів / І. Беззуб // Центр досліджень соціальної комунікації НБУВ. 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3009:reforma-

protsesualnogo-zakonodavstva-v-ukrajini-otsinki-ekspertiv&catid=8&Itemid=350

116. Банчук О. А. Концепція Кодексу України про адміністративні проступки стала предметом обговорення / О. А. Банчук // Право України. – 2006. – № 7. – С. 143.

117. Живицька Л. Суд, як орган правосуддя, уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення / Л. Живицька // Наука і правоохоронна. - 2014. - № 1. - С. 264-269.

118. Лошицький М. Поліцейське право в системі права України / М. Лошицький // Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал. – 2012. – № 3 (7). – С. 71–76.

119. Короєд С. О. Судовий розгляд справ про адміністративні проступки як форма здійснення правосуддя / С. О. Короєд // Судова апеляція. - 2007. - № 4 (9).

120. Хлібопік І. Підсумки року: реформа державного управління // Національна рада реформ [Електронний ресурс] / І. Хлібопік. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/ua/discussion/pidsumky-roku-reformaderzhavnogo-upravlinnya

121. Живицька Л. І. Суд як орган правосуддя, уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення / Л. І. Живицька // Наука і правоохорона. - 2014. - № 1. - С. 41–48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2014_1_9,

122. Миронюк Р. В. Правовий статус суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції: напрямки удосконаленн / Р. В. Миронюк // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ: збірник наукових праць. - 2012. - № 1 (56). - С. 227-234.

123. Іванищук А. А. Розгляд справ про адміністративні правопорушення, що здійснюються суддею / А. А. Іванищук // Митна справа. - 2011. - № 3 (75). - С. 178-171.

124. Скавронік В. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність суду: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес;фінансове право; інформаційне право» / Віктор Миколайович

Скавронік. - О. : Одеська нац. юрид акад., 2002. - 20 с.

125. Корчевний Г. В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність судів загальної юрисдикції / Г. В. Корчевний // Судова апеляція. - 2006. - № 3 (4). - С. 111-116.

126. Козюренко Р. С. Діяльність судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в контексті євроінтеграції. Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції: збірник тез науково-практичної конференції, (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.). Львів, 2016. С. 30–32.

127. Стефанюк В. С. Судова система України та судова реформа / В. С. Стефанюк. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.

128. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / [Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.]; - К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 781 с.

129. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / За заг. ред. А. П. Бущенка, М. М. Гнатовського. – К.: РУМЕС, 2017. – 592 с.

130. Пирожкова Ю. В. Функції адміністративного права: філософський і правовий аспекти / Ю. В. Пирожкова // Право і суспільство. – 2014. – № 6–1. – Ч. 2. – С. 197–202.

131. Кириченко А. А. Новая классификация и сущность отдельных гипергруп юридических наук / А. А. Кириченко, Ю. А. Линцедова, А. С. Тундула // Материалы междунар. наук.-практ. конф.: «Юридическая наука и практики в условиях современных трансформационных процессов». (г. Симферополь, 21–22 февраля 2014 г.). – Симферополь, Юридическая мысль, 2014. – С. 12–14.

132. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення : Закон України від 05.94.2001 р. № 2342-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 27. – С. 132.

133. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі: Закон України від 14.07.2015 р. №596-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 39. – С. 372.

134. Про внесення змін до Закону України «Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань»: Закон України від 19.12.2013 р. №712-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 12. – С. 184.

135. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень під час проведення футбольних матчів: Закон України від 16.01.2014 р. № 722-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 22. – Ст. 802.

136. Остапенко О. І. Стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація в системі адміністративного права: навч. посібник / О. І. Остапенко, Л. І. Сопільник. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 123 с.

137. Статус органів публічного обвинувачення: міжнародні стандарти, зарубіжне законодавство і пропозиції щодо реформування в Україні / За заг. ред. О.А. Банчука. – К.: Атіка, 2012. – 624 с.

138. Естерманн Т. Финансирование в рамках программ академического превосходства / Т. Естерманн. – Брюссель (Бельгия): Европейская ассоциация университетов, Avenue de I'Yser 24 1040, 2014. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://5top100.ru/upload/iblock/a0d/a0df3b979e84bac0dc5f 9704 ecf66d07.pdf].

139. Horizon 2020 programme (2014–2020) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/h2020-sections].

140. Философия и социология права. Избранные сочинения: Перевод с фран. и англ. / Науч. ред. А. В. Поляков. – С.-Пб.: Изд.-во С.-Пб. гос. ун-та, 2004. – 848 с.

141. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія: соціально-правовий феномен і проблеми розвитку / Остапенко О. І. – Львів: Львів. ін-т внутр. справ при Українській акад. внутр. справ, 1995. – 312 с.

142. Оцінка діяльності міліції за допомогою громадської думки. Звіт за результатами національного соціологічного дослідження / Коблів Д.О., Колоколов М.О., Черноусов А.М. і ін. – Харків: Харків. ін-т соц. досліджень, 2012. – 136 с.

143. Филиппов А. Ф. Советская социология как полицейская наука / А.Ф. Филиппов // Политическая концептология. – 2014. – № 3. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://politconcept.sfedu.ru/2014.3/07.pdf].

144. Карбонье Ж. Юридическая социология / Ж. Карбонье // Пер. с фр. и вступ. статья В. А. Туманова. – М.: Прогресс, 1980. – 352 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.twirpx.com/file/993331/(DJVU)].

145. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / Н. Луман; [пер. с нем. И. Д. Газиева; под ред. Н. А. Головина]. – СПб.: Наука, 2007. – 648 с.

146. Niklas Luhmann. Theory of Society, Volume 1. Series:cultural memory in the present. – London: Stanford University Press, 2012. – 488 p. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.sup.org/books/title/?id=1234].

147. Реформа правоохоронної системи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://reforms.in.ua/index.php?pageid=law-enforcement-reform# description].

148. Судова реформа // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://platforma-reform.org/?p=18].

149. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII // Відомості Верховної Ради. 2014. № 40. Ст. 2021.

150. Славна О. В. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи / О. В. Славна // Наук. журнал

«Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2017. № 1 (1). С.16-19.

151. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. Ст. 545.

152. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України // Відомості Верховної Ради. 2017. № 48. ст. 436.

153. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 7-8. Ст. 50.

154. Козюбра М. І. Сучасний стан реформування конституційних засад судової влади / М. І. Козюбра. Центр Разумкова 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12272/Koziubra_Suchasnyi_stan_reformuvannia_konstytutsiinykh_zasad_sudovoi_vlady.pdf?sequence=1&isAllowed=y, с. 4.

155. Кодекс України про адміністративні проступки : проект від 26.05.2004 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5558&skl=5.

156. Тімченко С. В. Моделі інституту адміністративної юстиції в загальноєвропейських системах права / С. В. Тімченко // Актуальні проблеми юриспруденції. 2017. № 2. С. 155-157.

157. Муза О. В. Проблеми розвитку адміністративного права України: ревізія системи галузі / О. В. Муза // Наук. записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 1. С. 65-70.

158. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія: соціально-правовий феномен і проблеми розвитку / О. І. Остапенко. – Львів: Львів. ін-т внутр. справ, 1995. – 312 с.

159. Завальний М. В. Адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами внутрішніх справ: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право / М. В. Завальний. – Харків, 2008. – 19 с.

160. Делікт. Юридична енциклопедія в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1999. Т. 2. С. 55.

161. Ремнев В. И. О необходимости деликтологии / В. И. Ремнев // Социалистическая законность в государственном управлении. – М., Акад. МВД, 1979. – С. 180-184.

162. Додин Е. В. Административно-правовая наука и административная деликтологии / Е. В. Додин // Актуальные проблемы административной деликтологии: сб. науч. трудов. – К.: КВШ МВД УССР, 1984. С. 18-24.

163. Олефір В. І. Адміністративна деліктологія як складова адміністративної політики держави / В. І. Оліфер // Митна справа. 2014. № 6 (96). Ч.2. Кн. 2. С. 523-528.

164. Адміністративна відповідальність та провадження у справах про адміністративні правопорушення. Матеріали первинної професійної підготовки поліцейських патрульної служби. – К.: МВС України, 2017. – 181 с.

165. Самбор М. Система законодавства про адміністративні правопорушення: проблеми та шляхи їх розв’язання / М. Самбор // Наук. записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 2. С. 58-64.

166. Макеєва О. В. Поняття і сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі / О. В. Макеєва // Юридичний вісник. 2017. № 3 (4). С. 35-41.

167. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. А. Крижановська. – Львів, 2016. – 22 с.

168. Ортинський В. Новітні методи дослідження адміністративно-правових явищ / В. Ортинський // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 782. С. 5-9.

169. Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження

Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/z1496-15

170. Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15

171. Наказ МВС України від 27.07.2016 № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1162-16

172. Наказ МВС України від 28.08.2013 № 825 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1654-13

173. Наказ МВС України від 18.09.2013 № 898 «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1729-13

174. Наказ Міністерства оборони України від 18.07.2017 № 374 «Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0982-17.

175. Наказ Міністерства фінансів України від 02.07.2016 № 566 «Про затвердження Інструкції з оформлення органами доходів і зборів матеріалів про адміністративні правопорушення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-16.

176. Наказ Міністерства юстиції України від 12.03.2016 № 672/5 «Про

затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0391-16.

177. Наказ Міністерства юстиції України від 12.08.2016 № 2473/5 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері державної реєстрації». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/z1127-16

178. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28.05.2013 № 432 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nssmc.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennya-nstrukts-z-oformlennya-materalv-pro-admnstrativn-pravoporushennya-natsonalynoyu-komsy/.

179. Рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 26.12.2017 № 670 «Про затвердження Інструкції з оформлення в Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, матеріалів про адміністративні правопорушення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0094-18.

180. Виконавчий комітет Кремінської міської ради «Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення відділом адміністративних послуг виконавчого комітету Кремінської міської ради». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/dod_15.pdf.

181. Василів С. С. Адміністративно-правові засади підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення: дис. … канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07 / Соломія Степанівна Василів. – Львів, Національний університет «Львівська політехніка», 2016. – 245 с.

182. Сорочко Є. О. Інститут оскарження в адміністративно-деліктному процесі України / Є. О. Сорочко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://kaas.gov.ua/law-library/articles/s/238-institut-oskarzhennya-v-administrativno-deliktnomu-protsesi-ukrajini.html.

183. Калюжний Р. А. Функції адміністративного права: становлення сучасної концепції / Калюжний Р. А., Колпаков В. К. // «Повітряне і космічне право: Вісник нац. авіаційного ун-ту. 2017. № 2 (43). С. 204-208.

184. Бортник Н. П. Проблеми нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції у сфері безпеки дорожнього руху / Н. П. Бортник, С. С. Єсімов // Вісник Нац. університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 837. С. 29-35.

185. Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 травня 2016 р.) / Редкол.: І. С. Гриценко (голова), І. С. Сахарук (відп. ред.) та ін. В 3-х т. Т. 1. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – 339 с.

186. Калюжний Р. А. Функції адміністративного права: становлення сучасної концепції / Калюжний Р. А., Колпаков В. К. // «Повітряне і космічне право: Вісник нац. авіаційного ун-ту. 2017. № 2 (43). С. 204-208.

187. Пирожкова Ю. В. Функції адміністративного права: ґенеза, теоретичний, нормативний та праксеологічний аспекти / Ю. В. Пирожкова. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 548 с.

188. Бунечко В. І. Виникнення і розвиток адміністративно-деліктних правовідносин / В. І. Бунечко // Форум права. 2015. № 3. С. 11-15.

189. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

190. Потапенко С. В. Система принципів адміністративного процесу України та проблеми їх класифікації / С. В. Потапенко // Форум права. 2010. № 2. С. 403-408.

191. Бортник Н. Зміст адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху / Н. Бортник, С. Єсімов // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. №

855. С. 38-47.

192. Єсімов С. С. Використання інформації, отриманої із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, як доказ у справі про адміністративне правопорушення / С. С. Єсімов // Наук. вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ. 2016. № 3. С.162-173.

193. Проект Кодексу України про адміністративні проступки / Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5558&skl=5

194. Кодекс України про адміністративні проступки (проект) / Верховний Суд України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/A6727929C235535BC3256E000032433D?OpenDocument

195. Єсімов С. С. Правові підстави застосування адміністративних стягнень / С. С. Єсімов // Вісник Дніпропетровського ун-ту імені Альфреда Нобеля. Сер.: Юридичні науки. 2013. № 1. С. 5-9.

196. Бортник Н. П. Гармонізація законодавства України і Європейського Союзу про адміністративну відповідальність у сфері трудової міграції / Бортник Н. П., Єсімов С.С. // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки. 2017. № 861. С. 232-241.

197. Єдиний державний реєстр судових рішень. Веб-сторінка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/.

198. Ортинський В. Л. Правозастосовна політика у сфері захисту прав людини в контексті асоціації України до ЄС / В. Л. Ортинський // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 824. С. 3-9.

199. Козюренко Р. Адміністративно-процесуальна діяльність суду як органу, наділеного адміністративно-юрисдикційними повноваженнями. Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Львів, 30 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 46–48.

ДОДАТКИ

Додаток А

Кількість осіб притягнутих до адміністративної відповідальності упродовж 2012 – 2016 років

Рік	**Кількість розглянутих справ, по яких винесено постанови (рішення)**	**Кількість осіб, щодо яких винесено рішення про:**	
		накладення адміністративного стягнення	*застосування заходів впливу, передбачених ст. 24.1 КУпАП*
2012	4813640	4621064	22634
2013	4434240	4249935	23274
2014	2807008	2656966	21106
2015	2139845	1984645	19857
2016	2368113	2183585	13878

Глава КУпАП	**Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи**				
	2012	*2013*	*2014*	*2015*	*2016*
5	176507	92518	47245	8403	19138
6	13904	10547	8092	7758	8936
7	161782	151545	86285	65442	59977
8	109355	101945	28071	9118	19874
9	106803	87604	43750	17805	7519
10	2008522	2042567	1248872	734726	1067419
11	72237	82388	41161	39164	49278
12	374933	312923	203445	164029	114208
13	7449	3925	1723	251	256
13-А	2482	2188	2436	2220	2171
13-Б	-	-	-	17583	19235
14	877263	911100	592542	530803	523128
15	870255	605594	486796	526701	455715

Стаття КУпАП	**Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи**				
	2012	*2013*	*2014*	*2015*	*2016*
112	3	-	-	-	-
121	199820	199838	135464	81511	80635
122	1001234	1020224	541368	262604	504285
122.2	2333	2499	2515	1189	1351
122.4	3300	3018	3008	2968	4386
122.5	632	75	18	32	71
123	10057	9630	10511	4392	2909
124	150022	143929	109903	100937	126808
127	102296	101070	61476	29685	20590
127.1	108	699	178	22	27
130	183250	182876	133335	104701	82698
133	1811	1458	625	378	26
135.1	6	3	2	-	2
139	5726	4503	3008	2164	1088
140	12304	12433	8828	5071	2232
146	243	562	190	130	146

Стаття КУпАП	**Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи**				
	2012	*2013*	*2014*	*2015*	*2016*
172.4	285	307	221	160	202
172.5	36	27	88	87	43
172.6	396	846	1149	938	239
172.7	146	262	881	981	1649
172.8	25	19	19	10	26
172.9	21	35	76	44	12

Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, за видами адміністративних стягнень

Рік	Усього	Попередження	Штраф	Оплатне вилучення предмета
2012	4621064	669772	3787872	442
2013	4249927	590007	3505482	392
2014	2656966	378111	2202813	32
2015	1984645	331697	1568534	25
2016	2183584	415574	1697402	4

Джерело: Статистичний бюлетень «Адміністративні правопорушення в Україні». *Публікація документів Державної Служби Статистики України*. 2012-2016 pp. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_ap_bl.htm